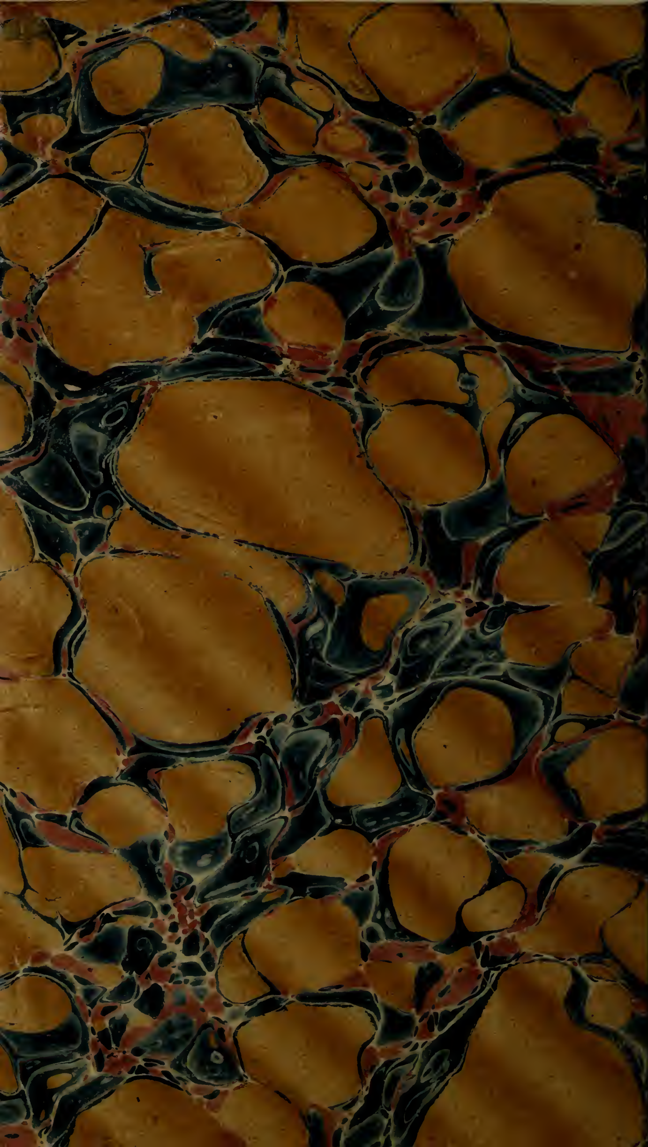




M. E. Barry.

DE RECTA LATINI GRAECIQVE SERMONIS PRONVNTIATIONE, DES. ERASMI ROTERODAMI DIALOGVS:

In hac nouissima aeditione locupletatus.



LVTETIAE,

Ex officina Rob. Stephani typographi Regij.

M. D. XLVII.

GENEROSISSIMO ADOLESCENTI MAXIMILIANO A BVRGVNDIA, DES. ERASMVS ROTERODAMVS S. D.

QVòd tanto affectu nostras literas desideraris Maximiliane charissime, uehementer quidem grata mihi fuit amoris erga me tui testificatio, nec hac in re grauatè morem gessi tuæ uoluntati. Nam licet obrutus uerius, quàm occupatus negocijs, tamen epistolam αὐτόγραφον ad te miseram, quòd facilè coniectarem, eam ita tibi fore chariorem. Cæterũ quòd interceptam ægrius tuleris, quàm siquid earum rerum perisset, quæ tibi maximè sunt in delicijs, magnam, ut ingenuè dicam, ex tuo dolore uoluptatem cæpi, non dubijs argumentis perspiciens, te quum in Annæ clarissimæ fœminæ auiæ tuæ, tum in ornatissimi patris Adolphi principis Veriani, non uulgarẽ affectum, quem à teneris unguiculis in me conceptum, constanter, perpetuóq; retinuit, uelut hæreditario iure succedere. Verùm ut dolorẽ istum, quem tibi nescio quorũ inflixit perfidia, mea ciuilitate leniã, pro epistola mitto libellum De recta pronuntiatione, quam hodie maxima ex parte corruptam habemus in Græcis iuxtà ac Latinis. Hoc argumentum tibi dicare uisum est, non tantum eò quòd ætati studijsque tuis uideretur accommodum, uerumetiam quòd magnam exemplorũ partem ex Batauorũ, Brabantorum & Gallorũ populari

ſermone produximus, quas linguas omnes tibi non incognitas eſſe ſciebam. Vt autem materiam, quoniam de rebus minutis ſubtiliter diſſerit, per ſe minus amœnam, aliqua uoluptatis illecebra lenocinióque commendaremus, dialogo rem tractauimus, ſubinde nonnihil aſpergentes quod lectionis ſatietatem uel recreet, uel excludat. Porrò quanquam audio te Louanio in aulicam uitam auocari, nihil eo rumore deterritus ſum à dedicationis inſtituto, ſciens & in aula, præſertim Cardinalitia, dari locum ſtudijs. Nam pietatis affectum, quem unà cum literis, ex Ioanne Borſalo Decano Verienſi, uiro quum egregiè docto, tū ſingulari morum integritate, ſanctitatéque prædito, iampridem hauſiſti, non oportet nec in aulis, nec in caſtris deponere. Ita fiet, mi Maximiliane, ut & laudatiſſimum Cæſarem, quem nomine refers, ornamentis exprimas, & clariſſimis maiorum tuorum imaginibus plurimū decoris ac lucis apponas: poſtremò aulæ Cæſareæ, totíque patriæ non uulgarem adferas utilitatem. Si libellus hic placebit, pro tuo candore communicabis adoleſcenti diuina indole prædito Maximiliano ab Iſelſtein, reliquíſque ſodalibus tuis, quibuſcum tibi non tam generis, opum aut dignitatis, quàm eruditionis ac probitatis lōgè pulcherrimum certamen ſuſceptum eſt. Bene uale. Datum Baſileæ, Anno à CHRISTO *nato,* M. D. XXVIII.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RECTA LATINI GRAECÍQVE SERMONIS PRONVNTIATIONE DIALOGVS.

PERSONAE.

VRSVS, ET LEO.

VRSVS. *Sit fœlix occursus, optime* Leo. *nam totos sex menses te non uidi.* LEO. Istuc *non temerè precaris,* Vrse. *neque enim quibuslibet bene cessit occurrisse* Leoni. V. Næ *uenustè,* Leo, *imò ne* Vrso *quidem.* L. Istuc *sanè malo tibi credere, quàm facere periculum, tametsi legimus* Leonem *inter bestias fortissimum ad nullius occursum expauescere.* Cæterū *diuinæ literæ testantur esse formidabilē occursum* Vrsæ, *cui sint erepti catuli.* V. Quæso *quid loquuntur de* Vrsa? L. Liber Regnorum *secundus sic habet,* Viros *fortissimos & amaro animo, ueluti si* Vrsa *raptis catulis in sylua sæuiat.* V. Quid *præterea?* L. Solomon *parœmiographus hunc in modum loquitur,* Expedit *magis occurrere ursæ, raptis fœtibus, quàm stulto confidenti.* Et *apud* Osee *prophetam ita minitatur* Deus, Occurram *eis quasi* Vrsa *raptis catulis.* V. Sit *igitur impauidus* Leo, *quum bestia bestijs occurrit.* Nam *siqua fides apologis,* Leo *bestia fassus est formidabilem hominis occursum.* Nunc *seculum est aureum, quo* Leonis Vrso, Vrsi Leoni *lætus*

ac faustus est occursus. Opportunè uerò catulorum facta mentione, mihi redigis in memoriam, ego tibi magnopere gratulor. L. Quo tandē nomine? V. Quòd tibi catulus domi natus est. L. Hoc omen auertant superi, ut mihi catulus dominetur. V. Aio dómi nâtum, audis accentum acutū in priore uoce, in posteriore circunflexum. L. At istud magis etiam abominandum. An tibi uideor canis? V. Minime, Leonem esse te non potes inficiari. Habent autē & Leones catulos. L. Habent profectò, uerùm habent & Vrsi. V. Vera praedicas. nam Vrsula mea parit mihi plures catulos & catulas quàm uelim. L. Quot tandem? V. Quot? Examen est, iam pridē desij numerare. L. Quur igitur mihi gratularis, quod in te ipso deploras? V. Quia soles frequēter optare, ut tua Leaena pareret tibi leunculum: nunc habes optata. nos uotorum compoti gratulamur. L. At hic leunculus me iam nunc solicitum habet. V. Quid est rei? Nū puer habet malé? L. Nequaquam. Sed meditor efficere, ut uerè catulus hominis uideri possit. V. Num forma prodigiosa foetus est? L. Nequaquam. Imò si uideas, dicas scitum infantem. At forma non facit hominem, quam habemus communem cum statuis. Animo sumus uel homines, uel bestiae. V. Vnde quaeso isthaec incessit animo tuo cura? L. Quia Galenus me docuit, hominem à caeteris animantibus, quae uocamus ἄλογα, discerni non ratione, sed oratione. V. Intelligo, metuis ne tuus infans, semper sit infans. L. Nequaquam. Videtur enim satis linguax futurus, adeò nunc garrit, nimirum matrem referens. V. Quid igitur metuis? L. Quia uideo complures nō humana uoce loqui, sed latrare cū canibus,

hinnire cum equis, grunnire cum suibus, mugire cum bubus, gannire cum uulpibus, stridere cum cicadis, blaterare cũ camelis, barrire cum elphantis, frendere cum apris, fremere cũ pardis, gemere cum ursis, rudere cum asinis, balare cum ouibus, strepere cum anseribus, garrire cum picis, cornicari cum cornicibus, crocitare cum coruis, crepitare cum ciconijs, sibilare cum anseribus: denique quoduis animal referre potius, quàm humano more loqui. V.*Næ tu, per anserẽ, uoces animantiũ probè tenes, nec prorsus abhorrent à uero quæ prædicas.* L.*Ad hæc perspicio, quantopere recta pronuntiatio commendet orationem, adeò ut interdum duobus eadem lingua pronuntiantibus, alter ueluti citharœdus quispiam modulatissimè canens, aures omniũ habeat intentas: alter molesto latratu tædium moueat omnibus, nec alia uideatur pronũtiatio, sed alia prorsus oratio, imò quiduis potius, quàm oratio.* V.*Quod dicis, sæpenumero comperi experimẽto.* Sed *tu mi* Leo, *præproperè curam istam suscipis.* T*uus enim infans nondum uagire desijt, & tu solicitus es quomodo loquatur?* L.E*go nullam ætatem ad discendum arbitror immaturam, præsertim in his quibus discendis statim natura composuit, &, ut ita loquar, finxit hominem.* Q*uorũ de numero cum primis sermo est.* Nec *enim magno negotio canum fœtus discũt adulari, aut leporem cursu petere.* Mox *ut natæ sunt simiæ, incipiunt gesticulari, protinus ut nati sunt aquilæ pulli, ad prædam gestiunt, & feliũ catuli muribus insidiantur, equorum filij statim ad cursum properant, ut aues ad uolatum: non perinde successura re, si boui clitellas imponas, aut bubalum ducas ad certamen eque-*

ſtre. Prouida natura primùm earum rerum docilitatẽ inſerit, quæ cuique animãti propriæ ſunt, & ad uitam tuendam neceſſariæ. Dum enim repit puer, dum nihil humanæ uocis edit, quadrupedi uidetur adſimilis, nec agnoſcimus hominem. Verùm ubi iam noſtra uerba meditari cœperit, tum demum ut ex nobis prognatum exoſculamur. Et uidemus in pueris recens natis, uelut in pſittacis, ſtudium quoddam natiuum, ac uoluptatem etiam æmulandi, reddendíque quod audierint tanta docilitate, ut prius auribus agnoſcant conſuetas uoces, quàm oculis dignoſcãt uultus. V. Iſtuc ego in meis catulis magna cum uoluptate frequenter animaduerti, riſique. L. Præterea nihil uidemus in omnem ætatẽ hærere tenacius, quàm quod rudibus illis annis, & cum lacte, quod dici ſolet, nutricum imbibimus. V. Sic eſt profecto. L. Proinde ſi cura fingimus tibias infantum ad greſſum, ſi buccas, os, faciem ac reliquum corpus uincturis quaſi formamus ad decorẽ, oculis etiam ſtudio proſpicientes, ne pæti, ſtrabíue, aut alio quopiam uitio deformes euadant: quanto magis curandum eſt, ut lingua ſtudio noſtro formetur, quum non aliud membrum ſit uolubilius, & in omnia ſequacius, tum ex hoc pendeat totius hominis decor ac fœlicitas: in ſumma, ut homo ſit, non belua. V. Id ſatis declarauit noſter Eraſmus, qui nuper De lingua hominis linguaciſſimè ſcripſit. L. Proinde iam nunc circunſpecto, ſiquem nanciſci queam bonum poetam, cui mox catulum meum, dum adhuc uda eſt argilla, tradam in ſinum, ut fari diſcat. V. Quorſum tandem opus eſt poeta, niſi fortè compotationẽ inſtituis, ad quam ſi non adhibebis niſi bonos poetas, habebis admodum

rarum conuiuium? L.Equidem ſequor monitorem Horatium, apud quem legi,

Os tenerum pueri, balbúmque poeta figurat.

V.Poſſunt quidem & iſtuc boni poetæ: uerùm Horatius, opinor, non adeò contempſit poetas, ut eos infantulis erudiendis uellet occupari, quod literatorum & grammatiſtarum eſt munus. Sed quoniam poetarum ſcripta primum omniū ætati rudi proponebantur, unde ceu per luſum, & lectionem, & pronuntiationem, & electiſſima quæque rerum uocabula diſcerent: ſic à poeta dixit os pueri figurari, quemadmodum Demoſthenes diceretur me Græcè docere, ſiquis Græcè peritus mihi Demoſthenem prælegeret. L.Hîc tecum non contendero: nam parum refert. Quanquam arbitror Philippum regem ſapuiſſe, cum Alexandrum ſuum ſtatim, ut natus eſt, tanto Philoſopho traderet in gremiū. Bonum igitur grammaticum mihi quæro. V.Nec iſti minus rari ſunt hodie, quàm boni poetæ. L.Ridiculum, quaſi grammaticorum non plena ſint omnia.

V.Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. L.Imò tam uilis eſt ubique grammaticorum annona, ut tres minoris liceant, quàm unus cantherio. V.Rurſus audies illud è Græcorum triuijs, Πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι: niſi fortè tu grammaticum eſſe putas, qui ſalutatus Latinè citra ſolœciſmum norit reſalutare, nec in numero peccans, nec in caſu, nec in genere uocis. L.Hoc nunc uulgo putant eſſe grāmaticum.

V.Atqui Quintilianus præter illas notiſſimas præceptiones à grammatico exigit enarrationem poetarū, cognitionem hiſtoriarum, peritiam antiquitatis, ſcientiam utriuſque linguæ, copiam emendati lectique ſer-

monis. Super *hæc omnia, non ſatis eſt illi grammaticè dicere, niſi & Latinè dicat, quorum illud è præceptionibus & analogijs petitur, hoc ex Latine loquentium conſuetudine.* L. *Eadem opera exiget à grammatico cognitionem omnium diſciplinarum, quandoquidem in poetis frequenter incidunt quæ ad muſices, geometrices, arithmetices, aſtrologiæ, medicinæ myſteria pertinent: adde his ſi libet magicen.* Nam *abſque rerum naturalium & coſmographiæ ſcientia, quis eſt locus in poetis, quē rectè poſſit exponere grāmaticus?* V. Vt *ciuiliter agas cum grāmatico, nec exigas exquiſitam harum rerum ſcientiam, certè rudem earum non oportet eſſe, quē dignum cenſeas cui pueritiam credas inſtituendam.* Nec *enim quoniā grammatici eſt enarrare* Arma *uirúmque, protinus exigemus ut ſit* Pyrrhus, *aut* Hannibal: *aut quoniam enarranda* Maronis Georgica, *ſit peritus agricola: aut quoniam exponenda* AEneæ *nauigatio, ſit abſolutus nauclerus, non magis quàm ſi tractet locum de re culinaria, flagitamus ut ſit* Apitius. *Attamen quid dicet grammaticus qui prorſus neſcit telorum machinarúmque formas & uſus, qui non intelligit figuras in ordinem digeſti exercitus?* His *quidem rebus interfuiſſe, non parum contulerit: id ſi non contigit, ex libris authorum,* ex *eorū qui interfuerunt narratione, ex picturis, quantum grammatico ſatis eſt, diſcere licebit.* Ad *eandem rationem de cæteris ſentiendum arbitror.* L. *Iſtud grammaticorum genus fortaſſis olim fuit, nunc obſoleuit.* V. *Prorſus, & ideo liberi noſtri poſteaquam apud iſtos penè conſenuerunt, tales redeunt nobis domum, ut uix arboris, aut piſcis, aut herbæ uerum no-*

men possint ædere. Verùm si seria nobis esset reip. cura, nihil uetat quo minus & hæc secula sint habitura Seruios, Donatos, Victorinos, Terẽtianos, Asperos, Cornutos, celebriora nomina, quàm sint aliquot Cæsarũ. nunc grãmatici cognomen penè sordidius est, q̃ pellionis aut aurigæ. V. *De reliquis nescio, certè Asperos & Cornutos non deesse scio. Et tamẽ ex huius disciplinæ neglectu scatet orbi tã pudẽda disciplinarũ & optimorũ authorũ internecio, támque fœda balbuties.* L. *Ad quos ista cura pertinet?* V. *Ad quos, nisi ad principes ac magistratus, aut certè ad præsules?* L. *Quã aliã ab his curam exigis? Nónne passim habẽt ludos literarios? Nónne magnis prærogatiuis & immunitatibus principes ornant academias, designatis etiã iustis salarijs? Lutetiæ quot sunt collegia pueris erudiendis dicata? Ista præsulum est liberalitas. Fuistíne unquam apud Anglos?* V. *Insulã omnem lustraui.* L. *Quàm illic uides regias collegiorum structuras: nec desunt ampli census prouocandis, alendísque iuuenum ingenijs. Ista principũ ac præsulum est munificentia. Quid ultrà flagitas? An expectas ut ipsi sedeant in ludo docturi pueros?* V. *Nequaquam, etiamsi summum illũ præsulem Gregorium non puduit ludimagistrũ agere. Duo quædam ab illis requiro, delectum magistri, & præmij pro merito docentis moderationem.* L. *Non satis assequor quid tibi uelis.* V. *Dicam crassiore Minerua. Ad huius aut illius commendationẽ quẽuis ludo præficimus, ferè indoctum, interdum & moribus improbis, non huc spectantes, ut rei charissimæ, ciuiũ liberis omnibus consulamus, sed ut unius famelici uentriculo prospiciamus, accuratius circunspicientes cui com-*

mittamus unum equum, aut canem uenatorem, quàm cui credamus totius ciuitatis pignora. L. *Haud multum aberras à scopo.* V. *Iam siquem nacti fuerimus dignum ea prouincia, nulla habetur hominis ratio, neque pilo fit pluris, quàm quiuis alius è plebe. Imò malunt bellum compotorem, quàm uigilantem pueritiæ formatorem.* L. *Quid hic tu facturus sis, si tibi delegemus magistratum?* V. *Vtinam delegetur.* L. *Creamus te Musis fauentibus studiorum dictatorem, cura ne quid Respub. literaria capiat detrimenti.* V. *Primum ex omni ciuium numero deligam mihi uirũ ætatis non quidem decrepitæ, sed tamen prouectæ, uigilantem, industrium, bonæque fidei, qui maximam ætatis partẽ in hoc literarũ genere non infœliciter transegerit.* L. *Quid si talẽ inter tuos nõ inuenias?* V. *Accersam uel à Gadibus, ut aiunt. huic non præscribam certum salarij modũ, uerùm ea formula paciscar cum eo, qua conuiuator ille, cuius meminit Aristoteles, cum citharœdo, sed fide meliore, quo diligẽtius fideliúsque docueris, hoc plus feres à nobis præmij. Si fefelleris expectationem nostram, teipsum magis, quàm nos fefelleris. Sin responderis, efficiam ut dicas tibi cum Rep. nequaquã ingrata rẽ esse. Si porrò, quod optamus, etiã superaris, non patiemur, quod quidem in nobis erit, nostram benignitatem officijs tuis superari. Ad hoc certamen accingere bonis auibus.* L. *Quis istum deliget?* V. *Quis alius, quàm ego dictator?* L. *Verùm de arte negant rectè iudicare quenquam nisi artificem.* V. *Fateor.* L. *At quid faciet dictator ipse literarum rudis, ut ferè sunt qui magistratum gerunt?* V. *Ex eruditorum suffragijs rem geram.* L. *Atqui hic rur-*

ſus fallet delectus, ſi uel imperitus ſit, uel prauè doctus, uel malæ fidei, is cuius iudicio niteris. V. *Eũ deligam quẽ fama potiſſimum commẽdarit.* L. *Famam mihi narras? At pauciſſimis, ô bone, tutum fuit famæ credere.* V. *Colligerem eruditorum puncta.* L. *Eodem relabitur quæſtio. Quid ſi pro eruditis deligas eruditionis oſtentatores? quid ſi impoſtores? quid ſi ſiniſtri iudicij homines? Noſti palliatos iſtos, ſine quibus nihil rerũ geritur. Improbitas, fuci, præſtigiæ, quæſtus omnia uitiãs, faciũt ut delectus ſit difficillimus.* V. *Veris uincor, optarim te uana loqui.* L. *Sed ut fœliciter eligas, & in his quos ſelegeris, ſint aliquot uerè docti, utri parti ſubſcribes uariantibus ſententijs?* V. *Maiori.* L. *Sed nunquam ea fuit, aut eſt, aut erit fœlicitas rerum humanarum, ut quod optimum eſt, pluribus approbetur.* V. *Non mentiuntur omnia. Et uir qui ſapit, quique, ut Plautus ait, acutum habet in pectore, ex multis coniecturis aliquanto certius diuinat, quàm quiuis augur, aut aruſpex ex auibus præpetibus & oſcinibus, aut ſoliſtimis tripudijs, aut extorum fibris. poſtremo in re tam ſeria, non grauabor comprecari diuos, ut ſuo fauore rem bene fortunent.* L. *Caſſianum opinor.* V. *Imò* CHRISTVM *ipſum. Nec enim illorũ curam poſuit, opinor, quos ſemel complexu ſuo dignatus, iuſſit ad ſe perferri, benéque precatus eſt illis: qui quod precatur, idẽ præſtare ualet.* L. *Sed quas tandem coniecturas mihi narras augur & aruſpex?*

V. *Exquiram num bonis prognatus, num liberaliter educatus, num proborum conuictu delectetur, num ipſe probatis hominibus charus ſit & amicus, num magis delectetur libris, quàm cõpotationibus, aleáue: ob-*

seruabo mores, gestum ac sermonem hominis, an neque segni demissóque sit ingenio, neque rursus iracundo ac iactabūdo. Denique contemplabor uultum, frontem & oculos hominis. L. *Iam ex augure fies physiognomus.* V. *Dispiciā quales euaserint, quos ille formandos susceperat.* L. *Hominis cordati sermonem audio. Nemo statuam faciendam locat artifici, nisi prius inspectis aliquot signis, quae ex illius officina prodierint, & nos citra specimē omne liberos formandos temere cuiuis cōmittimus, diligētiores in aere marmoréue credendo, quàm in his quae nobis chariora sunt, quàm sumus ipsi nobis.* V. *Rectè dicis. Ex tot igitur rebus an dubitas hominem non omnino stultum, & usu rerum edoctum, posse certo diuinare?* L. *Certius, opinor, quàm ipse Calcas Homericus. Verùm in re nō magna uideberis magnam operam sumere: sic literatorē deligens, quasi deligas praesulem.* V. *Aliud sonant chordae tui pectoris, uir egregie, aliud linguae plectrū. An tu credis minus referre ciuitatis, ut sit probus pueritiae formator, quàm ut sit probus Episcopus? Eadē est utriusque functio, nisi quòd hic fingit aetatem tenerā, ille iā adultam: atque ut par sit ars, literatoris operosius est negotiū, & ob hoc utilius, quòd materiē fingit magis obsequentem digitis.* L. *Quid igitur superest, nisi ut grammaticum ijsdem ornes insignijs, quibus Episcopum, unctione, chirothecis, mitra, gemmis, pedo, pallio?*

V. *Nihil absurdi fuerit, ô uir praeclare, utcunque rides. Quanquam quid refert? Habet ille pro pedo ferulam: & si magis placet regalis collatio, habet pro solio cathedram, pro fascibus & sceptro uirgam & ferulam.* L. *Adde pro satellitio pediculos.* V. *Leges*

figit ac refigit pro ſuo arbitratu, pœnas ſumit ac remittit: & quod eſt regali poteſtate ſublimius, perpetuam agit dictaturam. nam illis dictare quotidianum eſt. L. *Dictant nimirum uſque ad rauim interdũ, capitiſque uertiginem. Sed extra iocum, planè fateor nihil eſſe regno ſimilius, quàm agere ludi literarij magiſtrũ. Nec aliud ſpectabat Nero, ſi contigiſſet excuti regno, niſi ut alicubi ludo præfectus muſicam doceret & literas. Nec moriturus aliud deplorabat, quàm quòd tantus artifex periret. Nec Dionyſius ſibi uidebatur prorſus regno ſpoliatus, poſteaquã Corinthi ludi præfecturã eſſet adeptus.* V. *Vtinam plerique nõ ſint tyranno ſimiliores, quàm regi.* L. *Habes igitur grammaticum ex animi tui ſententia: libet enim hoc fingere. Quo modo tractas hominem?* V. *Non ſinã eſſe inter ſordidos, ſed optimis & honoratiſſimis quibuſque ciuibus eũ tradã, ut intelligat ſe uiuere in ciuitate, in qua uirtuti, rectéque factis habeatur honos. Nec tamen ad aliud munus uocari patiar, quàm ſuſcepit. Sola ætas ingraueſcens impetrabit illi rudem, ſic tamen ut fruatur, ſua uirtute & conſilijs adſit, ſi minus queat opera. Currenti adhibebo antagoniſten, qui citra contentionis amarulentiam uiciſſim & excitetur & excitet.* L. *Quid ſi gaudeat commutare locum, ut ferè eſt hoc hominum genus?* V. *Alligabo catenis aureis.* L. *Tui collegæ non patientur tanti conſtare ludimagiſtrum.* V. *Verum tu uidêris oblîtus, quòd mihi paulo antè tradideris dictaturam.* L. *Sic eſt profecto. Exciderat, ſed reddo dictaturã.* V. *Imò, ſi uis, iam pono magiſtratum, & collegis meis perſuaſurus ſum, ut alibi potius, quàm hîc, ſint frugales.*

L. Quibus rationibus id efficies? V. Primum ostendã ex hoc fonte potissimum manare salutem, aut perniciẽ ciuitatis. Commemorabo quantum ex ærario depromatur in res penè nihili. L. Omitti poterat istud penè. V. Ad hæc quot canonicos alit una nonnunquam ecclesia, quorum singuli quotannis capiunt aureos quadringentos? L. Et eo amplius apud nos.

V. Non hæc eò dico, quòd illis inuideam. Dignos arbitror uberioribus præmijs, si suo fungantur officio. Sed illud mihi dicas, uelim, uter plus adfert momenti ad commoda reip. unus canonicus, an unus ludimagister? L. Ludimagister, si modo probus sit, plus adfert utilitatis, quam tres canonici, quamlibet in tẽpli stationibus assidui. V. Qur igitur alter clarus, alter sordidus habetur: alter cum dignitate capit cẽsus uberes, alter uix tantum ut famẽ effugiat? L. Vis igitur, ut ludimagistro duplũ & dignitatis & census decernamus?

V. Minime. L. At promeretur plus quàm triplum.

V. Dignitas ac præmiũ paratum digno pariter atque indigno, inuitaret improbos ad prædã, quemadmodũ nunc cõtemptus & mercedis exiguitas alienat probos.

L. Quid ergo facies? V. Ego hæc nolim muneri coniuncta esse, sed meritis & officio tribui, ac dispensari uerius quàm dari. L. Perdifficilis est prouincia, & ad otium procliues sumus omnes. V. Eóque crebris adhortationibus ac munusculis excitarem hominis industriam, nec omnino committerem eam prouinciã, nisi diligenter edocto, quàm arduum munus susciperet. Quin & sanctissimo iureiurando adigerẽ, quemadmodũ olim magistratus tradebatur cõsulibus, præirẽ formula: Deuoueo me, meósque omnes, siquid sciens

fefellero. L. *Adiunge & Iouem lapidem.* V. *Quid ni? Et siquid hoc etiam firmius.* L. *Quid si incidisses in impostorem?* V. *Eum pro suis ornarē uirtutibus, ut nequis alius facilè sciens idem auderet in posterum.*

L. *At noui ciuitates non in postremis celebres, ubi conducti professores insigniter eruditi, non inueniunt qui uel gratis audire dignentur.* V. *Ignauum hominum genus mihi narras, quod nuper sub umbra pietatis cœpit exoriri. hos ego ueluti fucos ab aluearibus abigerem. Quanquam & huius rei bona pars in professoribus sita est. Non enim minus est accendere studium adolescentiæ, quàm alere. Facilè multa discit, qui discendi est auidus. Proinde non parum promouit, qui docuit amare literas.* L. *Istiusmodi doctorem optare procliuius est, quàm nancisci.* V. *Verissima prædicas, atque istud ipsum frequenter apud me demirari soleo. Multos incitat pietas, ut ex ultimis terræ finibus proficiscantur Hierosolymam, magno rerū dispendio, nonnullo item uitæ periculo: quidam nudis pedibus, nonnulli etiam lorica ciliciòue cutem affricantes Romam aut Compostellam adeunt. Multis hic incessit affectus, ut relictis omnibus quæ possident, dedant semet in arctissimum uitæ genus, puta Cartusianorum, Guilhermitarum, aut Brigidensium. Nec defuerunt qui sese in speluncam abdiderint, nunquam inter homines prodituri, nec solem hunc communem aspecturi. Ex tot hominum milibus mirum est tot seculis neminem existere qui gratis, suóque sumptu pueros formandos suscipiat. Si labor quæritur, hîc laboris abundè est. Sin utilitas, quibus obsecro modis queas uberiorem utilitatem adferre rei Christianæ? Sin pietas, quod*

tandem ſacrificium Deo gratius offerre poſſis? Si beneſacta metimur charitate, quid cõfert proximo, ſi Cõpoſtellam, Romam, aut Hieroſolymam curras? Eos labores arbitror Deo gratiſſimos, qui cum plurimorũ utilitate coniũcti ſunt. Hi quũ nuſquã deſint, quid attinet alios accerſere, qui, ſiquid conducunt, uni conducunt, aut certè paucis, & his ad quæſtum uerius, quàm ad pietatem. Reperiũtur qui ſuas opes largiter effundant extruendis templis: fateor pium eſſe ſumptum. Verùm ex tot milibus demiror adeò paucos exoriri, quos iuuet hîc eſſe benignos. L. Satis fœliciter ageretur cum rebus humanis, ſi uel pretio cõduci queant. V. Quid cauſæ? L. Quid niſi pleriſque in rebus præpoſtera cæcáque mortalium iudicia? V. An his non putas eſſe medendum? L. Medêre mari, ſi potes, ut dulceſcat. Sic ſunt res & ingenia mortalium. V. Huc certè adnitendum, ut minus habeant mali, ſi, ut bene, perfici non poteſt. L. Licet quidem optare. V. Quid uetat quo minus & efficere? L. Nihil facilius, modo queas efficere ut ſapiant homines. Nunc maxima pars mortaliũ amat falli: adeò ut ſi deſit qui id faciat, ipſi imponant ſibi. V. Nimiũ uera loqueris. L. Quin & illud obſeruatum eſt mihi, uix unquam uſu uenire, ut fidelis pueritiæ formator operæpretium ferat ex ſuis diſcipulis, quum norim multos pueritiæ corruptores, hoc eſt, qui non minus malè ſtudijs illorum proſpexerint, quàm moribus, hoc quæſtu magnificè locupletatos. Sanè id fato quodam fit, ſiue ætatis illius inſcitia, ſiue ingratitudine, ut iam non temerè uideatur Græcorum prouerbio dici, Beneficium non eſſe conferendum, nec in puerũ, nec in ſenem: in hunc, quia perit antequam

gratiæ referendæ detur opportunitas: in illũ, quia non meminit. addendũ autem erat, quia non intelligit: & si intelligit, odit hoc beneficij genus. V. AEtas *adferre solet iudicium.* L. Fateor *in nonnullis, in plerisque malitiam adfert.* V. Sic *est, sed tamen nonnullis in tractanda ætate tenera deest dexteritas.* Non *enim satis est præceptorem esse doctum ac probum uirum: comitas quædam & commoditas adsit oportet, qua & ferat ætatis, quam tractat, inscitiã, & semet ad illius naturam accommodet, nutricum uidelicet exemplo. Quemadmodũ medico non satis est nosse, quod pharmaci genus sit præscribendum, nisi sit artifex administrandi. nam & fallendus interdum est ægrotus, ut beneficium imprudens accipiat.* L. Vnde *tanta rerum humanarum infœlicitas?* Pueri *nec sentiunt beneficium, nec meminerunt: iuuenes non ferunt habenas: senes non referunt gratiam: & aiunt, quod mulieri benefeceris, ferè perire.* V. Vnde? *nisi ut* Chri*stianæ charitati nusquã deesset exercendæ benignitatis materia? quæ si desit, nihil effecerit humana prouidentia. Quin potius sæpenumero fit, ut quæ sunt summa cura, summáque ratione constituta, uergant in partem deterrimam. Quod enim ad scholas attinet, nihil olim uidetur prætermissum, quod hominis consilio prospici quiret.* Inst*itutæ sunt scholæ, quas ob omnium disciplinarũ publicam professionem uulgus appellat* Vniuersitates. In *has &* Romani Pontifices, & *principes contulerunt quicquid potuerunt uel dignitatis uel munificentiæ.* Extr*ucta collegia, digestæ disciplinæ, designati professores, addita salaria, distincti incipientium, proficiẽtium, consummatorum gradus,*

honores & emolumẽta. Prospectũ est & tenuibus, qui illic pleriq; ditescũt. Habẽt rectorẽ, sceptrigeros, cãcellarios, cõseruatores, decanos, aliósque magistratus. Quid quæris? Regnũ quoddã esse dicas literariũ. Iam de minoribus scholis nõ segnius est habita cura. Harũ cura maiorũ prouidẽtia bifariã partita est, ut præcipua sit penes sacerdotũ collegiũ, altera penes magistratũ. additus est peculiaris huius negotij præfectus, quẽ Scholasterẽ uocant, Scolarchus dici poterat, sub hoc ludimagistri. Et tamen tã solicita prouidẽtia nõ potuit efficere quo minus in omnibus ferè scholis seculis aliquot regnarit operosa barbaries. Proinde Ioannes Coletus, uir æterna dignus memoria, quum tẽplo diui Pauli scholam puerilem addidisset, nulla cura magis torquebatur, quàm in quos eius rei præfecturã delegaret. Episcopi iudicant hanc rem indignam sua solicitudine. Scholasteres censibus recipiendis se potius, quàm scholæ curandæ datos arbitrantur, & pulchrè sibi uidentur suo functi officio, si ludimagistros non decimẽt. In collegijs canonicorum ferè semper deterior pars superat. Magistratus uel iudicio carent, uel indulgent priuatis affectibus. L. *Quid tandem consilij reperit?*

V. *Hominem coniugatum, & liberis diuitem scholæ præfecit. Prouisionẽ delegauit aliquot è ciuibus laicis, quorũ probitatem habere sibi uidebatur exploratã, ut ab his in hæredes proximos deriuaretur.* L. *Num ea prouidentia securum reddidit?* V. *Minime. Sed hic aiebat sibi uideri minimum esse periculi, ut tum habebant res humanæ. Vnde nunquam illorum iudicio potui subscribere qui uitijs hominum offensi, protinus tollendum censent quod institutum est, ueluti mona-*

steria quidam censent abolenda, quòd in quibusdam collapsa sit uera religio: præsulum & canonicorum ordinem postulant abrogari, quòd nõnulli secus, quàm decet uiuant. Idem decernũt de ludis & pædagogijs, quia displicet quorũdam institutio: quasi statim quod in horum locum fuerit substitutum, aut cariturũ sit omni crimine, aut in uitium non facilè possit degenerare. Quanto satius est id, quod rectè fuit institutum, sarcire, ad quædam interim conniuentes, id quod eo facilius erit, si reputemus rerum humanarum conditionem, in quibus ut sint prosperrimæ, nihil est ab omni parte beatum, semper erit quod desideres, quod sarcias, quod instaures. L. *Est igitur aliquid perspicere fontes unde scatet malum, deinde qua ratione liceat mederi.* V. *Ne recedamus ab instituto, huius mali præcipua pars mihi uidetur oriri ex publicis scholis, quas ambitioso uocabulo, ut dixi, nunc appellant* V*niuersitates, quasi nihil absit bonæ disciplinæ tũ ex monasterijs, præsertim ijs, in quibus instituũtur ad doctrinam* E*uangelicam, quod genus sunt* D*ominicanorũ &* F*rancíscanorũ, &* A*ugustinensiũ.* I*n his enim adolescentes uix trimestri studio grammaticæ dato, protinus rapiuntur ad sophisticen, dialecticen, suppositiones, ampliationes, restrictiones, expositiones, resolutiones, ad gryphos & quæstionũ labyrinthos. hinc recta in adyta* T*heologiæ.* T*ales, ubi uentum est ad eos authores, qui utriusq; linguæ facundia præcelluerũt,* D*eũ immortalem, ut cæcutiunt, ut delirant, ut sibi uidentur in alio prorsus esse mundo. Quoniã autem semel sumpto leonis exuuio pudet inscitiam fateri, simul autem & pudet & piget neglecta discere, bellũ indicunt*

rectioribus studijs, & horũ professores odio plus quàm Vatiniano persequuntur. L. Istiusmodi multos nimiũ cognitos habeo. V. Parentibus imperitis instillant in aurẽ, ne sinant liberos suos friuolis studijs ætatem perdere, persuadentes in his & bonis moribus, & Christianæ fidei subesse naufragia. L. Nihil fingis. V. Iã in collegijs siue pædagogijs quibusdam magna in hac re cessatio est. L. Quî sic? V. Si non reciperent nisi iam grammaticæ rei peritos, nec aliud profiterentur, quàm philosophiæ disciplinas, & eruditiores nobis darent, & ipsi minus haberent negotij. L. Verùm, sed & compendij minus. V. Rem acu tetigisti. Nunc quo quæstus sit uberior, quamlibet elementarios ac propemodum ἀναλφαβήτους recipiunt. Tolerari poterat hoc, si digestis ordinibus & classibus, in singulas artifices idoneos præficerent, tũ huic disciplinæ, cui ueluti fundamẽto nituntur omnes, iustam curã, iustúmque tẽpus darent. Nũc sophisticis argutationibus plus æquo datur, & hæc disciplina, qua nõ alia magis est necessaria, uelut obiter & in trãscursu gustatur uerius, quàm discitur. Móxque pueri rapiuntur ad titulos honoratiores, unde magistris plusculum accedit lucri. L. Ita nimirum fit, ut qui plus æquo properant in initio, serius perueniant quò uolunt. V. Nec huic professioni suus habetur honos, quemadmodum cæteris. Alijs enim honoris causa titulus additur à baculo, alijs à licentia, alij salutantur magistri artium, doctores medicinæ, doctores iuris Cæsarei, doctores iuris Pontificij, doctores utriusque: traduntur insignia, prærogatiuæ, dignitas. At grammaticus nihil aliud est quàm grammaticus, quẽadmodũ calcearius nihil aliud est quàm

calcearius. L. Quos tu credis à baculo cognomen habere, equidem accepi à bacca lauri dictos. V. Si res hæc tibi curæ est, dicam quod ex quodam hierophanta seu mystagogo talium rerum didici. L. Percipio.

V. Is attulit triplicem huius cognominis etymologiã, mea sententia non absurdam. A baculo, inquiebat, dicuntur bacularij, uel quòd adhuc in pistrino laborantes, baculis impellantur iumentorũ ritu, uel quòd nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo. L. Probabile narras. V. Scis autẽ lauro baccas esse nigras & amaras. Porrò quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarũ sapientiæ corticem, nondum ad nucleum dulcissimum penetrarunt, baccalaureos appellari placuit. L. Istuc etiam probabilius.

V. Verùm mystagogus ille tertiæ sententiæ palmam tribuebat. L. Quã tertiã adferebat? V. Arbitrabatur dictionẽ cõpositã à uacca & laro, uaccalarius. L. Bella mixtura uaccæ cũ aui. V. Imò probabis, si cognoris rẽ omnẽ. Scis aliquot nationes pro B sonare V cõsonantẽ, & contrá. L. Noui. V. Et uacca lac porrigit. L. Aiũt. V. Et larus auis est auidissima. L. Istuc me docuerũt Erasmi prouerbia. V. Iã de amabili illo sapientiæ principe dictũ est, Mel & lac sub lingua eius. unde quos uehemẽs quidã ardor huius lactis agit rapítque, Vaccalarij dicuntur. L. Quin igitur capralarij dicũtur potius, quũ lac caprinũ à medicis præferatur bubulo? V. Quia plus lactis reddit una uacca, quàm capræ tres, præsertim apud Phrysios. L. Pulchrè quidem hoc expedisti. Sed unde Licentiæ uocabulũ? V. Et hoc me docuit ille mystagogus. Qua quidem in re uulgus errat periculosè, credens illis iam licere quod libet,

Vaccalarius.

Licentia.

uelut ab omni honesta functione dimissis, eóque nõnulli tum se dedunt otio, quum maximè sint suscipiendi labores. L. *Idem error & me, fateor, hactenus habuit.*

V. *Atqui secus habet.* Hæc *licẽtia non ducitur à* Licet *uerbo impersonali, sed à* Licere, *quod est ex eorum numero, quæ* Græci *uocant* αὐτοπαθητικὰ, *quod genus est uapulo, unde deductum licitari.* L. *Quis hoc diuinasset?* V. *Tum enim plurimu fiunt, & uelut à licitantibus accersuntur, alius ad aulam, alius ad curã pastoralẽ, alius ad* Abbatiam, *alius ad opimam præbendam: in summa, alius aliò. longum est enim omnia commemorare præmia.* L. *Scitè tu quidem hactenus.* Sed *unde magistri nostri?* V. Honoris *causa* Græcè *dicuntur* Theologi, Hebraicè Rabini, *quod* Latinè *sonat magistri nostri.* L. *Intelligo.* Talibus *igitur cognomentis honorandum censes & grammaticum?*

Magistri nostri.

V. *Quidni tales, quales fuerunt* Donatus *&* Seruius, *dicantur doctores grammatices, quum procliuius sit uel in triplici iure doctoris nomen, quàm semel boni grammatici titulum promeruisse?* L. Da Seruios, *dabimus honores.* V. *Imò tu da honores, ego dabo* Seruios. Honos *enim non solum alit, uerumetiam gignit artes.* Adderem *dictator & locum honoratum in consessu, & insignia reliquáque debita uiris præclaris ornamenta.* L. An *tibi parũ est, si literatores insigniti literis incedant ut* Samij, *quẽadmodũ aiunt?* V. Adderẽ *& scholis ipsis munditiem ac dignitatem, quum nunc uix sit hara porcorum sordidior.* L. Puerísne *tantum honoris?* V. At *hi pueri templa sunt spiritus sancti, in his plantarijs latent senatores, magistratus, doctores,* Abbates, Episcopi, *summi* Pontifices *&* Cæsa-

res. Quo infirmior est ætas, hoc plus addendũ est honoris iuxta Pauli doctrinã. Postremo hi paruuli sunt, quorũ unius cuiuslibet offensionem CHRISTVS uoluit atrocissimo supplicio puniri, & asinis malè docentibus molam asinariã alligari, itáque demergi non in arenam ripæ proximam, unde possent enatare, sed in profundũ pelagus. Nunc quod est iniuriarũ genus, cui non patimur imbecillẽ ætatem obnoxiã esse? Nullus ferè tam abiectus, tã ineptus, tam insulsus, tam excors, tã indoctus est, quin uideatur idoneus formandæ pueritiæ, cuius leuior esset calamitas, si tãtum aleret eiusmodi beluas, nisi pateretur & tyrannos. Nulli sunt enim plagosiores, quàm qui nihil habent liberalis disciplinæ. L. Sic & monarchæ si ratione careant, qua rempublicam administrent, ad uim ac tyrannidẽ confugiunt. Operosa res est imperare liberis, & compendiosa philosophia est dicere, sic uolo. V. Iam illud in pædagogijs penè solenne est, ut aut tenues, quibus non est unde uiuant, aut puerum aliquem nudiustertius magistelli nomine donatum, pueris grammaticen docendis præficiant, tantum in hoc ut uiuat. L. An non piũ existimas destitutis opitulari? V. At ista quidem humanitas in unum famelicum, in tot pueros magna est inhumanitas. Impia est eleemosyna quæ de rapina confertur: & ingratum sacrificiũ quod ex prædatione datur. Malefica est beneficentia quæ cum multorum iniuria coniuncta est. Vt est interdum principum crudelis clementia, quum uni cuipiã condonant facinus plurimorum malo: sunt innumeræ uiæ, quibus famelicis consuli possit. L. Nascuntur interdum humillimo loco generosa ingenia, quæ rei familiaris

angustia submouet à liberalibus disciplinis. An nō humanitatis est hæc euehere? V. *Maximè, sed cum delectu & citra cuiusquam iniuriam. Nunc ferè adsciscuntur ad hoc munus non alia commendatione, nisi quia cognatus est, aut conterraneus, aut compotor, aut alioqui notus, aut denique, quod est pietati proximū, quia miserabilis. At interim non miseret tot puerorū.*

L. *Plerique turpe putant quenquā semper in grammatices professione manere.* V. *Quinam id turpius, quàm pictorem nihil aliud profiteri quàm pictorem? Quanquam fieri non potest ut grammaticus nihil sit quàm grammaticus, etiamsi in cæteris disciplinis non perinde excellat. Nā ut unus in omnibus emineat, nec à superis datum est, nec expedit uitæ mortalium, utcunque Græci iactant suum Hippiam. Tum enim cum rebus humanis fœlicissimè agitur, quū distributis uariè dotibus, amicitia, iuxta prouerbiū, facit omnia communia. Quid enim stultius, quàm dicere manui, nihil aliud es quàm manus: aut uētri, nihil aliud es quàm uenter: aut tibiæ, nihil aliud es quàm tibia: aut naso, nihil aliud es quàm nasus? Et pulchrū est probri causa dicere grammatico, nihil aliud es quàm grammaticus? Est aliquid & uentre contemptius, per quod eijciuntur crassiora corporis excrementa. Contemnat hoc qui uolet, & uideat quàm floreant cætera membra.*

L. *Ista sunt euidentiora quàm ut possim refellere. Sed ut ad profitendi rationem sese noster recipiat sermo, Non probas scholas publicas?* V. *Imò cum Fabio probo maximè, modò uitentur ea quæ uir ille non minus integer, quàm eruditus uitanda commonstrat. Nec enim istos probo, qui obscuri ipsi, in obscurū angulum*

contrahũt pueros, ac docẽt impunè quodlibet. L. *Laudantur in hoc genere quidam, qui non ita pridem exorti, mediũ genus inter monachos & laicos, domi suæ docendis pueris quæstum uberẽ facere dicuntur: quanquam hoc aucupium, & à monachis quibusdam affectari cœpit.* V. *Sua cuique sententia est, mihi displicent in hisce rebus latebræ, lucem amo. Tum id genus doctores ferè sunt* αὐτοδίδακτοι, *nonnunquam indocte docti, nec sui iuris, & illiberaliter educati: ad hæc alieniores à moribus sensúque communi. Quibus rebus fit, ut apud hos natiuus ille uigor & alacritas ingeniorum frangatur, ac deijciatur ad habitum quendam Pharisaicum, qui liberalem & ingenuam indolem corrumpit, seruile quiddam & illiberale inserẽs teneris animis. Quin & illud non rarò uidemus, eos qui ex talibus nidis emergunt, euadere cæteris insolentiores, minus synceros, magis fucatos, minúsque liberales.* L. *Quid utilius, quàm ut prima statim ætas formetur ad pietatis disciplinam?* V. *Rectè, si pietas in rasuris, cingulis, pallijs, piscibus, & fabis morúmque tristitia, sita est. At uera pietate nihil est hilarius. Iam ut hodie talis sit monachismus, qualis olim fuit, non omnes huc aluntur, nec expedit imbecillem uelutique lactentem adhuc indolem immodica tristitia corrumpere, quæ gignit seruile quiddam, & natiuam ingenuitatem uitiat. Paulus non temere monet parentes, ne liberos suos amarulentia contristent. At istorum morosis moribus scio quædã ingenia fœlicissimè nata, fuisse perdita. Nã his potissimũ imminẽt deijciẽdis, quum ut in equis, ita in pueris, sæpe fœlicissima sint ingenia, quæ grauatim ferũt imperia. Itaque refingunt in asi-*

nos, quoniam equis imperare nequeunt. Adde his & grauius malum. Si quem puerum uiderint indole candida, aut etiam re lauta, hunc studiosius frangunt ac deijciunt, ueluti generosum pullum ad suæ uitæ institutum prædomantes: nec patiuntur abire, sed blanditijs, minis, terriculamentis, obtestationibus, horrendis narrationibus instant, urgent, obtundũt, donec uel ad se pertrahant, uel, si id nequeant, in aliũ protrudant gregem. Quid autem facilius, quàm simplicem ætatem ac rerum imperitam uel fallere, uel terrere? L. An istud faciunt? V. Non refero somnium: meum ipsius periculum narro. L. Quod obsecro? Num quando in discrimen uenisti, ne fieres uir bonus? V. Educabar apud hos Deuenturij, nondum egressus annum decimumquintum. Eius sodalitij præfectus omnia moliri cœpit, ut me ipsorũ instituto addicerem: & eram alioqui puer ad pietatem propensus. Ibi pro mea puerili sapiẽtia excusabam ætatem, sed præcipuè uoluntatem parentum, quorũ iram serio metuebam, siquid illis inscijs tentassem. Hic ille uir egregius, ubi se uidet nihil eloquentia proficere, admouet exorcismum. L. Quid fiet obsecro? V. Admouet imaginem crucifixi: ac mihi iã flenti uultu entheo, Agnoscísne, inquit, hunc pro te passum? agnosco, inquam. Per hunc, inquit, te obtestor, ne committas ut frustrà pro te sit mortuus, sed obtemperãs meis consilijs, consulas animæ tuæ, nisi uelis in æternum perire cũ mundo. L. Non deiecit puerum tanto ariete? V. Planè deiecisset, ni me parentum terror aliò retraxisset. L. Ista quidem uis est. V. Quod mihi accidit refero, alij narrent quid ipsis acciderit. Nec dubito quin innumeri sint qui similia

periculа de se narrare queant. Accedit ad hæc quod huiusmodi ferè nihil habent commercij cum ethnicis authoribus. Cæterum quanquam non censeo Martialem, Catullum, Tibullum, aut si qui sunt horum similes, prælegendos ætati lubricæ: tamen ad antiquitatis & uenustæ dictionis cognitionem expedit præceptorem in omni ueterum genere diligenter fuisse uersatum. Sacratior quidem est liber Psalmorum, quàm Odarum Horatij, sed ex his quàm ex illis rectius discitur sermo Latinus. L. Verùm, hoc hominum genus unde uelles parare uictum? V. Si nihil aliud, unde regius ille Paulus sibi parabat, consuebat coria. quanquam aliud est unum alere, aliud ditare multos. L. Prohibet sacerdotij dignitas. V. Sacerdotes sunt qui populo CHRISTI ministrãt Euangelium. Quid si omnes fiant sacerdotes, num omnes uiuẽt in otio? L. At sunt uiri boni. V. At non meliores Paulo. Verùm agnoscamus dignitatem, num otium adfert dignitatem? Scurrarũ igitur & ludionum mira dignitas est. Otiũ laudem habet in Episcopis & clericis, quanquã id nihil minus est quàm otium, quum assiduè uacent ediscendis edisserendísque scripturis, cognoscendis causis, componendis litibus, increpandis improbis, consolandis afflictis. Nullum est honestum otium, tantũ in negotij genere discrimen est. An tibi iusta uidetur ab operis manuarijs excusatio, quod hypodiaconus sis aut diaconus, quum nullam operam præstes ecclesiæ, nec huc te pares ut præstare queas? Olim certè proprium erat monachorum operari manibus. Quod si causantur sordidum opificium: si non sordidarunt Paulum coria, non est quod illi metuant sordidum opificium.

L. Quod narras, idem frequenter audiui à uiris insigniter cordatis. Sed isti uacant precationibus. V. Vacent, labor non multum officit precationi. L. Illos certè probas qui constitutis sodalitijs alunt in studia tenues, quibus alioqui cum remo, stiua & rastro res erat futura. V. His rebus quidam fortasse magis congruebant. Verùm agedũ, piæ mentis arbitror subleuandis pauperibus indulgere. Ad literas accersi nolim, nisi uigilanti cum delectu. L. Cur ita? V. Fateor ex subulco nonnunquam nasci regno dignum ingeniũ: sed ut paria sint ingenia, plurimum habet momenti liberalis educatio. Nec parui refert inter quos uerseris à puero. Ad liberales auté disciplinas prisci non admittebant, nisi bonis prognatos. Hîc periculum est, ne uenter illectet ad studia literarũ, quos natura genuit alijs rebus. Iam si quorum indoles meretur ad hoc honoris uocari, simul accedere debet liberalis educatio, sic ut frugalitas adsit, non absit mundities. Nec oportet benignitatem esse sordidam, alioqui hoc non est alere, sed torquere. Sed de suis quisque liberis statuet quod uidebitur. Tuũ qua ratione uis institui? L. Primum discet expeditè sonare, deinde promptè legere, mox eleganter pingere. Deinde deligetur morum & ingenij formator, deligentur sodales proba indole. Alibi parcus ero, non hîc. Vtriusque linguæ peritiam exactè perdiscet teneris statim annis. Dialectices non patiar esse rudẽ, nolim tamẽ ludicris illis argutijs ad ostentationem repertis torqueri. Rhetoricis aliquanto quidam diligentius, sed tamen citra superstitionem exercebitur, scribẽdi dicendíque potius usu, quàm anxia præceptorũ obseruatione. Sed prius Geographiam perdiscet accura-

Ratio pueri instituẽdi.

te: Arithmeticen, Musicam & Astrologiā degustasse sat erit. Medicinæ tantum addetur, quantum tuendæ ualetudini sat erit. Nonnullus & Physices præbebitur gustus, non tantum eius quæ de principijs, de prima materia, de infinito ambitiosè disputat, sed quæ rerū naturas demonstrat. Quæ res agitur in libris de anima, de meteoris, de animalibus, de plantis. V. Nihílne de moribus? L. Hoc aphorismis instillabitur, præsertim ad pietatē Christianam & officia uitæ communis pertinentibus. V. Tot disciplinis oneras ætatem tenerā?

L. Faxo ut hæc omnia ludēs discat prius, quàm attingat annum decimumoctauum. V. Fortasse per artem notoriam. L. Nequaquam. V. Quî potest alioqui? L. Nihil est necesse, quemadmodū uerè dictū est, ut puer omnes disciplinas exactè discat. Quasdam gustasse sat est. Id magno fructu paruóq; negotio fiet, si ex singulis præcipua quædam redigantur in compendiū. Neque quicquā facilius discitur, quàm quod optimum est. V. Pulchrè narras. Sed unde compendiorum artifex? L. Iam hoc ago, nec ab uno petam omnia, sed in quo quisque præcellit, in eo deposcam illius operam. Ita meus catulus non ludet operam & impensam in friuolis, aut dediscendis. in quibus hodie, deum immortalē, quanta pars ætatis perit! Vbi iactis huiusmodi fundamentis peruenerit ad annum decimumseptimum aut octauum, ipse sibi deliget studiorū ac uitæ genus, ad quod se senserit natura magis compositū. Vix enim fœliciter cedit, ad quod quis reluctante genio protruditur. V. Vtinam istam rationem amplectantur publicæ scholæ. Nihil esset iuuentute fœlicius.

L. Arbitror tibi frequenter ex maioribus auditum,

fuisse tempus quo pueri multis annis discruciabantur modis significandi, & quæstiunculis ex qua ui, & alijs indoctissimis nænijs, magnáque ambitione dictabatur, ediscebatur, exponebatur Ebrardus & Florista: quod supererat temporis, ridiculis uersiculis transigebatur: Ioannis Garlandini Græcolatina disticha prælegebantur a sudantibus, Catholicon in omnibus templis habebatur. V. *Infœlix profecto seculum.* L. *An tu credidisses unquã fore, ut apud Britannos aut Batauos pueri Græcè garrirent, Græcis epigrammatijs non infœliciter luderent?* V. *Citius credidissem ruiturũ cælum.* L. *Tanta rerum mutatio mihi spem facit fore, ut unaquæque professio, repurgatis his quæ magis faciunt ad quæstum & ostentationem, quàm ad eruditionem, tantum ea compendio doceat, quæ digna sint cognitu.* V. *Istuc equidem uehementer opto. Nam nunc uideo quosdam adeò propensos in has politiores literas, ut fastidiant liberales disciplinas, quasi summa studiorum sit emendatè loqui.* L. *Vera narras. Verùm hæc est rerum humanarum conditio, quum ad summum peruenerint, non corriguntur, nisi in diuersum detorqueas, ac propemodum uitio uitiũ emendes. Cæterum arbitror hanc prauitatem aliquando in suum statum redituram.* V. *Nihil existimo desperandum, posteaquam scenam rerũ usqueadeo mutatam uideo. Tantũ uereor, ne nobis quidẽ sero contingant ista. Verùm hic sermo nobis propemodũ extra causam fertur, optime Leo.* L. *Quî sic?* V. *Quoniã nobis hæc, ut dicebam, præpropera cura est. Nos enim de publico iuuentutis formatore loquimur, tuus infantulus adhuc inter matris ac nutricum sinus repit.* L. *Verùm, sed*

ab his initijs prima facundiæ rudimenta Rhetores *auſpicantur.* Nam *Quintilianus, ut* Gracchorum *admirandam eloquentiam nonnulla ex parte acceptam refert* Corneliæ *fœminæ ſupra ſexus modum eloquenti, ita* Lælij *&* Q. Hortenſij *filiam ſcribit in dicendo paternam elegantiam retuliſſe.* V. *Hæc illis temporibus rectè præcipiebantur, quum* Latinè Græcéque *loquerentur etiam infimæ plebis opifices, æquè atque docti, nec ſermonis genere differebant, ſed ſermonis elegantia.* Nunc *à parentibus ac nutricibus quid diſcere poſſunt infantes, niſi uulgatam ſuæ gentis linguam, puta* Gallicam, Hiſpanicam, Germanicam, Britannicam, *aut* Sarmaticam? L. Rectè *mones.* Vtinam *uniuerſum mortalium genus duabus duntaxat linguis uteretur.* V. *Quibus?* L. *Græca & Latina.* V *Quid de lingua* Hebraica? L. Eam, *quoniam nec admodum latè patet, &, ut apparet, nec ab ipſis* Hebræis *ſatis tenetur,* Iudæis *ac* Theologis *relinquerē.* Simúlque *uereor nequid* Iudaiſmi *cū literis imbibat puer.* V. *Eadem opera uerere nequid paganiſmi combibat ex* Homero, Demoſthene, Virgilio *&* Cicerone. L. Et *hoc pro uiribus curabitur.* Verùm *unde, quæſo, nobis tot linguarum myriades?* V. Non *nouum hoc malum eſt, ô præclare.* Nam *olim à diluuio, quod* Noe *temporibus accidit, priſci mortales, ne ſimili calamitate diſſiparentur, coctilibus lateribus & bitumine uice calcis adhibito, ciuitatē extruere adorti ſunt, & in huius medio turrim immenſæ molis, quæ pertingeret uſque ad cælum.* L. Vnde *tanta bituminis uis?* V. Non *coquebatur ex animantium pellibus cornibúſue, nequid erres, ſed in eā regione lacus immenſi ſcatent bitumine.*

Iam structura penetrarat nubes. Erat autẽ hominum immensa uis, neque quisquam omnium uacabat operis portione. Illic prorsus euenit quod habet Græcorũ prouerbium, ἅμας ἀπήτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας.

L. Quinam? V. Aliquis è longinquo petebat obsonium, alter adferebat lateres. Rursus alius inclamabat sitiens, adferte potum, alter deferebat bitumen: priusquam ille recurreret, hic fame sitiue perierat. Rursus alius postulabat ignem, deferebatur aqua. Hic petebat trullam, ille ferebat cucurbitam. Tandem fatigati tædio, structuram omiserunt: dúmque se sibi mutuo ludibrio esse crederent, alij aliò demigrarunt, ut quosque iungebat lingua communis. L. Isti narrationi concinit OEdipodis, opinor, ænigma, de animante, quod primum quadrupes est, deinde bipes, tandem tripes, quódque uocibus omnium animantiũ sonet, pérque omnia uolitet. V. Eandem ob causam Homerus homines μέροπας appellat, ob uocis uarietatem. L. De linguarũ igitur, ut uideo, diuersitate nulla spes est. V. Ne expedit quidẽ uulgo committere, quod syncerũ ac perpetuũ esse uelis. Olim bona pars Europæ & Africæ, cum Asia minore Latinè Græcéque loquebatur. Quot barbaricas linguas nobis uulgus ex una Latina reddidit? Quot discriminibus sectus est Italiæ sermo? quot Galliæ, quot Hispaniæ? Præstat igitur has linguas, quibus maxima ex parte cõmissæ sunt disciplnæ, tantum ab eruditis seruari, quarũ integritas non à populo, pessimo rerum bonarum custode, sed è libris eloquentum scriptorum petatur. Verum illud explica quur ea quoque solicitudo tenet animum tuũ, ut leunculus tuus promptè legat, nec inscitè scribat?

L. Quoniã id uideo Fabio quoque cum primis fuisse curæ, & simul utrũque disci potest. nam utraque res alteri auxilio est. Scripturã enim ineptam eadem sequuntur incommoda, quæ malã pronuntiationem. Vel Ciceronis orationem scribe literis Gotticis, solœcam dices ac barbarã. Fit igitur ut aut gratiam amittat quod scriptum est, aut omnino reijciatur, aut lectorem defatiget tædio. Consequitur autem ut nec doceas non intelligẽtem, nec delectes ægrè legentem, nec persuadeas enecto molestia. Et scis quàm sint morosa quorundam ingenia, præsertim si scribas occupatis, aut de re per se parum amœna lectori. Quis enim diu possit auscultare balbutientem, cuius sermonem ægrè percipias? Contrà uix credi queat quantopere commendet rem, elegans, dilucida, distinctáque scriptura, Latinis elementis Latina uerba repræsentãtibus. Olim in scholis pleraque dictabantur excipienda discipulis, ita fiebat ut celeriter scriberent pueri, sed incõmodè notulis & abbreuiaturis compendium aucupantes. Nunc typographorum ars facit ut eruditi quidam ne scribant quidem omnino. Nam siquid suarũ lucubrationum literis mandare uisum est, tam bellè pingunt, ut ipsi nõnunquam non possint legere quod scriptum est, & ab amanuẽsi flagitent ut legat, agnoscátque quod ipsi non agnoscunt. Quin & in epistolis principum exemplo, complures utuntur amanuensium opera. Sed quid illi facient in epistolis arcanis quales frequenter incidunt etiam regibus? ut omittam quod interdum ad authoritatem, interdũ ad gratiam facit agnita manus. Nonnihil habebat momenti, quod Paulus apostolus Galatis epistolam totam αὐτόγραφον misit. Quis non reue-

reatur, si rex sua manu descriptam mittat epistolam? Quomodo autem exosculamur, quoties ab amicis aut eruditis uiris literas accipimus ipsorum articulis depictas? Tum demum ipsos coràm audire, coràm intueri uidemur. Quid multis? Epistola digitis alienis scripta, uix epistolæ nomen promeretur. Multa de suo addunt amanuenses. Et si dictes ad uerbum, tamen abest illud secretum, & quædam aliter pronuntias, nonnulla supprimis, ne conscium habeas quem nolis. Non est igitur hoc liberum cum amico colloquium, ne quid interim loquar de fide scripti. Subscriptionem effingere facillimum est, totam epistolam perdifficile est. Habet enim singulorum ut uox, ita manus quoque quiddam suum ac peculiare. V. Quod dicis quemadmodum mirū, ita uerissimum esse fateor. L. An parū interesse censes, utrū ore suo quis referat tibi mentem suam, an per internuntium demandet? V. Plurimum refert, meo quidem animo. L. Mandatarius ille fieri potest ut mentiatur, ut quædam prætermittat, ut aliter referat, quàm accepit: postremo ut optima fidè referat omnia, oculorum, frontis, uultus & uocis energiā non potest exprimere. V. Persuasisti, plurimum ad rem facere si puer statim discat quàm optimè scribere, non solū ob causas, quas tu quidem grauissimas commemorasti, uerumetiam ob id, quòd facilius ac libentius scribit qui scitè didicit scribere. Habet enim elegans scriptura non aliter, quàm insignis pictura suam oblectationē, quæ tum scribentem in opere, tum legentem in studio remoratur. Verissimum est autem hîc & illud quod dicitur, rectè scribendo fieri ut celeriter scribamus, non multum scribēdo ut bene. L. Superest igitur ut inqui-

ramus qua ratione fieri possit ut puer & bene & celeriter discat scribere. V. Eadẽ cura me quoque iampridẽ torquet. Nam optarim ex tot ursinis catulis unũ atque alterum sic educari, ut ex homine prognati uideri possint. L. Ergo communica siquid habes. V. Ex me quidem nihil habeo: cæterum quod ex alijs accepi, si uoles, qualecunque est, proferam in mediũ, sed hac lege, ne tu celes uicissim, siquid habes rectius. L. Polliceor. V. Nuper interfui conuiuio grammaticorum, opinor fuisse plures duodecim, diceres non modò iustũ, sed & frequentem senatum. Ibi de rebus huiusmodi ferebantur suffragia. L. Conueniebat inter illos? V. Adeò, ut rẽ pulchrè gestam arbitrarer, si ὁμοθυμαδὸν dimissum fuisset consiliũ. Nunquam uidi calidiorem de re frigida concertationem. Longa rixa fuit, quot essent orationis partes, alijs octo in quindecim proferentibus, alijs ad pentadem, alijs ad dyadem contrahentibus. In prælijs quamlibet acribus nox ingruens solet conflictum dirimere: hi medio conticinio fortissimè uociferabantur ad ipsum usque galliciniũ. Nec satis omnium memini: si iubes, referam quantum hæsit memoriæ. L. Mihi quidem pergratum feceris. V. Aggrediar, & quidem præposterè. Nam sonare primum est, proximum legere, tertiũ scribere, de quo primo dicam loco. L. Hîc quidem nihil refert. V. In primis aiebant curandũ ut puero statim exemplum quàm absolutissimum proponatur quod effingat. Nec quicquam uetat quo minus idem sit imitatu facillimum. Nam uulgus scribarũ flexibus, connexionibus, appendicibus, similibúsque friuolis ductibus, quibus uelut animi gratia lasciuiunt, multum difficultatis addunt scripturæ, Scribere discat puer.

fructus omnino nihil. Annon uides quanto Gottorum manus olim fuerit operosior Romana, & hodie Gallorum ac Germanorum, quàm Italorum? L. *Atqui Græcis successit ista literarum connexio, in minusculis duntaxat.* V. *Quid enim istis non succedit? quanquam & hanc affectatam esse nolim, multo minus feram scripturã crebris notulis decurtatam.* L. *Ne Latini quidem prisci notulis huiusmodi caruerunt. Qua de re Probus grammaticus etiam librũ reliquit.* V. *Fateor: sed in paucis dictionibus, numerorum, ponderũ, mensurarum, & aliorũ quæ solent identidem in sermone recurrere. Quanquam hoc quoque compendiũ, multum inuexit dispendij studijs. Nam in huiusmodi notulis ut est procliuis notariorum lapsus, ita restitutio perdifficilis, quod idẽ usu uenit in Mathematicis, qui formis elementorũ signant suas ἀποδείξεις.* L. *Perge.*

V. *Primùm igitur erit singulas elementorum figuras effingere, minusculas simul & maiusculas.* L. *Quidam in elementis affectant obsoletam antiquitatem, uelut è duodecim tabulis petitam, aut siquid his antiquius.* V. *Isti non minus absurdè faciunt, quàm faciunt ij, qui uerbis iam olim desitis delectantur, perinde quasi cum priscis Aboriginibus, aut Euandri matre loquantur.* L. *Etenim si rem ab Assyrijs ac Phœnicibus Cadmóque repetas, nec formas, nec sonos eosdem comperies. Sunt & qui suum quoddam scripturæ genus affectant, ita scribentes Latina, ut parũ exercitato Græca uideri possint.* V. *Ridẽdos mihi narras, non imitandos, nisi fortè placent Apuleij & Sidonij, aut, ut recentiores attingam, Baptistæ Pij, qui, quum suppetant probata, splendida, accommodáq; uocabula, tamẽ con-*

fictis impudenter nouis malunt suo more loqui, perinde quasi nihil possit esse praeclarũ quod sit usitatum.

L. *At quod tandem formularũ genus maximè probas?* V. *Maiuscularũ absolutissimum exemplum est in nomismatis Romanorũ, quae temporibus Augusti, & aliquot post hũc seculis excusa sunt, praesertim apud Italos. Nã in prouincijs artificum imperitia non perinde respondent. Minusculas undelibet suppeditat Italia, nisi quòd ex omnibus eligendae, quae & simplicissimae sunt, nec ita multum recedunt à maiusculis. Tantundẽ de Graecis praeceptum esto.* L. *Quibus in rebus potissimum situs est literarum decor?* V. *In quatuor, in figura, contextu, serie & proportione.* L. *Figuram ostendisse satis est?* V. *Non est. Proderit & partium ductum ostendere, & quomodo parti pars adaptetur indicare.* L. *Dic, oro te, clarius quod mones.* Literarum decor.

V. *Perlongum sit, Leo, de singulis differere: dabo specimen unde caetera conijcias.* L. *Expecto.* V. *Alpha maiusculum Graecis ac Latinis simili figura signatur. Huius sinistra linea paulo subtilior, calamo transuerso ducenda à summo ad imum: dextra, crassior plano, quemadmodum & transuersa, quae uidetur addita, ne nullum sit discrimen inter Alpha & Labda Graecum. Haec admonitus puer facilius imitabitur, quàm si tantum ostendas figuram.* L. *Sanè rectè.* V. *Alpha minusculũ uariè pingitur, sed cõmodissimè si primum pingas o oblongũ, dorso supernè ueluti gibbo nonnihil prominente ad dextram, deinde ab illius summo in gyrũ commodè flexo calamo, mollem addas semicirculũ, infernè nonnihil inflexum o, α. Item b minutulum si uelis pingere, ducenda est ex alto recta linea,* A α a b

id primũ est. huic annectẽdus semicirculus, hoc est, in-
b uersum ɔ. quod si infernè hiet, fiet b aspirationis nota.
K Eidem columnæ si addideris lineã infractam, erit K.
Rursus eadẽ si infernè promineat extra uersum, & addideris ad dextrã inuersum ɔ, fiet p. Si ad læuam rectum c, erit q. Si nihil annectas lineæ sursum pro-
p
l minenti, erit l, nisi quòd infernè paululũ inflectitur, quo differat ab I maiusculo. L. Sat est, habeo specimen, reliqua per me coniecto. V. Superest formularũ uarietas, quæ maior est in Græcis minutioribus. Deinde notulæ decurtatarũ dictionum, quæ res magis pertinet ad promptè legendum, quàm ad rectè scribendũ. Sed primis initijs magis congruunt simplicia. Huic exercitationi succedit contextus: refert enim quam literam cui iungas. Quædam enim se non sustinent contingere, quædam gaudent contactu, quædam sibimet implicantur, ueluti p & o refugiunt contactum: f, g, t, & fortassis aliæ nonnullæ, quibusdam annecti gaudẽt, ut grande facinus, flagitiũ, traxit. nec tamen hæ miscentur quibuslibet. Græci in pingendis minusculis fœliciter lasciuiunt, literas aliquot inuicem complicantes. Idem & in maioribus tentatum, sed apud Græcos non temerè nisi in notis numerorũ, ueluti quum signantes quinquaginta, Delta minusculũ includũt py, [Δ]. Apud Latinos tentatum à multis non successit. Profuerit igitur nouo scribæ, si has formarum uarietates non solum pictas, sed & pingi conspiciat. L. Super his, utcunque minuta sunt, admoneri gaudeo. V. Post hæc de serie disputabant, ut intra rectas lineas decurrãt uersus, ne scriptura sit similis Sibyllæ folijs, & iuxta Plautinum iocum, litera literã scandat. Nihil hac inæqua-

litate deformius. L. *Ad istũ sanè modũ scribit uxor mea.* V. *Iã bona pars artis est in proportione. Ea sita est, partim in partibus figurarũ, partim in prominentijs, partim in interuallis.* L. *Ista non satis assequor.*

V. *Nihil aliud accipies, quàm specimen rei.* A *maiusculũ constat tribus lineis. Itaque ad symmetriã pertinet: ut transuersa æquali spatio distet, & à summo & ab imo. Rursus indicandũ quanto spatio distet imum sinistræ lineæ ab imo dextræ. Finge triangulum æquis lateribus: si detrahas imam lineam, eámque certa portione decurtatam transferas in mediũ, habebis Alpha.* A

L. *Intelligo.* V. *Item in* B, *erectæ lineæ ceu columnæ duo ueluti uẽtres annectũtur, sed inæquali tumore: cui si desit sua symmetria, offendit figura.* L. *Sic est profectò.* V. *Eadẽ est ratio in partibus quæ prominent, aliæ sursum, aliæ deorsum, uidelicet ut l, sursum eminens, & p, deorsum, tantum habeant longitudinis extra uersus spatiũ, quantum intra: c, uerbi causa, implet rectum spatiũ, huic annexa linea ut fiat q, duplicet illud, aut certè minimo superet. Hîc enim non artem tradimus, sed exemplũ adducimus.* L. *Mihi quidem satis est.* V. *Porrò interuallũ bifariam consyderatur. Alterum est quod dirimit uersum à uersu, alterũ quod literam à litera: addo si uelis tertiũ, quod dictionem à dictione, quod comma à commate, colon à colo, periodũ à periodo, simul ascriptis notulis, quibus distinguuntur. Vt autem obseruata proportionis ratio non hîc tantum plurimum confert ad decorem, ita recta distinctio credi uix potest quantum adferat lucis ad intelligendam sententiã. ut non inscitè dixerit eruditus quidam, aptam distinctionem, commentarij genus* B

membranis pingitur, alia ſcribendi ratio eſt. L. *Et antiquitus folijs, arborum codicibus, aut linteis ceruſſatis, aut alioqui leuiter incruſtatis inſcribebant.*

V. *Et nunc ſunt qui in tabellis puluere oblitis ſtylo æreo argenteóue ſcribant. Sed præclarus artifex uarias rationes comminiſcetur, quibus puerili ſtudio ſubueniat. Quarum una eſt, ſi perfectum exemplar membranæ pellucidæ ſupponatur, ſuper quam puer calamum ducat ſequens ſubiectas lineas. Altera eſt, ſi ſcribendi peritus ſtylo argenteo cupreóue ueſtigia literarum imprimat chartæ, deinde puer per eadem lineamenta ducat calamum, aut pennam atramento madentem. Eadem erit utilitas ſi ſucco ligni cuiuſdam figuras præſcribas, leuiter purpureas, quas puer tegat atramento. Hîc prioris ſcripturæ ueſtigia coarguent, quantum ſit aberratum à præſcripto. Iam quidam utuntur tabulis, in quibus fila, fidéſue glutino affixæ, linearum ueſtigia chartis admotis imprimunt. Ea res ad figurarũ ſpeciem non ita multum confert, plurimum tamen conducit ad rectitudinem uerſus, & ad harmoniam partium ſupernè infernéue prominentium. Id commodiſſimè fiet, ſi ſinguli uerſus ſignentur quatuor lineis, æqualibus interuallis inter ſe diſtantibus, intra duas medias ducentur ipſa literarũ corpora: quæ uerò prominẽt ſurſum ac deorſum, intra ſuũ modum cohibebunt extremæ duæ. Eadem arte licebit æqualibus ſpatijs dirimere uerſum à uerſu. Verùm ut his adminiculis prodeſt exerceri puerum, ita non expedit ſemper his niti: ſed ubi iam profecerit, conſueſcat abſque cortice nare, nec ſemper linearũ ductum deſideret.* L. *De ſcribendo uideor mihi propemodũ ſa-*

tis instructus. V.*Vnum illud addã, hæc ita tradenda pueris ut se ludere putent, non studere. Quidã enim hæc tanta docent acerbitate, ut pueri prius discant odisse literas, quàm nosse. Ad hæc iuuabit ad picturã interim nonnihil exerceri puerum: ad eam artem plerique sua sponte feruntur, dum gaudent & exprimere quod agnoscũt, & agnoscere quod ab alijs expressum est. Vt autem qui musices periti sunt, rectius pronuntiant etiam non cantantes: ita qui ducendis in omnem formam lineis digitos habet exercitatos, mollius ac fœlicius pinget literas. Siquid super his requiras subtilius exactiúsq;, extat liber* ALBERTI DVRERI, *Germanicè quidẽ, sed eruditissimè scriptus, in quo priscos huius artis heroas imitatus, nominatim Pamphilum natione Macedonem, quum omnium literarũ, tum Geometrices & Arithmetices egregiè peritũ. Nam sine his disciplinis artem absolui posse negabat: ad hæc Apellem, qui & ipse ad Perseũ discipulũ de arte sua conscripsit, multa præclarè tradit de mysterijs graphices, ex Mathematicorũ petita disciplinis, & in his non pauca de figuris elementorum ac ductibus, proportionéque literarũ.* L.*Dureri nomen iã olim noui, inter pingendi artifices primæ celebritatis. Quidã appellant horũ temporũ Apellem.* V.*Equidem arbitror, si nunc uiueret Apelles, ut erat ingenuus & cãdidus, Alberto nostro cessurũ huius palmæ gloriã.* L.*Quî potest credi?* V.*Fateor Apellem fuisse eius artis principem, cui nihil obijci potuit à cæteris artificibus, nisi quòd nesciret manum tollere de tabula. Speciosa reprehensio. At Apelles coloribus, licet paucioribus minúsque ambitiosis, tamen coloribus adiuuabatur. Du-*

Albertus Durerus.

rerus quanquã & aliâs admirãdus, in monochromatis, hoc est, nigris lineis, quid non exprimit? umbras, lumen, splendorem, eminentias, depressiones: ad hæc, ex situ rei unius non unam speciem sese oculis intuentiũ offerentem. Obseruat exactè symmetrias & harmonias. Quin ille pingit, & quæ pingi non possunt, ignẽ, radios, tonitrua, fulgetra, fulgura, uel nebulas, ut aiũt, in pariete, sensus, affectus omnes, denique totum hominis animum in habitu corporis relucentem, ac penè uocem ipsam. Hæc fœlicissimis lineis ijsque nigris sic ponit ob oculos, ut si colorẽ illinas, iniuriam facias operi. An non hoc mirabilius, absque colorũ lenocinio præstare, quod Apelles præstitit colorũ præsidio? L. Non arbitrabar esse tantum eruditionis in arte pingendi, quæ nunc uix alit artificẽ. V. Non nouũ hoc est, insignes artifices tenui re esse. At olim inter artes liberales numerabatur graphicè, nec hanc discere licuit nisi claris, mox honestis quidẽ concessa, cæterũ uetitum ne seruitijs traderetur. Principũ est ignominia, nõ artis, si caret suis præmijs. L. Sentio quantum ad omnem facultatem parandam habeat mométi, statim optimis præceptionibus admonitum esse. V. His coniũcta est legendi cura, cuius celeritas, nisi primis statim annis paretur, non temerè contingit homini, quantumuis adnitatur. Vix autem fieri potest, ut lectione delectetur, qui legendo hæret ac laborat. Proinde, ut qui parum expeditè scribunt, ad dictandi compẽdia confugiunt: ita qui difficulter legunt, aut in totum abstinẽt à libris, aut siquid coguntur scire, lectorẽ accersunt. utrobique perit illud secretum quod præcipuè alit ingeniũ, siue tuas cogitationes mandare literis pares, siue magnorũ

De rectè prõptéq; legendum.

uirorũ cogitationes uelis cognoscere. Vt autem puer statim per lusum agnoscere discat literarũ figuras, rẽ adfero dictu humilem, sed tamen à summis uiris traditam. Profuerit eas crustulis exprimere, ut diuinanti nomen elementi, præmium sit ipse cibus. Hoc Flacci consilium est. Fabius aliud indicat huic simile, ut ex ebore fingantur literarũ formæ, atque ex his lusus aliquis pueris gratus proponatur, qualis est nucum, aut talorũ, aut siquod aliud genus, quod nisi cognitis ac nominatis elementorũ uocabulis peragi non queat. Quam ad rem accommodatissimus latrunculorũ ludus, quẽ hodie Scacorum uulgus appellat, sic ut hinc Græcæ, hinc Latinæ literæ inter se concurrerent, nisi quod operosior est, quàm ut ætati primæ conueniat, adultioribus aptissimus. Idem efficient munuscula, quæ puerorũ uestibus ornatus gratia affiguntur, aut in manum dãtur, ut cum uoluptate intueãtur, contrectent ac nominent. Videmus ætatem illam affici uoluptate, si in picturis agnoscant hominis, aut animantis, alteriúsue rei figuram ac nomen reddant. Simili illecebra poterunt & ad literas agnoscendas irritari. Mox ad syllabarũ connexionem progrediendum, hinc ad dictionum complexum, postremo ad orationis structuram. Ea res ferè constat memoria, quam uolũt esse certam, eóque negant primæ fidendum, sed nunc recto, nunc inuerso, nunc confuso literarũ, syllabarũ ac dictionum ordine: repetenda subinde eadẽ & inculcanda, donec certam legendi facultatem & expeditam paratam esse constiterit. Nec ante tempus affectanda celeritas, quò fit ut multum adferat moræ lectioni incogitans festinatio, dũ auditor dubitat quid legerit, dum auribus non asse-

Quomodo pueri docẽdi literas agnoscere.

quitur lingua properantem, dum quædam intermittuntur, quædam perperam sonantur, unde dũ uel alijs reuocantibus, uel ipse tibi diffidens repetis multa, non parum dispendij secum adfert malè captatum compendiũ. Prima *cura sit, ut attentè, ut emendatè legamus: cæterum ut idem faciamus expeditè, nec cogitantes, ac uelut aliud agentes, dabit usus.* Id *quod scitè præcepit* Fabius, Certa *sit, inquit, in primis lectio: deinde coniuncta, & diu lentior, donec exercitatione contingat emendata uelocitas.* L. *Ista præceptio non hîc tantum ualet.* V. Adijciebant *& illud, dum legis, in dextrũ flectendos oculos, & quodammodo præcurrendũ diducta in duas res animi intentione, ut aliud agatur uoce, aliud prospectu: quemadmodũ qui facit iter, non hoc intuetur quod calcat, sed quod calcaturus est: sic huic posteriora intuẽti priora recitanda sunt.* L. De*miror quur hoc natura inuiderit homini, ut altero oculo prospiceret in dextrum, altero in læuum.* Nec *uideo quorsum opus sit duobus, quum fabri & balistarij, siquando maximè intendunt prospectum, alterum occludant oculum.* V. Dicam, *siquis te casus altero orbaret oculo, nónne gauderes alterũ superesse?* L. Ve*rùm si legas* Hebræa, *in læuum flectendus prospectus.*

V. Nimirum *ut in scribendo manus.* Verùm *id minimo negotio docet paucorũ dierũ usus.* Noui *qui & pedum digitis expeditè scitéque scriberent.* Quibus*dam ea prospectus celeritas est, ut oculis præuolantibus deprehensa sententia, bene legant etiam perperam scripta.* Quædam *enim nisi cognito prius sensu rectè sonari non possunt, etiam si bene scripta sint.*

L. Credo, *sed plures sunt qui rectè scripta legant*

perperam. V. *Quod dicam, prodigij simile est.* Viuit *adhuc quidam de procerũ aulicorũ numero, qui nunquam legit ipsum quod scriptum est, sed loci sententiã alijs reddit uerbis.* Rogatus *à me num sciret se id facere: fatebatur, se frequẽter huius rei admonitum. Quærebã num sciens ac uolens id faceret, negabat: imò non dissimulauit se sibi hoc nomine displicere.* Addebam *quanã occasione uenisset in eam consuetudinem: num puer habuisset præceptorem, qui parandæ copiæ gratia iussisset illum alijs uerbis efferre quod legeret, aut num quid aliud accidisset simile. negauit.* Nam *est huiusmodi musices genus apud* Britannos, *ut multi inter se concinnant, quorum nullus eas sonat uoces, quas habent codicum notulæ.* L. Habet *natura suas quasdã arcanas causas, quas frustrà scrutãtur homines.* Et *ipse noui puerum annos natum duodecim, cætera perfectum, hoc tantum habebat prodigiosum, quòd omnia uerba præposterè loqueretur, quod in nostrate lingua scis esse absurdissimũ.* Nam Latinè *loquentibus, quanquam ad decorũ compositio plurimum facit, tamen ad sensum ferè nihil refert, siue dicas honora patrẽ tuũ, siue patrem tuũ honora: nihil autem absurdius, quàm siquis nostrate lingua dicat, patrẽ tuũ honora.* V. Sic *est ut dicis.* Addunt *autem præceptiunculam, mea sententia non aspernandam, quæ pariter & ad legendũ & ad scribendũ pertinet, nonnihil etiam ad mores.*

L. Audire *gestio.* V. Moris *est ut post agnitas formulas, & cõtextas syllabas incipiant scribere nomina, mox & oratiunculas.* L. Sic *est.* V. Hoc *operæ nolunt insumi in uocabulis inanibus, ac nihil significantibus, aut uulgo notis.* L. Expecto *ut melius dicas.*

V. Scis bonam eruditionis partem esse, scire rerum uocabula. Hîc supra modum cessatur à grammaticis uulgaribus, quorũ uitio fit, ut adolescentes post multos annos in grammatica contritos, uix norint ullius arboris, piscis, uolucris, quadrupedis, aut leguminis uerũ nomen. Ne domi quidem ullam supellectilem Latinè nominare possunt, adeò ut quum uolũt sibi dari mantile, dicant da mihi rem, & aut indice digito est opus, aut uulgatæ linguæ subsidio. Idem usu uenit si producantur in officinam cuiuslibet artificis, tantum generales rerũ uoces utcunque tenent, species prorsus ignorant. L. Istud mihi sanè usu uenit, ac mecum alijs quamplurimis. Arborem, legumen, herbam, equum & canem ostendere possum: at siquis exigat ut ostendam alnum, aut fraxinum, aut ilicem, silurum, scarum aut pectinem: eruũ aut milium: scolopendram, uiuerram aut felem, hæreo. V. Sic & in dialecticis pueri nihil audiunt, nisi Sortes currit, Plato disputat. Si asinus uolat, asinus habet pennas, & Sortem currere est possibile. L. Quid igitur hîc consilij? V. Eadem opera licebit pueris præscribere, uulgo non obuia rerum uocabula, aut uoces exquisitas, nonnunquam & bonæ rei quippiam admonentes. Tam facilè dicitur quid sit lacerta, aut stellio, aut pectunculus, quàm quid sit canis aut uacca: nec difficilius scribitur Tempori parce, quàm uacca mingit, aut canis latrat. Interdum unica uox continet perfectam sententiam, ut σωφρόνει. Id multo magis conuenit obseruari posteaquam eò profecit puer, ut integri uersus iam sint ad imitationem præscribendi. Quur enim non potius illis præscribitur hoc carmen,

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu: quàm illud,
Aut pluit, aut ningit, aut nostra pedissequa mingit.
In hunc usum ualebūt celebrium uirorū apophthegmata, exquisitæ breuésque sententiæ, prouerbia, ac lepidè dicta, cuiusmodi supellex ad omnem dicendi facultatem plurimum habet momenti. Quorum siquis singula contemnit, huic occinam illud Hesiodium, *Pusillū pusillo si addideris, cito nasci magnum acervum. Et hæc inter lusum licet ediscere, nulla rerum memoria tenacius ad ipsam usque senectutem hæsura animo, quàm quæ sic infixæ sunt. Vides igitur quanta nobis hîc pereat utilitas.* L. *uideo sanè quanta pars ætatis nobis instituentiū uitio præterfluat.* V. *At uereor ne te delassem, si quæ de pronuntiando disserta sunt referam.* L. *Imò hîc habebis attentissimum, quandoquidē hoc erat quod me potissimū sollicitabat, quanquam & cætera iuuat audisse.* V. *Quanquam ergo puer à nutricibus non discit* Latinè, *tamen referre dicebant, inter quas primum inciperet æmulari uoces humanas: quòd ætas illa, quoniam præter imitandi facilitatem nihil habet, nescio qua rerum humanarū infœlicitate, citius propè reddit praua, quàm recta. Ac mirè fit, ut semel infantibus arrepta uitia in adultam ætatem sic prosequantur, ut ægrè queant dedisci. Sunt autem oris ac linguæ diuersa uitia, quorum aliquod nonnullis affixit natura, sed plura peculiaris cuique uel negligentia uel affectatio: bonam autem huius mali partem affert ipsa natio, ut in sonis suum quæque quiddam habent,* Hispania, Italia, Gallia, Germania, Britannia, *ac bene nobiscum ageretur, nisi singulæ na-*

De rectè pronuntiādo.

tiones in uarias uitiorum species essent distractæ. Si labdacismus est impotẽtia sonandi caninam literam, multis uitium hoc adnascitur, nonnullis deliciæ loquẽdi conciliant. Etenim quum cæteris animalibus lingua sit absoluta, homini tot uenis astricta est, ut quibusdã necesse sit intercidi. Nec hoc succedit omnibus. nam alijs deterius accidit uitium, alijs lingua nihilo secius manet inexplanata. Memoriæ proditum est Demosthenem eloquentiæ principem, primam artis suæ literam sonare non potuisse. Metellum Pontificem lingua adeò impedita fuisse narrant, ut mensibus aliquot sese torserit, dum meditatur in dedicanda æde uerbis solennibus dicere, opiferæ Cereris. Nam labdacismum, quẽ scriptores notant in Alcibiade, delicijs non naturæ tribuendum arbitror. L. Ab istis ortum arbitror, quod pellucidum dicimus pro perlucidum, & pellicere pro perlicere, & pellegere pro perlegere. V. Haud malè coniectas. Huius literæ difficilior est sonus in initio & fine dictionis, tum in medio duplicatæ, mollior si simplex incidat inter duas uocales. Exempla sunt, regula, moror, carrus, oro. Durior etiã apud Græcos qui posteriori addunt aspirationem, ut χιμάῤῥους. Hanc asperitatem quidam mitigant supposito σ, ut θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν. Idem faciunt hodie mulierculæ Parisinæ, pro Maria sonantes Masia, pro ma mere, ma mese. Etiã si non defuerunt apud Latinos, qui contrà Fusios ac Valesios uerterint in Furios ac Valerios: atque è diuerso, qui honos, labos, uapos & clamos dicere maluerint, quàm honor, labor, uapor, & clamor. His contrarij Eretrienses, σ uertunt in ρ, dicentes σκληρότηρ pro σκληρότης: atq; hinc prouerbij iocus in Eretriensiũ ῥῶ.

De ρ

Pellucidũ
Perlucidũ

Masia

Valesij.
Honos.

L. Isto uitio noui plurimos qui laborent. Verùm éstne remedium huic incommodo? V. Est, si intercidas plectri retinacula, nisi quod non uacat periculo tāgere uenas, hoc est, iuxta prouerbiū, τὰ ἀκίνητα κινεῖν.

L. Quum animantibus quibusdam tam mobiles & expeditas linguas natura dederit, demiror homini datam tot astrictam retinaculis. V. Multis expediebat nullam omnino linguam esse datam. Nunc neque uenarū retinacula, neque uallum duplex dentiū, neque labiorū oppositi muri satis cohibere possunt membrum hoc nimium uolubile. L. Nihil uerius. V. Rursus alijs tam est docilis, ut animaliū omnes uoces indiscreta similitudine reddant, ut si tantum audias, credas uagire puerum, rixari fœminam, tussire senem, grunnire porcum, canere lusciniā, hinnire equum, latrare canem. Cæterum aduersus omne linguæ uitiū ualebit difficultatibus exerceri, quo studio Demosthenes fertur triplex naturæ uitiū expugnasse. Nam ad exprimendū ρ, linguam habebat inexplanatam, & spiritosus erat, & uox infirmior multitudinis fremitu interseca batur. Itaque tophis subter linguā impositis, uersus complures aduerso monte continuato spiritu resonabat, & in litore nonnunquam quum maximè fremeret mare, dictionem exercebat, ut populi fragorem assuesceret contemnere. Ita uerum esse docuit, quod à sapiente quodam dictum est, μελέτη πάντα δύναται. Huic simillimum est quod indicat Fabius. L. Quod nam? V. Existimat os puerorum reddi firmius, ac sermonem expressiorem, magísque, ut ita loquar, articulatum si ab his exigatur, ut nomina ac uersus affectatæ difficultatis ex pluribus asperrimè inter se coeū-

tibus syllabis catenatos ac ueluti confragosos, quàm citatissimè uoluãt. Huiusmodi uersus Græci χαλεποὺς dicunt. Difficultas autem syllabarũ aut dictionum, partim nascitur ex natura literarũ, partim ex connexione, partim ex turba concurrentiũ consonantium, partim ex his omnibus, ρ, ξ, ψ, & nostrum f durioris sunt soni: unde rerum, rex, ξένος, psittacus, & effero, non admodum facilè sonantur. Quemadmodũ & μνᾶ, πλύω, βδέω, non quòd in his postremis difficultas sit in singulis, sed quòd parum sibi congruant. Turba gignit difficultatem, quũ dicimus glans & mons. Nam in his sunt duæ literæ, l & n omnium suauissimè sonantes. Ex multis simul nascitur difficultas, quum dicimus ferrum, feruor, fragor, πνὺξ, trabs, Thrax, Xerxes, Artoxerxes, αἰσχροκερδής. Numerus autem literarũ in eadem syllaba non excedit senariũ, qui tamen apud Græcos ægrè reperitur. Fraus constat quinque literis, sed unam absorbet diphthongus. strix habet quinque sine diphthongo, quemadmodũ frons. Scrobs & stirps apud nos sex literis constant, soluta duplici: si Græcè scribãtur, quinque duntaxat: si stirps sonetur, eadem syllaba septem literas cõplectetur. Apud Græcos una dictio profertur, cuius altera syllaba sex literas complectitur, αἰσχροὺς, sed ita ut diphthongus initialis separetur à consonantibus sequentibus, & ου diphthongus pro duabus supputetur. Versuum quos à Græcis χαλεποὺς appellari diximus, hoc exemplum fingi poterit, Γραιῶν χθονίαν αἰσχρὸς φθόνος ἔῤῥαγεν, οὐ ξίφος ἐχθροῦ. Item, Arx stridẽs rostris, sphinx, præster, torrida seps, strix. In huiusmodi difficultatibus exercitatio reddet linguam ad cætera tum expeditiorem, tum explanatiorem. At hodie sa-

tis esse credunt, si facillimas quasque syllabas tradãt, ba, be, bi, bo, bu. & harum similes, quum difficiliores magis sint inculcandæ, μνα, πλυ, βδε, τλα, αῦν, κνα, χρο, θνα, πνα, γνα, χθω, φθι, κτη, τμη, δμω, θλα, σμα, σφρα: uelut in μνημοσύνη, πλύω, βδέω, τλάω, γραῦν, κνάω, χροῦς, θνητὸς, πνέω, γνώμη, χθὲς, φθείρω, κτῆμα, τμῆμα, τμῶλος, δμῶες, θλάω, σμάραγδος, σφραγὶς, & huius generis alijs, quibus exprimendis, nisi protinus assuescat os tenerum, uix unquam fœliciter sonabit. Ba, be, bi.

L. *Animaduerti quosdam esse qui laborent in exprimendo s, maximè si adhæreat illi consonans, ut est.* V. *Hoc est, ut opinor, quod nos blesum uocamus.* L. *Ab hoc uitio tam absunt* Hispani, *quàm* Eretrienses *absunt à* Demosthenis *uitio.* Galli *contrà solent uel elidere, uel obscurare literam hanc, lingua uulgari scribentes est, & sonantes et, producta uocali.* Græci *ψελλισμὸν appellant, teste etiam prouerbio, ψελλὴ οὐ πτίσσει.* Blesi. Est, e't. ψελλισμός.

V. *Vitiũ hoc leuius est, & à nonnullis affectatur, qui blandiores uideri student.* Illa *deformis linguæ hæsitantia, & oris tremor, spasmi species, easdem syllabas iterans.* Id *alijs accidit in principio dictionis, alijs in fine, uitium inemendabile, si in ætatem paulo adultiorem durauerit, præcipuúsq; labor est in* K, *q, c, p, & t, ueluti quum κικικίνει dicunt pro κίνει, & pepepepedi pro pepedi, cacacaue pro caue.* Tutullius *pro* Tullius, *rursus,* Romama *pro* Roma. Cacacaue.

L. *Vtriusque mali possum exempla non illepida narrare.* V. *Libet audire.* L. *Sacrifico cuidam insigniter hoc uitio laboranti, quũ adornaret immolare, contigit minister pariter eidẽ obnoxius malo. ubi uentũ est ad κύριε ἐλέησον, quod apud nos alternis dicitur, multum temporis absumptum est,*

priusquam ter absoluerent Kyrie eleeson. Tandem *sacrificus, ut hoc hominum genus dicitur iracundius esse: Quid fiet, inquit, tún' me derides, an ego te?* Et exutus *amictu sacro, reliquit arā, magno risu nostro.* V. Eodē *malo laborare uidentur ranæ, nunquam absoluentes suum illud* κεκεκεκεξ. L. Apparet. Alio *quodam die audiui medicum in frequentissima schola disputationi præsidentem, alioqui doctum ac uocalem, nec inexplanatæ linguæ, tantum geminabat extremā syllabam omnium dictionum, pro* Auicenna *pronuntians* Auicennana: *pro scriptor, scriptortor: pro dicitur, diciturtur: pro pharmaca, pharmacaca.* Id Græci, *ni fallor,*

τραυλισμός *appellant* τραυλισμὸν, *aut* βατλαρισμόν: *fortassis & βαττολογίαν, nisi quòd battologia repetit orationem.* Sic *enim apud* Ouidium Battus, In *illis montibus, inquit, erant, & erant in montibus illis.* Quē *imitatus* Mercurius *respondet,* Et *me mihi perfide prodis,* Me *mihi prodis.* Nos *fortè non ineptè dixerimus titubantiam oris, cui cognatum est uitium hæsitantiæ, quam* Græci,

μογιλαλία. *ni fallor, uocant* μογιλαλίαν. Hæc *omnia grauiora facit ira & pudor, aut alius uehemens affectus: quúmque alioqui, iuxta* Fabium, *pectus soleat facere disertos, his diuersum quiddam accidit ut obmutescant.* Noui *qui* Austro *flante sic hæsitabat, ut uix duo uerba posset eloqui.* L. Vnde *hæc mala?* V. Partim *à natura, sed multo maior pars à consuetudine praua, præsertim primis annis hausta.* L. Ecquod *habes his uitijs remedium?* V. Præsentissimum. L. Obsecro *quodnam?* V. Vt *taceant.* L. At *nulli minus id possunt.*

V. Ergo *mittantur ad exemplum* Demosthenicum, *ac dictum illud sapientis,* μελέτη πάντα δύναται. L. In-

dica rationem. V. *Accipe, qui laborant in* K, *recitent ſubinde carmen in laudem* Caluitij, *concinnatum ex dictionibus continenter literam hanc primo loco habẽtibus.* Qui *in t, tales uerſus repetant, ô* Tite *tute tati, tibi tanta tyranne tuliſti.* Aut *tales,* At *tuba terribili tonitru, taratantara truſit.* Nihil *negotij fuerit alios cõſimiles effingere.* Proſuerit *& ſingulas dictiones, & orationis membra lentè diſtinctéque pronuntiare, per ſilentia quodammodo redintegratis linguæ uiribus, uoce nonnihil ad cantum deflexa.* Noui *ſiquidem uiros adprimè doctos, qui priuatis colloquijs deformiter titubabant, è cathedra clarius loquentes, nihil eius uitij præ ſe ferebant.* L. Nihil *hîc ualet medicorum ars?* V. Arbitror *poſſe nonnihil, ſi noſſent omnes muſculos, quorum opificio uox promitur.* Qui *ſi fallant, habemus hîc diuam opiferam.* L. Quam *ais?* V. Eulaliam. L. Ad *diuos confugere extrema quidem eſt anchora, & fauſti ominis nomen eſt.* V. Quoniã *autem grammatici excipiunt uocabulorum controuerſiã, labdaciſmus fortaſſis erit, ubi quis literã l, nimium operoſè ſonat, ueluti ſiquis pro lucet, dicat ellucet, aut pro ſalua, ſallaua: quod uitiũ in magnis aliquot uiris deprehendi, ſed quod affectationi potuit imputari, nõ naturæ.* Dũ *enim plus iuſto ſtuderẽt articulatè loqui, in hoc malũ deflexerũt.* Idẽ *faciebant in litera* p, *ſonantes ſeraua pro ſerua, ueraba pro uerba.* Cui *ſimillimũ uideri poteſt, quod* Græci *uocãt* Iotaciſmũ. Id *mihi uideor in quibuſdã genere* Græcis *animaduertiſſe, nominatim in* Georgio Hermonymo, *qui ſe* Spartanũ *prædicabat: docebat autem* Lutetiæ, *recenti memoria plurimis adhuc notiſſimus.* Et *apud* Latinos *ſentias quoſ-*

Labdaciſmus.

Iotaciſmus.

dā intorquere os, quoties hāc student nimiū exprimere.

I Alij quoties sequitur uocalis in eadem syllaba, pro i, propemodū sonāt g, ut gecit pro iecit, egicio pro eijcio. Quanquā enim iota transit apud Latinos in consonātē, si præcedat in eadē syllaba uocalē, tamen sonus debet esse medius inter uocalē & consonantē. Sunt qui simili loco pro i, sonant ferè z, ut pro ianua, zanua: pro Iesus: zesus pro iecur, zecur. Rursus alij sic sonant tibijs, Virgilij, ut ante secundū i, uidearis audire i consonantem, & pro duabus efferunt tres. Sunt rursus qui pro e, sonant i, quemadmodū pro a, o, de quibus suo

Metacismus loco dicetur conuenietius. Addunt & Metacismum, dū plus æquo exprimitur m, incidēs in finē dictionis sequēte uerbo, cuius prima sit uocalis: ut, plurimum audet: hic uolūt m euanescere, ut sones plurimaudet: sicut in illo Ciceronis, Quousque tandem abutere, Tandabutere dici uolunt. Quod ut nolim refellere, ita credo nonnihil interesse inter sonos, quum dicimus, animam agit, & quum anima agit. Nam in priore nisus sentitur uolentis exprimere m. Vnde Fabius admonet m in talibus syllabis, neque prorsus audiri, neque tamen non audiri. Idē inter oris uitia cōmemorat ἰσχνότης, quam exilitatem siue angustiam possis dicere, quæ quibusdam adest natura, alijs morbo senióue nonnullis accersita, dū arctatis arteriæ circa imas fauces musculis uox semiclusis labijs promitur. Cui contrariū est

πλατυασμός πλατυασμὸς, quum nimium diductis faucibus, & ore plus satis patulo sermo promitur. Quorum illud si natura contingat, Aristoteles timidæ mentis argumentum interpretatur, hoc stolidæ. Hollandiæ uulgus ferè summis labijs loquitur, Germani superiores contrà, penè

ab umbilico uoces ducunt. Vnde mihi uidentur hæc duo non solum ad uocis exilitatem, uerumetiam ad oris indecoram uel contractionem, uel diductionem pertinere. Nam in multis utrunque uitium deprehenditur, in quibusdam etiam nationibus ut peculiare ridetur. In non paucis autem deprehendas κοιλοστομίαν, quum uox uelut è cauo specu, éque recessu oris resonat. Et hoc uitium quibusdam addidit natura, quæ linguam dedit prima sui parte nimis astrictam, alioqui latiorẽ, unde fit ut uox fundatur in latera fauciũ, atque hinc repercussa resonet, qualis umbrarum uox esse fertur: eóque qui simulant huiusmodi spectra, ex olla fictili uerba promunt. Quidã habent coruinũ quiddam, quidã stridulum, quidam balbũ ac senile, qualis est edentulorũ oratio. Nonnullis totus sermo crassior est. Sunt qui uoluta intus lingua nescio quid Hebræũ resonant. Sunt qui syllabas extremas audiri non sinunt, uerùm eas quodámodo deuorant deglutiúntque. Quod pueri metu faciunt, ne deprehendantur inemendatè loqui indicio postremæ syllabæ, ita quibusdam populare est. Hos Græci peculiari uocabulo dicũt κολοβώτας, id est decurtatores. Rursum sunt qui postremas omnes acuant Hebræorum ritu. Sunt cornicines, quibus sonus per nasum erumpit potius, quàm per os, ut omittam quorũdam gargalismum, ructum, singultum, crepitum inter loquendũ, stridores, sibilos, gemitus, screatus, tusses, risus, quibus sermonis tenor interciditur. Denique innumera sunt uitia, quibus à recta pronuntiatione disceditur, quam Græci ὀρθοέπειαν appellant. De quibus incidet postea locus, ut aliquid dicamus. Hæc in hoc tantum admonui, ut infantem ab eorum conuictu

κοιλοστομία.

κολοβῶται.

ſubmoueamus, qui uitijs huiuſmodi ſunt obnoxij: & ſiquid uel natura traxit, uel conſuetudine contraxit huiuſmodi uitiorũ, id maturè corrigatur. Iam *eſt peculiaris quidã cuique genti oris ſonus, quẽ proprijs uocabulis notare difficile ſit. Quanquam enim* Latini & Græci *ijſdẽ penè literis utuntur, tamen agnoſcas* Græcum *etiam* Latina *ſonantem, & contrà* Græcus *agnoſcit* Latinum Græca *ſonantem.* Hanc *ob cauſam* Fabius *ſuadet quidem ut puer prius* Græcis *imbuatur, non uult tamen diutius in his hærere, ne peregrinus oris ſonus proſequatur etiam* Latinè *loquentem.* Fœdum *eſt enim hominem in ea lingua uideri hoſpitem, in qua natus eſt: quod ſi negligentia acciderit, deſidiæ crimen eſt: ſi affectatione, ſtultitiæ tribuitur.* Nec *deſunt tamẽ qui hoc ceu bellum & elegans affectent, ſic redeuntes nobis ex* Gallijs, *ut* Latinè *ſonãtes uix intelliguntur: & ſiquid habeat ea gens in dicẽdo uitij, puta uolubilitatẽ linguæ, cõfuſos accentus, aut uoces nihil ſignificãtes, interiectionũ uice ſubinde mixtas* Latinis, *id ſtudioſe repræſentent, quo ualde* Galli *uideãtur.* Nos *quoniã* Græca *ferè diſcimus in hoc ut ueterũ libros euoluamus, potius quàm ut cũ uulgo* Græcorũ *fabulemur, præſtiterit utriuſque linguæ rudimẽtis ſemel traditis, in* Latinis *potiſſimũ exerceri, donec cõfirmatus adoleſcens iunctis utriuſque literaturæ ſtudijs, tuto progredi poſſit.* L. Et *iſtã fabulam* Vrſe, *haudquanquã ſurdo canis.* V. Nunc *ſi nõ eſt moleſtum audire, reſtat commemorare quid illi de ſonãdis ſingulis elemẽtis tradiderint.* L. Audiã *perquàm lubens.* V. Atque *operæpretiũ eſt: nunc enim tota ferè pronuntiatio deprauata eſt, tum apud* Græcos, *tum apud* Latinos. L. *Quid audio?*

V. Sic est. L. Vnde nam id accidit? V. Partim ex corruptela uulgati sermonis, partim hinc quòd soni uocum scribi non queunt. Et scis quàm nihil apud populũ stabile, nihil diuturnum. Verùm hoc interim mihi credas uelim, mox demonstraturo, si pauca de sonis elementorũ perstrinxero. Ordiar autem à uocalibus, quas Latinis esse quinque notissimũ est, a, e, i, o, u: Græcis septem, α, ε, η, ι, ο, υ, ω: & apud Latinos omnes ancipites esse: apud Græcos duas natura breues, ε, ο: totidẽ longas, η, ω: tres ancipites, α, ι, υ. Ex his A, diducto largiter ore profertur, lingua recta suspẽsa, hoc est, nec ad palatum superius afflexa, nec in anterius dentiũ uallum impacta, nec in latus dentium illisa, nec inter dentium hiatum inserta, uóxque prodit ex arteria profundiore, feriens superius palatũ. Quur autem uocales dicantur, à grammaticis iam olim reddita est ratio, uel quòd elegantius sonent, uel quòd per se sonent, uel quòd alijs, quæ consonãtes uocantur, uocẽ tribuant, alioqui mutis, nisi siquid ædant stridoris, aut strepitus, unde & semiuocalibus nomẽ. Sed quur Alpha inter uocales primas teneat, difficilior est quæstio. Quidam aiunt Cadmum ob hoc primum locum tribuisse alpha, quòd Phœnicum lingua bos appelletur alpha. At Hesiodus in paranda re familiari, primo loco secundum domum & uxorẽ ponit βοῦν ἀροτῆρα. Hæc ratio per me Casca Cascis arrideat licebit, mihi probabilius uidetur, ideo prælatã apud Græcos inter ancipites, quòd hæc in compositione syllabarũ præcedit i, & y, quum ipsa nullã sequatur uocalem in eadẽ syllaba. Nam in uaco, & iaceo, prima migrauit in uim cõsonantis. Nec aduersatur huic rationi, quod adfertur ab

Vocaliũ sonus.

A

aliis, hoc esse naturale, miniméque operosum loquendi exordium. In loquendo siquidem nihil est prius, quàm diducere labia, mox nullo alio uel dentium uel linguæ uel labiorũ adminiculo uocem ædere, quam primam audimus in pueris nascentibus. L. Nec dissimilem in ouibus balantibus.
E V. E, simili modo profertur, nisi quòd ore parcius diducto uox non erũpit sursum in cælum oris, sed in linguam infimam, quæ leuiter ferit utrinque dẽtes molares, reductis introrsum labiis.
H Inter hæc duo elementa, medium est η Græcorũ, quod effertur rictu minus diducto, quàm in α, hiantiore tamen, ac minus in ima depresso sono, quàm in e. Cognationem arguit primum quod apud Græcos, α frequenter uertitur in η: & contrà, ut πρίηπος pro πρίαπος, & ἰηκὸς, pro ἰακὸς. Contrà ταν pro τὴν. Apud Latinos ferè uertitur in e longũ, ut κρῆτες Cretes, & σπλὴν splen. Id si crassiore Minerua tibi demõstrari cupis. L. Crassissima si potes, atque adeò, si libet, adipali. V. Iustũ est a, quod sonant Itali. Immodicè diducto uel rotundato magis ore sonant Vuesphali, referentes Ionicum quiddam, qui pro alpha sonabant ω mega, dicentes θωῦμα pro θαῦμα, & ὠυτὸς pro αὐτός. ut alii contrà, ω uertunt in alpha, pro τῶν νυμφῶν, dicentes τᾶν νυμφᾶν, μουσᾶν pro μουσῶν, πρᾶτος pro πρῶτος. Item ε uertitur in η, ut ἤυσε μέγας τε, & pro ἐβουλόμην, ἠβουλόμην. Hæc nimirum arguunt his literis uicinitatem quandam in sono fuisse. η uerò sonuisse uidetur apud Græcos, quod nunc sonat a, Scotorum, aut Hollandorũ quorundam: neque enim omnes eodẽ modo promunt, ac de uulgo nunc loquimur, ne quis eruditus existimet hæc ad se pertinere. Quum enim hi dicunt ama, me-

diam uocem audis inter ama & eme Italorum more pronuntiata, quemadmodũ alij, quos diximus Ionicum quiddam referre, penè ſonant omo. Nunc fac ut oculis os, auribus ſonum obſerues, dicam primum Italicè, mox Scoticè, poſtremo Vueſpalicè. L. Iſthic ſum. V. Ama, ama, ama. Fama, fama, fama. Ianua, ianua, ianua. L. Craſſiſſimè profectò dicis, ſed tamen ad docendũ appoſitè. Verùm age dic, diſcernuntúrne hæc apud Græcos?

V. Vix ſentias, ſed iam admonui pronuntiationem eſſe corruptam. Siquidem quam nunc habent eruditi, non aliũde petunt, quàm à uulgo, ſcis quali magiſtro. uerùm de his mox. Iam in e pronuntiando non leuiter peccat uulgus. L. Quid ita? V. Quia literam eandem aliter atque aliter ſonant, nunc ore contractiore, nũc diductiore. de noſtratibus loquor. Nam Italorum hîc, ut in alijs pleriſque, correctior eſt enuntiatio. L. Expecto exemplũ. V. Dicam in genere, Quũ e finit ſyllabam, ſat rectè ſonant. quum adhæret illi conſonans, uel a ſonant pro e uel u, hoc eſt a Scoticum. Demo probè ſonãt & peto: at perago, peruia, ſperma, diductius reſonant, quàm par eſt, & in lego contractius efferunt quàm in lex, in rego quàm in rex, in rebus quàm in res. Verùm id potiſſimũ accidit, quum e excipitur à conſonante r: quũ enim dicunt aſpergo, ſecunda ſyllaba, nihil aliud ſonare uidetur, quàm in ſparta prior, & in peruius prima minimum, aut nihil diſcernitur ab ea quæ præcedit in paruo. Item in pertundo & partu, erro & arra, uerro & uarro. Idem uitium ſequi ſolet etiam Græca ſonantes, ni fuerint diligenter admoniti. Vix enim in πέρθω, & παρθένος diſcernũt primas ſyllabas. Quanquã hæc fœliciſſimè di-

ſtingunt Itali. Vix in alia litera magis errat Gallorum
Galli a pro e ſonantes. *uulgus, a pro e ſonantium, ſiquando uocalem excipiat n, aut m. Nam pro quendam ſonant quandam, pro ualent ualant, pro redemptus redamptus, pro emblemata amblemata, pro uendo uando, pro uentoſus uantoſus, pro tẽpus tampus. Hunc errorẽ ſubinde deprehẽdimus etiam in codicibus Gallorũ manu deſcriptis aut excuſis. Hîc tamen emendatior eſt Picardorum enuntiatio, nec ulli magis peccãt, quàm qui ſibi mirè Gallicè uidẽtur loqui. Quod nõ in aliud monemus, niſi ut & protinus dediſcant pueri, ne prauus uſus hæreat Latina Græcaue ſonantibus, néue pro ἔμπορος enuntient ἄμπορος, pro ἔντεα, ἄντεα.* L. *Prorſus ita res habet.*

I V. *Iam i, minus etiam diducto rictu ſonatur, ac penè coeuntibus dentibus, quibus ſenſim lingua illiditur, qua parte ſunt genuini, ſic ut labia nihil adiuuent ſonitum, ſed reducantur potius aliquantulum, ut in e.*

L. *Teneo.* V. *Et hîc bifariã peccatur à multis. Siquidem apud Brabantos, campeſtres quidam pro i, ſonant diphthongum Græcam ει, quam euidenter audis quũ noſtrate lingua dicis ouum, & quum Latinè dicis, hei mihi, ueluti quum pro uia dicunt ueia, pro pia peia. Rurſus Scoti quidam pro e, ſonant propemodum i, dicẽtes pro faciebat, faciịbat. Ea conſuetudo ſic à puero inhæſerat Ioanni Coleto, uiro alioqui facundo & erudito, ut nec in pronuntiando, nec in ſcripto uitaret quamlibet admonitus ab amicis. Ne is quidem nouus eſt error. Siquidem Victorinus Afer obiurgat diſcipulos ſuos, quòd e, uerterent in i: & rurſus i, ſcriberent pro e. Ac priſci grammatici, ŭimque his Fabius, oſtendunt eſſe quendam ſonum mediũ inter e & i: unde factum*

est ut alij hãc, alij illam usurparent in eisdem dictionibus, uelut heri & here, aduerbiũ sono uocalis discernebatur ab heri & here nomine. Eiusdẽ arbitror esse generis, tempori & tẽpore, luci & luce, uesperi & uespere aduerbia. Hæc interdũ transit in consonantem, quam nõnulli, sicut antè monuimus, plus satis sonant, sic dicentes iecit, quasi dicant gecit: & maiestas, quasi sit magestas. Idẽ usurpant in Græcis dictionibus, quum i, apud Græcos semper sit uocalis, nec unquam præcedat alteram uocalem in eadem syllaba, ut ἴαμβος, ἴαμβος. *unde perperam quidam iambus sonant dissyllabum, quum uox* ἀμφίβραχυν *reddat. Sequitur o, similiter ex arteria prodiens, quemadmodum a, lingua recta quidem, sed introrsum modicè reducta, nisi quod ore non solum diducto, uerumetiam rotundato, quod ipsa elementi figura uidetur admonere: quemadmodũ i, sua forma monstrat uocis exilitatem, & e, labiorum reductionem nobis ueluti pingit. Item A, patens infernè, rictus diductionem pingit. Peccatur & hîc à uulgo, nostrate duntaxat. nam Græci Italíque rectè sonant.* L. *Quo pacto?* V. *Primum Batauι literã hanc promũt ore contractiore, quàm opus est. Deinde eandem non eodem modo promunt. Rotundius enim sonat in nos, quàm in non: in nono, quàm in nónne: in omen, quàm in omne. In posterioribus enim nostri penè sonant pro o, u Vuesphalicum.* L. *Planè sic habet.* V. *At faciam ut clarius etiam rem perspicias. Quod discrimen uulgo facimus inter on, quod est in tondere, & inter un, quod est tũdere? Nec aliud sonat o, in rhombus quàm u, in tumbo. Item in sunto, & sontes. Atqui o diductiore rictu pronuntiandum erat.*

Here
Heri
Tempori
O

L. Quàm multa peccamus imprudẽtes. Vel ab asinis discere poteramus huius literæ pronuntiationem, unde illi apud Græcos nominis initium, ὄνος, & ipsi sono ὀγκηθμός. V. Item ω mega nihil differt ab ο, nisi quod α longum differt ab α breui. Nam pleniore sono profertur, de quo suo dicetur loco. Pro u uerò formabis
V V Gallicũ, si labia paululũ exporrecta iunxeris. Eandẽ literam rotundiore mugitu sonant Germani, immodico Vuesphali. Nec desunt tamen apud Italos, qui Gallorũ more sonent, ueluti Bergomates. Nonnulli contrà labijs ad trium digitorum spatiũ indecorè porrectis, nimirum Batauis contrarij, Romani modicè. Nec omnibus fœliciter cedit huius uocis affectatio. Nostrates enim quùm affectant Vuesphalorũ imitari mugitum, nõ possunt id perpetuò facere, subinde lingua relabẽte ad inolitam, uelutique natiuam consuetudinem. Hanc inæqualitatem frequenter animaduerti in sacrificis Britannis. Nos in hac pronuntianda parũ etiam nobis ipsis constamus, nonnunquam in eadem dictione, uelut in nullum, mullum, & Tullium. In prima siquidẽ audis u Gallicum, in postrema u Vuesphalum. Idem sentire licet in huc & hunc, in illud & illũ. Sona Batauicè fontes. L. Fontes. V. Sona fundere. L. Fundere.

V. Quod discrimen audis inter utriusque dictionis primam syllabam? L. Nullũ. V. In rhombo & plũbo, quid interest inter u & o? L. Profectò nihil. V. Nũc mihi considera eiusdẽ literæ sonum non eundẽ. Sona sunt. L. Sunt. V. Tolle n, & dic sutor. L. Sutor. V. An nõ sentis longè diuersum sonũ? L. Quidni? V. Rursus, sona plumbum Batauicè. L. Plumbum. V. Abijce liquidam, & dic Pluma. L. Pluma.

V. Quid simile huic u, cum illo? L. Nihil. V. Idē senties, si ex tundere facias tutudi, ex fundere fudi. Verùm in his fortassis aliquantulum patrocinabitur antiquitas, quæ sont & dicont, quàm sunt & dicunt, scribere maluit. Apparet enim & apud illos paulo sonantius fuisse u sequente liquida n & m, quàm in alijs dictionibus, quemadmodum contrà in nonnullis mediū sonum obtinebat inter u & i, ut in optimus, pessimus, unde ueteres has uoces per u scribendas putabāt, optumus, pessumus, quòd in his aliud quiddam sonaret i, quàm quod in opimus & fimus. L. Probabile est quod narras. V. Tantum de inconstantia. Nunc ad cætera propero. V, Gallico respōdet υ Græcorū, uel ipsa teste figura, quæ nobis cum illis communis est, nisi quòd nos sinistram lineam infernè protraximus υ y. V, Vuesphalico respōdet Græca diphthongus ου. Argumentum est, quòd in usurpandis Græcorū uocibus, ueteres frequenter υ Græcum uerterunt in u nostrum, uelut in ὗς & sus, in μῦς & mus, in ὑπὲρ & super, ὑπέρβιος & superbus. Quin & Latini ex sylla sullam faciunt, ex ἀφύα apua. Idē arguit quod Galli uulgo pro θύειν dicunt tuer, id est mactare, usurpata uoce Græca, nisi quòd abijciūt aspirationem. L. Poteramus istud uel ab aui ridicula discere, cui Græcis à cantu natiuo uocabulum κόκκυξ, quæ in ῥῶ cantus non i sonat, sed u Gallicum, & hanc Latini cucûlum, ni fallor, uocant. V. Quî scis an auis hæc non eodē modo canat apud Græcos, quo apud nos? Sed ad rem. Rursus ου uertunt in u productum, ut μοῦσα musa. Hoc adeò uerum est, ut prisci Latini, siquando uolebant syllabam haberi longam, addere soleant o, loumen scribētes pro lumen,

Optumus

υ

y

ου

Superbus

Tuer

κόκκυξ

Cucûlus

Loumen

noumen & flouмen, pro numen & flumen. Habet autem omnis ſyllaba longa ſonum uegetiorem breui. Nam producta uocalis, quemadmodum & diphthongus, gemina quodammodo uocalis eſt. Atque ex huius rei neglecta diſtinctione grauiſſimus error, quum apud Græcos, tum uerò apud Latinos extitit. Apud Græcos enim, ut dixi, ſunt natura longæ, η & ω: cúmque his omnes diphthōgi, breues ε, ο, apud Latinos uocales omnes ſunt ancipites, licet non iiſdem ſyllabis. Quanquam autem Græcus pronuntiando confundit longarum ac breuium diſcrimen, tamen ſcriptura diſtinguit. Apud Latinos non idem fit. Qua de re pòſt referam quod accepi. Illud notiſſimum eſt, u literam aqud Latinos frequenter tranſire in naturam conſonantis, interdū elidi, nonnunquam ſic admiſceri conſonantibus, ut propemodum euaneſcat, at non quibuſlibet. Conſonās fit, quoties præponitur uocali, uel ſibi, uel alteri in eadem ſyllaba, ut uanus, uenor, uinum, uoueo, uulnus, ſeruus. Eliditur ſequens m, uel n, ut in enimuero & inuidia. Docent hoc uerſus Terentiani, Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares. Et, Enimuero Daue, nil loci eſt ſegnitiæ neque ſocordiæ. In quorum priore niſi primo loco ſit tribrachus, ſininui, non conſtat ſenarius trimeter, ſic ut ſecundo ſit ſpondeus dia lau, dia, contractis in unam ſyllabam: quanquā poteſt & proceleuſmaticus accipi: in poſteriore niſi primus locus habeat anapæſtum, non conſtat uerſus tetrameter. Neutrum autem fieri poteſt, niſi illic elidas u, hîc u cum m, quæ inter conſonantes fermè ſolet elidi præcedens uocalem. Admiſcetur autem his conſonantibus, q, c, g, & ſ, ut qui, cui, æquor, ſanguis, anguis, lingua, cōſueſco,

V cōſonans

& suauis, si adsit synæresis, & faciat dissyllabum: nec tamen hîc prorsus euanescit. Vulgaris lingua idem facit in pluribus, uelut quum dicit fatuum, u admiscetur d. Item quum sonant duo, coniungunt t. Græci uerò quemadmodum pro nostro f, utcunque sonant φ: ita u nostrũ consonãs, quo reddant non habent, nisi quòd recentiores in hoc abutuntur β, de quo paulopost dicetur. Siquando coguntur nostra suis literis scribere, pro Valentinus faciunt οὐαλεντῖνος, pentasyllabum. In hũc, opinor, usum AEoles repererãt digamma, quod mediũ esset inter u consonans nostrum & φ. Item quoties exprimunt Quintus, non aliter possunt, quàm κύιντος, quòd eam literam uelut euanescentem nesciant. Apud illos enim υ, nullam præcedit uocalem in eadem syllaba, præterquam in diphthongo abusiua, υι. Indicauit hoc Quintilianus in æquor & æquum, reddi sonum quẽ Græci nullo modo possint exprimere. Hactenus de uocalibus aliquot. Nũc ad diphthõgos accingor. L. *Vt lubet.* V. *Primùm illud manifestius est, quàm ut uel ab eruditis Græcis negari possit, pronuntiationem, quæ nunc uulgo Græcorũ cum doctis est communis, perperã sonare diphthongos aliquot, & simplices item aliquot uocales.* L. *Quas?* V. *Nónne* η, ι, υ, υι, ει, οι, *indiscreto sono pronũtiant?* L. *Ita mihi uidetur: aut siquid est discriminis, uix aures percipiũt.* V. *Frustrà igitur sunt distinctæ literæ, si sono nihil differũt.* L. *Apparet ueteres aliter pronũtiasse.* V. *Rursus aliquot ideo dicũtur propriè diphthõgi, quòd duæ uocales ut scribũtur, ita sonantur, quòd idẽ in his non fit quæ dicuntur abusiuè diphthongi.* L. *Sic est.* V. *Atqui in* αι, οι, ει, *quid audis nisi simplicẽ uocalẽ, in prima e, in cæteris i?*

— Duas

De diphthõgis.

L. Nihil prorsus. V. Nequid iam discęptem de αυ & ευ, in ου quid audis nisi u, Vuesphalicum? Non enim aliud sonat prima huius uocis αὔρω, quàm prima huius ἐρῶ. Nec aliud sonat ultima in θαυμαστοὶ, quàm ultima in ἐπιλωισὶ, aut ἀκοντὶ. Nec aliud penultima in ἀλήθεια, quàm in σοφία. Proinde aut frustrà discernuntur à diphthongis impropriè dictis, aut alio sono proferebantur, quàm hodie proferuntur. L. Non habeo quod refellā. V. Rursus, quid aliud audis in ultima γραμματικῆς, quàm in ultima, κλιμακὶς? Quid aliud sonat penultima in μία pro una, quàm in μυῖα pro musca, & ἀφύα pro pisce? L. Aut omnino nullū, aut perquàm tenue discrimen est. V. Et tamen extra controuersiā est, literas tota natura diuersas esse. L. Demiror. V. Et quid mouit Latinos, ut tanto aliter sonarent au & eu, quàm Græci? Quid enim simile παῦλος & Paulus, εὔιος & Euius? Et tamē opinor, hîc Latinorū pronuntiationem emendatiorē esse, quàm Græcorum. Apud nos enim utraque uocalis auditur in audio & euge: à quo sono Græcorū aures intantum abhorrent, ut quum nostra sonare conātur, audio dicant tetrasyllabum pro trisyllabo, audio: & claudus trisyllabum pro claudus dissyllabo: pro heu monosyllabo, heu dissyllabum. Atqui si Græci rectè sonant αυ & ευ, seruandus erat idem sonus υ, in οὗτος & λόγου. At in his nihil auditur quod ullo modo uergat ad sonum f, aut u consonantis. Porrò quū sua efferunt, in diphthongo propemodū sonant f, aut u consonans, ueluti meditans adhærere sequēti uocali, ut ὀρφεὺς, βασιλεὺς, βασιλεύω, εὐαγγέλιον. Atqui diphthongus non conflatur ex uocali & consonante. L. Quo sono credis hæc ueteres ex-

tulisse? V. Referam *quod in senatu* Grammaticorum *audiui.* L. Sat *erit.* V. Coniecturam *faciebant ex linguis popularibus, in quibus utcunque corruptis resident antiquæ pronuntiationis uestigia.* οι *diphthongus* Gallis *quibusdam est familiarissima, quum uulgari more dicunt, mihi, tibi, sibi: aut quum pronuntiant* Moi
fidem, legem, ac regem. Hîc *enim audis euidēter utran* Foi
que uocalem o & i. L. Sic *est profecto.* V. Ad *eum propè modū sonuisse ueteres arbitror,* μοι, σοι, οἱ, τοῖος, *&* κώειοι. Alioqui *quorsum appellātur diphthōgi pro-* Diphthongi
priæ, nisi eadem syllaba geminæ uocalis sonum ædat? propriæ.
Atque *ob id producitur & diphthōgus omnis, ut utraque possit audiri.* L. Probabile *narras.* V. Iam αι *diphthongum euidenter audire licet in lingua* Germanorum, *quum nominant* Cæsarē, *quanquam hîc* Batavi *propius accedunt ad sonum e, uel* ῆτα, *quod penè faciunt, ut dictum est, perpetuò in a uocali.* Neque *non sentitur apud nos diphthongus* ει, *si* Hollandicè *dicas ouum, paratus, uersutiæ, maius, facinus, seductus, caro.* Apud Gallos *hæc rarius auditur.* ου *uerò arbitror pri-* Oudt
scis ferè sonuisse, quod Batauus *sonat, senex, frigidus,* Cout
& aurū, aut eam tunicæ partem quæ tegit brachiū. Gout
Rursum Latinam *diphthongum æ audis, quum sonat* Mouwe
malus, uadit, consilium, sapor. OE *uerò quū sonat pa-* Quaet
nem, nudum, & rubrum, callidum, & fragile, aut necessitatem: aut si dicas Gallicè, *tribus uicibus:* Britānicè, *nix.* Quanquam *in his linguis deprehendas & alias diphthongos à* Græcis *pariter ac* Latinis *dissonantes, ueluti quum* Gallus *dicit, melius, parum, aut fastidio-* Mieulx
sum, aut periculosum. Item *quum* Batauus *dicit, men-* Peu
dacium, ceruical, aut ianuam, aut Iudæum: *quū* Galli, Fascheux

Fleur florem, aut honorem. Cui non dissimilem habent Hebræi. In nonnullis audias tres uocales, ut quum Galli
Beau dicunt formosum patrem, in formoso audis, e, a, & u, quum dictio sit monosyllaba. In alijs diphthongũ inuersam, ut cum Batauus sonat arundinem, aut mar-
Riedt garitam pro fœmina: audis enim i ante e. Item quum
Gruet Coloniẽsis dicit salutem, audis u ante e. Rursus quum
Huis Hollandicè dicis, dulce, aut bonum, audis diphthongum nouam, nullis literis exprimendam, sed sonum
Bruit quendam medium inter o & u. Quum dicis, domum
Fruyt aut murẽ, audis i post u in eadem syllaba. Aut quum Gallus sonat famam aut fructum. Verùm hæc persequi non est huius instituti, præsertim quum nationes quædam nihil omnino sonent absque diphthongo. Ex his autẽ quæ retulimus, satis est intelligi, & diphthongos posse sonari, & olim sonari solitas. L. Quæ res abiecit eas? V. Nihil aliud, opinor, quàm loquendi deliciæ. Nam mulierculæ quondam elegans habebant, semicluso ore, uixque motis labijs sonare uerba, sic ut uix audiretur exitus. Diphthongi uerò ferè torquent os, multúmque resonant, quod nunc habetur indecorũ, & ut rusticanum ridetur: inde primùm apparet exortas diphthongos impropriè dictas: deinde paulatim idẽ in alijs nonnullis ausæ sunt illiteratorum deliciæ.

L. Non leuis incommoditas, siquid cui dictes scribendum, aut siquis ex alterius recitatione suum emendet codicem. V. Maxima. Quînam sciet is qui excipit, quum audit uulgato more sonari οἶνος, an scribere debeat ἶνος, ὦνος, ὗνος, λῶος, aut εἶνος? L. Nequaquam, nisi sit eruditus. V. At non semper nobis cum eruditis res est, & quædam uoces huiusmodi sunt, ut doctus

etiam possit hæsitare, uelut in ὑμῶν *&* ἡμῶν*: quod si* ὑμῶν *sones, per u Gallicum aut propemodum, &* ἡμῶν *per a Scoticum, hoc est, per e diductius, sublatus est error. Habes de diphthongis. Iam longarū breuiúmque syllabarū discrimen magna ex parte sublatū est, & in Græcorum & in Latinorū pronuntiatione, quum olim plebes imperita exploserit atq; exibilarit histrionem qui paululum se mouisset extra numerum, aut si uersus pronuntiatus esset una syllaba breuiore aut longiore, quod à Cicerone literis proditum sciunt omnes qui literas sciunt, ex quo colligitur, & recitatorem seruasse spatia syllabarū, & illiteratam multitudinē, præsertim urbanā, auriū sensu diiudicasse. Nūc quis offenditur, uel apud Græcos, uel apud Latinos, nisi siquid arguat accentus, quod in multis non potest: imò frequēter accentus ducat in errorem, dū facit uideri longam, quæ breuis est, & contrà. Qui uerò docti nunc discernūt an dicas pláne impostori, an plâne, apertè, an planè, affirmans, quū in prima dictione sit pyrrhichius, in secunda trochæus, in tertia spōdeus? Rursus an dicas malo pro uitioso, an malo pro potius habeo, an malo pro arbore, siue pomo, quū in prima uoce sit iambus, in secunda trochæus, in tertia spondeus?* L. *Non satis assequor quæ fuerit illa ratio saltandi ad uocem alienam.* V. *Audita referam, iudicij periculum penes alios esto.* L. θάῤῥει. *non hîc agitur apud prætorem.*

V. *Scis quosdam dictos mimos, inter quos celeberrimi fuere Publius & Laberius.* L. *Scio.* V. *Hi simul & recitatoris & histrionis officio fungebātur, pronuntiātes uersus sibi cognomines, hoc est mimi mimos, & ad propriā uocē gesticulantes. Erat aliud histrionū genus, qui*

De quantitate syllabarum.

muta gesticulatione repraesentabant poetarum longas fabulas, sic ut spectator intelligeret argumentum saltationis. Quo de genere diligenter tradidit Lucianus. R*ursus erat recitatorum genus omnium honoratissimum, qui sua recitabāt populo sine gesticulatione corporis, nisi quantum oratori conceditur, uocē, oculos, uultum, & corporis motū sententijs accommodare: sic* Virgilius, *sic* Horatius, *sic* Plinius *sua recitabant populo, sic &* Philemon *suam ipsius fabulam populo recitasse legitur, quum nemo saltaret.* L. Q*uatenus isthuc oratori conceditur?* V. Si *uno lapsantē ac balbutientem narres, indecorum fuerit eam rem corporis gestu referre: aut si mulieris, pueri, senis,* Germani, Galli, Britanni *uerba referas, ridiculum fuerit ipsa pronuntiatione mulierem, puerum, senem,* Germanum, Gallum, *aut* Britannum *exprimere.* L. I*ucundum quidem esset.* V. At *non protinus bono uiro decorum est quod delectat.* Plato & Fabius *concedunt, ut modicè uox loquētis ad ea quae narrantur accommodetur: ueluti si recites ex historia, lugentem, minitantem, blandientem, lasciuientem, satis est aliquam rei similitudinem apparere in oratione.* At *fit interdum, ut aliquid loco additum ex uocis aut gestus alieni faceta imitatione gratiam habeat.* P*ostremum genus est, quum unus recitat fabulam, & ad huius uocem histriones personati, gestus attemperant.* H*uius generis erat* Roscius, *quem accepimus cum* M. Tullio *decertasse, utrum ille saepius uerbis alijs eandē efferret sententiam, an ipse saepius uariatis gestibus repraesentaret.* L. Vnde *colligis hoc fuisse genus histrionum?* V. P*rimum ex ipsis* Terētianis *fabulis, in quarum calce recitator dicit,*

ualete & plaudite, Callipius recensui. Si singulæ personæ suas uoces promunt, quis est locus Calliopio? L. Dicis nonnihil. V. Accipe grauius argumentum. Ex Hecyræ prologo liquet eum qui præfatur solere fabulas emere, eásque recitaturũ ediscere. Alioqui si singuli suam portionem sonabant, quur unus hæc præfatur? Rursus qui præfatur in ἑαυτὸν τιμωρούμενον, queritur non haberi rationẽ suæ senectutis, ad quem deferrentur fabulæ turbulentæ. Nam nunc, inquit, nouas qui scribũt, nihil parcunt seni. Siqua laboriosa est, ad me curritur. Si lenis est, ad alium defertur gregem. Quòd siquis contẽdit hæc ab eo dici, qui suo periculo fabulã emere ac proferre, quíque præcipuas fabulæ partes agere soleret, nõ inficior & illud fabularum fuisse genus, quo singuli personati sua uerba sonabant apposité gesticulantes. Quod accepi refero. Nũc ad id quod intermissum est redeo. Quũ audis, Legi, quî scis an prior longa sit, an breuis? Rursus quũ audis θεοφίλῳ, nónne Latinus credat penultimam productam, nimirũ accentu Latino deceptus? L. Prorsus. V. Accentus igitur incertus est index spatij syllabici, præsertim in Latinis polysyllabis. L. Est igitur alia ratio dignoscendi? V. Erat olim sine controuersia, nunc ea propè in totum obsoleuit. L. Quod aliquando fuit, potest instaurari. V. Sunt quidam adeò crassi, ut non distinguant accentum à quantitate, quum sit longè diuersa ratio. Aliud est enim acutum, aliud diu tinnire: sicut aliud intendi, aliud extendi: quanquã nihil uetat eandem syllabã & acutum habere tonum, & productum tempus, uelut in Vidi & Legi præteritis. At eruditos noui, qui quum pronuntiarent illud ἀνέχου καὶ ἀπέχου,

Calliopius recensui.

Accentus.

mediam syllabam, quoniã tonum habet acutum, quantum possent producerent, quum sit natura breuis, uel breuissima potius. Et ferè qui Græca *legunt, accentus obseruatione confundunt spatium moræ, sic enuntiantes* μενέλαος, *quasi penultima sit breuis: &* μενέδημος, *quasi duæ postremæ sint breues: quemadmodum in* θεόδωρος, περίκλυτος, εἴδωλα, *aliísque innumeris.* Nec *ita multis contingit sonare* Græca, *ut accentuum simul & morarum rationem obseruent, uel in carmine.* Lo*quor autẽ non iam de uulgo, sed de eruditissimis quoque.* Minus *est erroris in* Latinis, *sed tamen illic quoque tonus acutus ac inflexus obscurat cæterarum sonum, ut in* Vidébimus, *congruit accentus cum quantitate: at in* Legebâmus, *sola penultima uidetur esse producta, quum secunda sit æquè longa: in* Amauérimus, *sola antepenultima, quum ea sit breuis, secunda producta.* L. O*mnino sic obtinuit usus, quẽ dediscere difficillimũ est.* V. A*tqui qui degustarunt musicam, nullo negotio distingunt inter longam, breuẽ, & inter acutam & grauem.* Nihil *enim est aliud pronuntiatio, quàm modulatio quædam uocum numerosa.* E*st enim & in oratione soluta pedum ratio, licet non perinde certis astricta legibus, ut in carmine: quæ si confundatur, non magis erit oratio, quàm cantio cantio, in qua graues cum acutis, longæ cum breuibus temerè confunduntur.* Vnde *quidam priscorum grammaticorũ non inscitè dixerunt, accentum esse animam dictionis.* Et *tamen hodie talis est etiam eruditorum pronuntiatio, qualis esset illa ridicula cantio.* S*cis, opinor, canere cithara.* L. V*tcunque.* V. N*ónne frequenter imam chordam pulsans producis sonos, & summam tangens*

breuibus insonas, aut contrá? L. *Frequenter, quanquam hoc discrimen euidentius est in flatili musica.*

V. *Vnde igitur nos sumus usqueadeò ἄμουσοι, ut omnes acutas syllabas sonemus productiore mora, graues omnes corripiamus? Vel ab asinis licebat hoc discrimen discere, qui rudentes corripiunt acutam uocem, imam producunt.* L. *Idem propemodum facit cuculus.* V. *Quatuor enim rationibus curatũm est à priscis, ut omnes syllabæ, quantũ licet, clarius audiantur, ne qua suffugiat aures, aspiratione, tono, productione & diphthongo. Clarius enim auditur prima in hero, q̃ in ero. Et magis auditur li in ligo, quàm in intélligo. Et sonantior est prior in μῶμος, quàm in μόνος. Itidẽ in amāuérimus, sonãtior esse deberet ma secũda, quàm a, prima: ut in ămā, sit iambus, uĕrĭmŭs, tribrachus, nisi quòd prima trium acuitur, & ob hoc sonantior, quasi musicus per breuẽ, longam, & tres breues sonet, re fa re re re, ămāuérĭmŭs. In hac dictione sonantiores sunt secunda, quia producta, & proxima tono acuto, licet breuis. Quoniam autem uocales principes sunt sonorũ, diphthongum audibiliorem faciunt duæ res, gemina uocalis, & productio moræ. Sonantior enim est prima in Audio, quàm in Adeò: & udus, in οἶνος, quàm in ὄνος & ἴδω. Horum si nihil obseruatur, quid est oratio, nisi incompositus uocum strepitus? Iam intentio uocis & productio percipi non potest, nisi ex aliarum comparatione. Potest enim eadem esse breuis & longa, grauis & acuta, si ad alias atque alias cõparetur, ueluti uox pueri grauis, acutior est uoce uiri acuta, & syllaba breuis sic pronuntiãtis ut Cartusiani pronuntiãt psalmos festis diebus, productior est longa,*

Accentus.

uolubili lingua pronuntiantis: quemadmodum sacrifici quidam expediunt preces solennes, dum ad alia quae magis sunt cordi festinãt. L. *Intelligo.* V. *Quum & idem inter dicendũ nunc lentius pronuntiat, nunc celerius, nunc demissius, nunc clarius, utcunque sermonis ratio postularit.* Nam *& oratores in exordijs, in quibus oportet sedatam esse dictionem, longiore mora pronuntiant syllabas, quàm in affectibus ubi iam incaluit oratio.* Atque *adeò in hac oratione,* Primum *optimam spem de se praebebat, sobrius, quietus, placidus erga socios, obseruans & officiosus erga maiores, mox in diuersum uersus, cœpit amare, potare, rapere, prodigere turpiter omnia: prior pars lentius sonatur, quàm posterior.* L. *Fit idem à musicis.* V. *E proximis igitur petenda est & tonorum & morarum differentia.* L. *Quae ratio est breuis ad longam?*

Breuis. Longa.

V. *Dupla, ut aiunt grammatici: uerùm in dicendo non est necesse tam exactè rationem obseruare, ueluti fit in concentu musico, aut ueluti siquis saltet ad citharã.* Sat *est si longa, sensibili mora distinguatur à breui.* Nam *fieri potest ut una longa respondeat duabus breuibus, aut amplius: rursus ut respondeat uni breui & dimidio.* Iam *sunt dictiones duriores, quae plus spatij postulant, quàm aliae, praesertim monosyllabae.* Diutius *enim sonat, stant tristes, q̃ stant acies, non solũ ob consonantes in eandẽ syllabam coeuntes, uerumetiã ob sequentẽ syllabã, quae excipit, difficiliorẽ.* Item *plus morae desiderat prima in* Structus, *q̃ prima in* Legero, *quũ utraq; sit longa.* L. *Liberasti me magno scrupulo.* V. *Imò qui exactius super hisce rebus conscripsere, docent in quibus syllabis sufficiat unicum tem-*

pus, in quibus unũ ſemis, in quibus duo ſemis, in quibus tria. L. *Audio nouam muſicam.* V. *Haud tamen abſurdum eſt quod adferunt.* Si *uocalis, inquiũt, natura breuis eſt, & ſequitur unica conſonans, eáque ſimplex, unicum tempus obtinebit, ut cáput,* λόγος. Rurſus *ubi uocalem natura breuem, muta cum liquida ſequens, aut alioqui geminata, reddit ancipitem, tempus erit unum ſemis, ut lachryma, recludo, cygnus,* Atlas: τέκνον, τέκμησσα, ἀναμιμνήσκω. *quod à quibuſdam obſeruatur etiã in diuerſis dictionibus, ut* Tribuláque, *trabeǽque.* Item, Terráſque *tractúſque maris.* Sed *potiſſimum ſi tres ſint conſonantes, aut prior ſit ſ, habeátue incluſam, ut præmia ſcribe: a produci poterat, nec aliter produci uolũt quidam, quàm eliſione ſ: & littora* Xerxes, *quia ſequitur duplex.* Iam *quæ natura uel poſitu longæ ſunt, harum duo ſunt tempora, ut dos, mors.* Rurſum *ſi uocali natura longæ adhæreat unica conſonans in eadẽ ſyllaba, in his tribuunt moræ tempora duo ſemis, hoc eſt, duo breuia, & ſemibreue, ut ſol.* Porrò *tria tempora uolunt eſſe, quum uocalem natura longam duæ conſonantes ſequuntur, aut una duplex, ut mons, rex.* Huiuſmodi *multa referebant ex authore* Priſciano: *cuius authoritas ſicui parũ grauis eſt, habet ſimile quiddã* Quintilianus *libro nono, tractãs de cõpoſitione.* Teſtatur *enim nõ omnes breues ac productas eſſe pares, ſed eſſe breues, breuiores, ac breuiſſimas: contrà longas, longiores, ac longiſſimas. exẽpli gratia producit uerſiculum* Maronis *ex* Tityro,

Agreſtem tenui muſam meditaris auena.

Quanquam *hîc noſtri codices habent* Sylueſtrem *pro* Agreſtem, *uerùm id nihil ad rẽ.* In Agreſtem *duæ pri-*

mæ syllabæ natura breues sunt, & tamẽ gre, secunda, facit priorem longam. Dat igitur, inquit, aliquid ex suo tempore. Quomodo dat, ni habet plus, q̃ quæ breuissima, qualis ipsa esset detractis cõsonantibus? Nunc unũ tempus accommodat priori, & unũ accipit à sequenti: ita duæ natura breues, positione sunt temporũ quatuor. Concursus igitur mutæ & liquidæ in gre, tardiorem redderet syllabæ pronuntiationem, etiam si nulla consonans sequeretur: nunc quia sequitur st, duplicatur tarditas, uel triplicatur potius, cuius portionem transfert in primam natura breuem: tametsi Priscianus non tribueret primæ duo tempora, sed tempus unum semis: nec secundæ tribueret amplius, nisi ob uocalem utrinque cinctam gemina consonante. Verùm hæc minutiora sunt: potuisset enim omnibus breuibus geminum tempus assignari, si placuisset senatui populóque grammatico, ita nihil opus fuisset temporis unius sectione. Aliquanto pòst Fabius non inficiatus, à scriptoribus traditum, finalem breuem pro longa accipi. Aures tamen, inquit, consulens meas, intelligo multum referre, utrúmne longa sit quæ cludit, an pro longa. Neque enim tam plenum est dicere, incipientem timere: quàm illud, ausus est confiteri. Atqui si nihil refert, breuis an longa sit ultima, idem pes erit. Verùm nescio quomodo sedebit hoc, illud subsistet. Quo moti quidam, longæ ultimæ tria tempora dederunt: ut illud tempus quod breuis ex longa accipit, huic quoque accederet. Nec solũ, inquit, refert quis cludat, sed quis antecedat. Vides Quintilianum sensisse discrimen inter longam & longiorem, breuem & breuiorẽ, etiam in finali commatis clausula: quanto magis id sensurus

in cursu perpetuo uocum, aut in media dictione? Quòd si ueterũ literæ nullum indicassent discrimen, tamen ipse naturalis aurium sensus non sineret aliter iudicare. Quis enim non omnino stupidis auribus non intelligat κυ minus habere difficultatis in κύων, quàm in κύκλωψ, quum utraque sit breuis? rursus tardiorem esse sonum in κλωψ, quàm in ων, quum utraque sit natura longa? sed illi morã addunt, quibus cingitur, consonantes à fronte duæ, à tergo duplex: huic additum ν, non difficultatem addit, sed iucunditatem. Præterea *quis non sentit ων, facilioris esse soni, quum dico, κύων ἐσθίει, quàm quum dico, κύων τρέχει?* Item *tardius sonare, κλωψ, quum dico κύκλωψ στρατηγεῖ, quàm κύκλωψ ὁ ἐσθίει?* In *κύων ἐσθίει, sex sunt tempora: in κύων τρέχει, sex semis.* In *κύκλωψ ὁ ἐσθίει, septem tempora: in κύκλωψ στρατηγεῖ, nouem semis, ut κλωψ, syllabæ dimidiũ temporis accedat ob moram, quam adfert consonantium collisio.* L. Haud *procliue sit ista discernere.* V. Nihil *facilius.* Atque *adeò miror hoc homini musico uideri, qui noris quomodo uocẽ, quam hodie maximã uocant, diuidant in longam.* Rursus *quomodo longas in breues, breues in semibreues, semibreues in minimas, & has insuper secant in plusquam minimas. tum non ignores quomodo proportionibus, quas illi modos hodie uocant, uariè producant aut accelerẽt pronuntiationem, nunc ad rationem duplam, nunc ad triplam. Quãquã hac subtilitate nihil est opus.* Res *fuerit euidens, si, iuxta musicos, breuẽ seces in semibreuẽ: ita in caput, prima erit breuis: in lachryma, breuis cum semibreui: in da & fle, duæ breues. in sol, duæ breues & semibreuis: in stirps & rex, tres breues.* L. I*ntelligo.*

V. Verùm hanc exquisitam uarietatem negant obseruari in carmine pronuntiando, sed in oratione prosa nihil uetat. At ego multo minus arbitror obseruari posse in multorum concentu, praesertim imperitorum. Hinc enim, ni fallor, natum est, quod chorus Ecclesiasticus nec in Psalmis recitandis, nec in Canticis solennibus, ullum habet breuiū aut longarum delectū, ne tonorum quidem admodum magnam rationem, sed omnes pari temporis mora sonant, ne dum alius aliud sonat, inaequalitas uocum pariat indecoram confusionem. Et in cantu, siquando uocibus imparibus utuntur, inaequalitatem eam non ex natura syllabarum, sed ex suo arbitratu metiuntur. Quanquam hoc genus cātionis nō recipiunt qui religionis sunt austerioris, sed spondeis pronuntiant omnia. Non dubito tamen quin Ambrosius suos hymnos obseruatis syllabarum modulis canendos instituerit, eámque consuetudinem arbitror ualuisse, donec crassior literarum inscitia, & inconditus uocum tumultus compulit ad hanc inaequalē aequalitatem confugere. Quin audiui concionatores ex hoc genere, qui quo pluris habeantur à populo, nouum aliquid ac prodigiosum comminiscuntur, eodem tono, pari mora pronuntiantes syllabas omnes, paribus etiā interuallis, quasi singulae syllabae singulas absoluerent dictiones, magna quidē admiratione plebis imperitae, sed aequè magno tum risu, tum taedio doctorum hominum. Hoc enim uerè est quod ait Cicero, latrare, nō loqui. Verùm ut ad institutum nostra recurrat oratio: quēadmodum in productione syllabarum plurimum habet momēti facilitas aut difficultas literarum unde conflantur, neque quicquam uetat quo minus in eo-

dem sermone, nunc citatior, nunc lentior sit pronuntiatio, modo in cursu uerborum, quam Graeci συνέπειαν appellant, inter uicinas proportio discernat moras tẽporum, ita in modulandis tonis non est eadẽ ac perpetua ratio, ut omnes acutas sones ijsdem chordis, seu graues, aut circunflexas: licet enim pro sensuum & affectuum uarietate, nunc intensiore, nunc depressiore linguae sono uti: ex proximè praecedentibus ac proximè sequẽtibus distinguere uocis modulationẽ sat erit. Non enim semper pari spatio uox acuta ultra grauẽ intenditur, sed utcunque commodũ est, aut ut sermonis natura postulabit, remissior aut ardentior. Interdũ enim ad semitoniũ, interdum ad tonum, nonnunquam ad ditonum, aliàs ad τὴν διὰ τεσσάρων, aut διὰ πέντε tollitur. Quidam etiam altius, & ultrà τὴν διὰ πασῶν, sed iam indecorè, nec citra speciem insaniae, quae hoc est euidentior, quo id faciunt crebrius, maximè quũ sensus nullam uocis mutationem postulet. Tota haec modulandi ratio intra heptachordi modos consistit. Rursus in depressione uocis eadem est ratio, nec anxiè seruandũ est ut omnes, quemadmodũ dixi, syllabae eodẽ tenore, uelut eadem sonentur chorda, praeter eã quae acuitur: quod genus si dicas legeramus, abominanda, horrenda, non referenda: prima legeramus potest sonari in nete (fingamus enim hanc esse quae grauissimam edit uocem) secunda in paranete, tertia in paramese, quarta rursus in paranete. Rursum in abominanda, primae duae sonari possunt in paramese, tertia in mese, quarta in parypate, quinta in mese. Item horrenda, prima sonari potest in lichano, secunda in hypate, tertia in parypate. Denique non refe

Acuti à cir cũflexo dif crimen.

renda, primam sones licebit in paramese, proximam in paranete, antepenultimam in nete, penultimam in paramese, ultimam in nete. L. *Hîc desidero meam citharam. Sed age dic quo pacto discernitur acutus tonus à circunflexo?* V. *Duplici nota, productione temporis & intentione uocis, ut lentiore, ita remissiore. Non huc accersam musicorum subtilitates, qui distingunt tonum ac semitonium, diuidũt per apotomas, dieses, commata, schismata, & diaschismata. Nobis ad hanc rem sufficit discrimen toni, semitonij, si uis & ditoni. Sit igitur hoc discrimen inter acutum & inflexum, quod inter tonum & semitoniũ, aut si hoc uidetur obscurius, quod inter tonum & ditonum. Et hoc discrimen Latini prorsus negligunt, quum quoties penultimam natura longam excipit ultima breuis, in priore loco sit circunflexus accentus, non acutus. Vídi, primam habet acutam. Vîdit, primam habet circunflexam: illud, perinde sonat quasi dicas fa re (nam docẽdi gratia, crassius est loquendum) hoc quasi dicas fa mi: aut si syllabam, cui tonus additur, conferas cũ praecedẽte, acutus perinde sonabit, quasi dicas re mi, perfecto tono: circunflexus, quasi dicas mi fa, quia semitonium est. Quòd si cuius aures sunt hebetiores, quàm ut hãc sentiant differentiam, sit acutus fa ut, aut ut fa, circunflexus fa re, aut re fa, prout syllabam intendendã cum praecedenti aut sequenti conferes. Hæc cum discreuerint ueteres & usu & praeceptis, an non piaculum est nos hoc discrimen in totam negligere? Quis enim nunc discernit pronuntians inter has, crêta, mûsa, Rôma, mêta, uêna, nominandi, uocandiue casu, & créta, músa, Róma, méta, uéna, auferendi casu?* L. *Certè nemo.* V. *Rursus*

inter lûctus recto casu, & lúctus paterno casu? Atqui *in prioribus est trochæus, & prior syllaba tonum habet circunflexum ob ultimam breuem, in altera prior habet acutum propter sequentem productam.* L. *Audiui ueteribus ultimam semper habitam pro ancipiti.*

x V. *Verùm ultimam carminis, non cuiuslibet dictionis, & quod ueniæ datur in carmine, fortasse dabitur & in colis, aut periodis, tametsi ne illi quidem, nisi ut pro breui sones longam, non contrá.* In *synepia uerò nequaquam idem licuerit.* Et *quanquam euidentius breuis ac longæ discrimen est, uocalem excipiente consonāte, ut frûctus & frúctus, ut pòst docebimus: tamen apud ueteres finalis uocalis, nulla sequente consonante, manifesto discrimine signabatur.* Id *esse uerum liquet ex* Diomede *grammatico, qui docet o in fine uerborum solere produci,* Græcorum *exemplo, qui ut* λέγω *dicunt &* τύπτω, *ita illi díco & cédo: pòst, inquit, usus intantum obtinuit, uocalem hanc haberi pro ancipiti, ut ridiculus esset qui non corriperet.* At *unde deprehendebat hoc irrisor ille, si tum pronuntiabant ut nos pronuntiamus hodie?* Nimirum *ex accentu & mora temporis, præsertim in cursu.* Qui *producebat, dicebat díco tíbi.* Iam *duæ dictiones habebant sex tempora, & syllaba prior in utraque tantum habebat acutum: qui corripiebat, ita sonabat, díco tíbi, & eædem dictiones non habebant nisi quinque tempora.* Itidem *si dicas, amo pecuniam, facilè dignoscent aures an sones iambos duos & pyrrhichium, an tribrachum & dactylum.* L. Monitus *sentio.* V. Nunc *aliam accipe fabulam, quæ rem eandem doceat.* Quintilianus *libro duodecimo narrat rusticum quendam testem interro-*

O *productum in fine uerborū*

gatum an nosset Amphionem, negasse. At cuius intererat illum nosse hominem, quum esset minimè stultus, suspicatus est id quod erat, rusticum hominem quidem nosse, sed non agnoscere uocem parum rusticè pronuntiatam. Itaque ueluti de altero percontans, rogauit an nosset Ampĭonem, uidelicet aspiratione sublata, & secunda syllaba breuiata: protinus agnouit Ampĭonem, qui Amphíonem non nouerat. Hîc accentus quoniam anteit penultimam, non indicat discrimē quantitatis syllabicæ. quum enim penultima sit breuis, in antecedenti tonus sit oportet, siue corripiatur illa, siue porrigatur. Vnde igitur rusticus ille discernebat à longa breuē? Nec enim refert ad dignoscendi facultatem, quod apud rusticos uitiosè corripiebatur. Sic esse pronuntiandum existimabat, hoc mihi satis est, quòd aurium iudicio secreuit breuem à longa. Vnde inquam? Non accētu, ut modo dicebā, sed mora temporis. Quum enim urbanè pronuntiaret Amphíonem, Ionicus erat ἀπὸ μείζονος, hoc est, spondeus cum pyrrhichio: quum Ampĭonem more rusticorum, trochæus erat cum pyrrhichio. Suetonius indicat Neronem Cæsarem mortuo Claudio stultitiam exprobrare solitum, unius uocalis productione. Quoties enim incideret, ut diceret illum esse mortuum, ita loquebatur: Desijt inter uiuos morari, porrecta prima syllaba. Quis autem erat hîc ioco locus, si quemadmodum nunc loquimur, ita tum quoque nullum longæ breuísque discrimen sentiebant auditorū aures? Num hæc tibi uidentur satis aperta? L. Non habeo quod contradicam. V. Accipe quod his omnibus euidentius est. Tot authores apud Græcos scriptores de numeris orationis conscripserūt, inter quos sunt

Aristoteles ac Theophrastus, si rhetores contemnimus: tot apud Latinos, præsertim M. Tullius & Quintilianus. At oratio numerosa, quibus rebus constat? L. Pedibus opinor. V. Rectè: nam iisdem pedibus constat oratio soluta quibus carmen, nisi quòd non æquè certis legibus inter se iunguntur. At pedes unde constant?

L. Ex breuium ac longarum syllabarũ inter se connexione. V. Rursus quare discrepat à breui longa?

L. Porrectiore mora pronuntiandi. V. Si tum confundebatur longarum ac breuium discrimen, quẽadmodum hodie facimus, quorsum attinebat celebres & graues uiros tot uoluminibus præcipere de numerosa dictione? Ac Romæ quidẽ quoniam Democratia, propter senatus authoritatẽ temperata erat Aristocratia: multa apud populũ, nonnulla etiam in senatu agebantur. Athenis autem quòd esset Democratia pura, omnia agebantur apud populum. Quòd si plebes imperita non discernebat longas à breuibus, quorsum opus erat Demosthenem, olei simul & somni iactura hac solicitudine discruciari? Sin indocta multitudo bene modulatis delectabatur, rursus malè compositis offendebatur, qua fronte nos nobis loqui uidemur, qui præter accentus nullũ in syllabis discrimen facimus, atque hîc ipse accentus frequenter in causa est, ut pro breui sonemus longam? Frustrà tam operosè præcipitur, qui pedes congruant initiis & clausulis incisorũ, membrorum, & periodorum, si nostri arbitrii est pro breuibus longas, pro longis sonare breues. Quur in mediis uitabant immodicam syllabarũ celeritatem, quæ sic offendebat aures, ut puerilium crepitaculorũ strepitus, unde Aristoteles eiusmodi compositionem chordacem ap-

pellat, si ubicunque tonus est, licet sonare productam? ut mulier, faciat dactylum, non tribrachum: & temeritas, faciat diiambum, non paeonem quartum, qui constat pyrrhichio & iambo. Animula misera periit, si pronunties ut oportet, offenduntur aures eruditæ concursu breuiũ, quasi tu τὴν κόρδακα saltanti canas, aut τὴν τετράκολον. At nos hîc sonamus diiambum in animula, duos dactylos in misera periit. Qur quibusdam uisum est durius, quod Marcus Tullius in clausula posuerit, balneatori & archipiratæ: Demosthenes, πᾶσι καὶ πάσαις, qui finis est iambici Scazontis, constans ex Trochæo & Molosso, si nobis licet, balneatori, tribracho & spondeo, archipiratæ dactylo & spõdeo sonare? Rursus qur laudatur hæc eiusdem compositio, iisdẽ in armis fui, quòd in armis fui, spondeus iambo præponitur: aut quòd iisdem in armis fui, sint duo cretici, si nobis licet ut ferè facimus, sonare dactylum, & dichoreũ in ĭĭsdĕm ĭn, & ārmĭs, fūĭ? Siquidem tono decepti, priorẽ in fui, producimus. Aut qua ratione probatur illa Ciceronis clausula, criminis causa, quia spondeum præcedit creticus, si nobis permittimus creticum uertere in dactylum, quod improbatur ab artis scriptoribus? Idem dicere possum de clausula Ciceronis, uerumetiã nota, in qua spondeus succedit anapæsto, si nobis liberum est pro anapæsto sonare dactylum, ut ferè nunc uulgo sonant etiam docti. Qur illa Ciceronis clausula doctis olim uisa est fœlix, Patris dictum sapiens temeritas filii comprobauit, quòd ultima dictio dichoreum absoluat, si tum liberum erat pro dichoreo sonare paeonem tertium, hoc est pyrrhichium ac trochæum? Sed exemplorũ plus satis. Vides quan-

tam syluam adferre queam: sed hæc declarandæ rei abundè, ni fallor, sufficiunt. L. Mihi sanè supersunt etiã. Cæterũ nunc aures istæ non diiudicant. V. *Quid causæ, nisi quòd aures habemus asininas? quibus non placet lusciniæ cantio modulatissima.* Et tamẽ *istæ aures in musarũ donis plus quàm asininæ, in saltationibus ineptis, in ebrijs cantionibus sentiũt longæ, breuis, acutæ, demissæ, mediǽque uocis discrimẽ.* L. Sic *est: ubi intenderis animum, ibi ualet.* Si hæc *sunt uera quæ narras, ut sunt profectò uerissima, nullus hoc tempore sonat* Latinè. V. Adde *ne* Græcè *quidem, ut cunque nobis placemus.* L. Multi *quærũt in uocibus* Græcis, *quas usurpatione, sui iuris fecerunt* Latini, *quæ ratio accentuũ sit obseruanda.* V. Istuc expedire *perfacile est.* Si *uox deflexa est ad normam* Latinæ *declinationis, seruetur accentus* Latini *regula.* Id *prætterquã quod iustius est, etiã commodius est.* L. Quamobrẽ?

V. Quia *apud* Latinos *perpetua ratio est,* Græci *uariant, eo quòd* Latini *ferè spectant penultimam in polysyllabis: in dissyllabis tonus propè semper est in priore, nec aliunde aliò migrat, quemadmodũ apud* Græcos. L. *Exemplo rem feceris dilucidiorem.* V. Quidam *malunt dicere grammaticæ, grammaticæs, grammaticen* Græco *more, quàm* Latino. Atqui Latinè *si dicas, tonus semper erit in ea quæ tertia est ab ultima: alioqui grammatica, ultimam habebit acutam, grammaticæs paternus casus, & grammaticæ datiuus circunflexam, rursus ô grammatica acutam: quanquam in septimo casu cogeris esse* Latinus. Item *qui* Timotheus *dicit* Latinè, *semper acuit antepenultimam, & hactenus conuenit cum* Græcis *quoties ultima corripitur.* Cæte-

Grãmática

Timotheus

rum quoties ultima ſit longa, tonus migrat iuxta Græcos in penultimam, ut Timothéi, Timothéo: in Timótheum remigrat in locum ſuum. L. Expeditius itaque dicemus ſóphia prima acuta, & philoſóphia antepenultima acuta. V. Sic opinor. Nam quòd Chriſtiani quidam tantum tribuerũt accentui Græco, ut in metro quoque ſyllabam natura longam corripuerint, uelut in idola, & paraclytus, eccleſia, & ſiqua ſunt alia, condonandũ arbitror pietati potius, quàm imitandum. L. Explana, quæſo, craſſius, quo ſono diſcernatur natura longa uocalis à breui. V. Id ne putes rem nouam, dilucidè patet in linguis uulgaribus, quæ & ſono & ſcriptura diſcernunt longam à breui, longam aut geminata uocali ſcribentes, aut addita uocali uertentes in diphthongum. Dic Batauicè albũ, ſentis unicum i: dic latum, ſentis geminum, quum tamẽ dictio ſit monoſyllaba. Audis apud machinas, quibus onera tolluntur è nauibus, quoties iubent uolui rotam, ſimplex i: quoties uinum poſtulant, geminum. Rurſum dic Batauicè lagenam, audis unicum e: dic Flandricè carnẽ, audis geminum. Idem diſcrimen in optimo & beſtia: ultimo & forma calcearia. Dic Batauicè pellẽ, audis unicum e: dic multum Brabanticè, audis duo. Item Batauicè puteum, audis u ſimplex: dic extrà, audis geminum, niſi mauis hîc eſſe peculiarẽ diphthongum. Item dic Anglicè panem, audis e breue: dic Batauicè latam, audis ee geminũ. Dic obeſum Batauicè, audis e breue: dic ſimultatem, audis porrectum. Dic Batauicè rotam, audis a breue. Dic conſilium, audis diphthongum æ. Idem fit in foramine & uadite: in balneo & lucro.

L. Iam mihi ſuccurrunt iſtius generis exempla in-

Sóphia

uuit
uuijt.
uuin
uuijn.
Vles
Vlees.
Beſt
Beeſt.
Leſt
Leeſt.
Vel
Veel.
Pu
Put.
Bret
Breet.
Vet
Veet.
Rat

numera. V. *Quo magis mirum est nos hæc omnia* Raet. *confundere seu Græcè, seu Latinè loquentes.* θὴρ *uox* Gat *natura longa excepta prima litera, quid aliud sonat* Gaet. *hodie, quàm apud Latinos uir, quæ natura breuis est?* Bat *Item* πῦρ, *nos sequuti Græcos, malè pronuntiamus, quũ* Baet. *Germani uocem eam à Græcis sumptam rectè sonent, nisi quòd tenuem uertunt in aspiratam, Batavi in u consonans.* πᾶς *nos malè sonamus, Galli rectè, quum hu*mile *dicunt aut passum.* Bas Pas L. *Sic est profectò.* V. *Iam in* θὴρ, *quod ipsum ad nos fluxit à Græcis; Batauica lingua dum sonat dier,* θ *mutato in* δ, *declarat quid sonuerit apud Græcos* θὴρ. *Ad hæc quid aliud sonat syllaba mus in animante longa, quàm in dictione mimus breuis?* L. *Nihil prorsus.* V. *Atqui discrimen docet Batauus sonans animantis uocabulũ, in quo audis geminum u: si sones simplex, nullus quid uelis intelliget Latinè nesciens. Tantum est discriminis in mora syllabæ, quod nos perinde ac si nullius sit momenti, planè negligimus. Nihil enim aliud sonat nobis hodie las in puellas, quàm in Pallas: es in res, quàm in uerbo es: lis in facilis, quàm in lis, unde litis: or in* ἕκτωρ, *quàm in uincor: lus in nullus, quàm in palus & salus. atque item de cæteris. Nec ullo modo dubitandũ quin ueteres distinxerint manifesto uocis discrimine. Nequis autem existimet hoc usqueadeò barbaricũ esse de quo loquimur, præter alios Grammaticos & Quintilianus ipse prodidit, Latinos usque ad Actii poetæ tempora & ultrà, uocalem productam, per eandem geminatam notare solitos: ueluti si scribas, uaanus pro uanus, turbaas pro turbas, rees pro res, lijs pro lis, doos pro dos, saluus gemina uocali pro salus. Si nullum erat*

Vocalis geminata, pro lõga.

Doos.

discrimen, unde priscis tanta huius rei cura? Nunc ue-*rò quid interest inter priorem syllabam in mála ad-iectiuo, & mâla substãtiuo, quòd illis erat maala?* In-*ter finalem is, huius uerbi legis & finalẽ audis, quod*
Audijs *illi scribebant audijs.* Inter *legi à legor, & legi à lego,*
Leegi *quod illis erat leegi.* Inter *uiuis uerbum & uiuis no-*
Viuijs *men, quod illi uiuijs: inter* δὸς *Græcum uerbũ, & dos*
Doos *dotis, quod illi doos.* Inter *ultimam, manus genitiui, & ultimam, uulnus?* L. *Deum immortalem, quantum à recta pronuntiatione degenerauimus.* V. In *Græcis propè grauius etiam aberratum est.* Quis *enim distin guit inter* τύπτομαι *indicatiuum, &* τύπτωμαι *subiun-ctiuum?* Aut *quis inter* ας *in* αἰνείας, *&* ας *in* λαμπάς: *inter* καλὸς *nomen, &* καλῶς *aduerbiũ: inter* κύριος *&* κυρίως, *si tonũ tollas, quũ ipsum* ω *ex duobus* ο *pu-sillis conflatum admonere nos debuerit & productio-nis & soni?* Quòd *si nihil aliud sonabat* ο *quàm* ω, *quid sibi uult quod grãmatici tantopere prædicant* ω, *ueluti grandius quiddam resonans è specu oris?* Quid *autem facilius, quàm eandẽ uocalem duplicatam, non ictu uocis, sed productione sonare?* Id *facillimè perci-piet, qui primum pro una sonarit duas, quemadmo-dum solent non absoluti musici, quo certius canant ad ictum manus, longam diducunt in duas breues: rursus eadem mora, perpetuo sono pronuntiant eandem lon gam, animo tantum imaginantes geminũ uocis ictum.* Simili *ratione periti complures breues, aut etiam lon-gas continuo sono pronuntiant, nec errant in moris, animo supputantes interualla, non uoce.* Sic *apud* La-
Tibijcen *tinos ex tibijcen factum est tibîcen.* Igitur *ut rectè so-nes legi præteritum à lego, primum fac uocem trisylla-*

bam, & dic léegi prima acuta: deinde pari mora, sed Léegi
uoce continua légi, ut hæc uox quatuor tẽporibus exten
datur, quum légi à legor constet tribus. Vt *rectè sones*
lege à lex, dic léege: mox inflexa priore, lêge, ut dictio
constet tribus temporibus, quum lege uerbum constet
duobus. Item *dic lúctuus trisyllabũs, mox luctũs ex-* Lúctuus
tento u. Dic *máala, mox mâla, quum arboris fructum* Máala
indicas. L. Tu *quidem crassissimè doces.* V. Nimi-
rũ crassis tradenda. Itidem *qui uolet assuescere pro-*
nuntiandis diphthongis, primum diuidat, deinde con-
trahat in eãdem uocem: primum sonet musaë, deinde
musæ: primum foënum, mox fœnũ: primum aüdio te-
trasyllabum, mox audio trisyllabũ: primum eüge tri-
syllabum, mox euge dissyllabum, sic ut utranque uo-
calem liceat agnoscere, quanuis sono confuso. Idem *in*
diphthongis Græcis, *ut* παΐς παῖς, δημοσθένεϊ δημοσθένει.
ὄϊνος οἶνος, μόϋσα, *per u* Gallicum μοῦσα. Similis *in*
Græcis *productis est exercitatio.* Primùm *dic* αἰνείαας,
mox conflato sono in longum αἰνείας. Item η, *diuide in*
duo ee ore diductiore, aut in duo a Scotica: & *dic*
χαμμαιλικήες, *mox perpetua uoce* χαμμαιλικῆς, *memor*
prioris soni, ut κῆς *id sonet quod apud* Gallos *sonat*
sed, apud Zelandos *caseus.* Similiter μώϋς *per u* Galli- Kees
cum, deinde μῶς. Item καλόος, *mox* καλῶς. L. Video Meys
facillimè discerni uocalẽ longam à breui, si consonans
finiat syllabam, ut in audis, legis: at non perinde fa-
cile, quoties uocalis claudit syllabam. Quum *enim di*
co is ab eo, sic enuntio quemadmodum Bataui *glaciẽ:*
quum lis unde litis, sic effero quemadmodum Gallus Lis
sonat lilia. At *minus est euidens discrimen in colo uer*
bo, & colo nomine. in mâla substantiuo, & mála adie-

ctiuo:in pútet à puto, & pûtet à puteo uerbo. Accentus enim obscurum habet discrimen, nisi mora prolationis accesserit, nec ea facilè sentitur, nisi in contextu, quam, ut dixi, Græci uocant συνέπειαν: ueluti si dicas, da bóna mâla, ex duabus breuibus præcedentibus & una sequente, sentitur a productum in mâla. Item ex bo acuto, sentitur ma circunflexum. Hinc iocus ille Plautinus, quum Sosia heræ minanti magnum malum, mutato accentu respondet prægnanti potius esse dandum mâlum, ut quod obrodat sit, animo si malè esse occœperit. Verùm his in rebus emendatior est Germanorũ lingua quàm Gallorum, qui finales syllabas omnes ferè producunt, nisi siqui uulgatam pronuntiationẽ dedidicerunt, atque item cæteras plerasque: ita sonant caput quasi geminum haberet u, & audit, dicit, similiter, maximè uerò quum dictio desinit in s. Itaque rectè pronuntiant salus, uirtus & fructus gignendi casu, quæ nos confundimus: at non rectè eodẽ sono pronuntiant, dominus & seruus: mus & IESVS rectè sonant, at non rectè minus & læsus. Rectè sonant audis, uenis, nescis: at non rectè, audit, uenit, nescit, aut non rectè, scribis, legis, dicis. Bene sonant os, mos, flos: at non bene σοφὸς, καλὸς, κώεχος. Est igitur hîc quod discamus à Gallis, est quod illi uicissim discant à Germanis. In mediis item ac primis syllabis amant porrigere uocales, uelut quum dicunt, arma, licet a sit positu longa, tamen perinde sonant quasi sit geminum a, aarma sono continuo. Id quo possint cõmodius, elidunt è duabus sequẽtibus mutis alterã, sonantes mama pro mamma, & alium pro allium, aduco pro adduco, atero pro attero, ualo pro uallo, anuus pro annuus. L. *Suggeris*

animo quiddam, de quo frequenter addubitaui. Grammatici *distinguunt uocalem natura longam, & positu longam.* At *apud* Latinos *quum omnes sint ancipites, eóque dicitur natura longæ, quæ positu lõgæ non sunt, éstne ratio qua per sonum possim dignoscere?* V. Et *hoc te docebit uulgata* Gallorum *pronuntiatio, qui omnes ferè sonant ut natura longas, duas consonantes, aut unam geminam uoce separantes à uocali præcedenti.* Nos *enim uidisti, sonamus, ut penultima syllaba desinat in s, ultima incipiat à t:* Gallus *penultimam finit in i, & ultimam incipit à st.* Rex, lex, *fæx, & pax & natura & positu longas* Galli *rectè sonant: at fax tantum positu longam, non item.* L. *Sed præter discrimen soni, unde liquet positúne, an natura sit longa uocalis?* V. Ex *cognatis dictionibus hoc elucebit, in quibus abest altera consonantium, uelut in amasti, a, natura longum esse declarat, quod & in amare sit longum, & in amati, quum absunt consonantes.* Idẽ *appa ret in regis, legis, fæcis & pacis.* Contrà *in face, in noceo, unde noxa, in* Arabe *& trabe declaratur uocalis recti esse positu, non natura longa.* Rursus *in* τέτυφα & τύφος, *manifestum est* υ *positu non natura longũ esse, in* τύπτω, τύψω, & *similibus.* Eadem *est ratio in* κύκνος *priore ancipite: proinde qui duas consonantes separat à præcedenti uocali, si productè pronuntiant, declarat natura longam esse: sin alteram partitur priori uocali, alteram posteriori, significat positu longam.* Q*ui in* κύκνος *sonat priorẽ breuem, consonantẽ utranque iungit posteriori uocali.* Sic Horatius Do*natura cygno si libeat sonum. &,* Forma *captiuæ dominum* Tec*messæ: cmes, separandũ est à te.* Q*uanquam est non-*

nullis sua quædam pronuntiandi ratio, quæ iubet consonãtes posterioribus uocalibus annectere seu diducere, uelut in Atlas & aruspex, quoniam prius compositum est à τλάω, & α, particula uehementiæ: rectius τλ separatur à prima uocali, quemadmodum in ἄσταχυς. Posterius compositum ex ara & specio siue specto, sp rectius annectitur uocali sequẽti. Cõtrà est in abstemio, quoniã dictum est ab abstinentia temeti, s melius annectitur primæ syllabæ. Quanquam hæc magis pertinent ad orthographiam, quàm ad pronuntiationem. L. De uocalibus & accentibus uideor mihi satis instructus. Superest ut de cæteris item consonantibus nobis edisseras. V. Referã quod memoria suggerit. Tres sunt mutarum ordines. primus est p tenuis, b mediæ, ph aspiratæ, quam Græci propriam habent φ. secundus, c tenuis, g mediæ, & ch siue χ aspiratæ. tertius, t tenuis, g mediæ, & th, siue θ aspiratæ. Atque hæ potissimum mutæ dicuntur, quòd ne sibilum quidem, aut stridorem, aut strepitum ullum ædere possint, nisi uocalis addita sonum expediat. P sonatur dum compressis labijs, spiritus ex arteria prorumpens diducit os addita uocali: quæ si præcedat mutam, uocalis uelut obmutescit: exempla sint, pa, ap: unde Fabius hoc tribuit fœlicitati linguæ Græcanicæ, quod nullã habeant uocem desinentem in ullam mutam, nec in m, quæ & ipsa uelut obruit uocem ore compresso. Con simili ratione promitur b, nisi quòd leniore compressu labiorum uox exit, sed paulo largiore spiritu, largissimo φ siue ph. Euidens discrimen senties, si continenter pronunties, pe, be, phe. C uerò reducta introrsum lingua, & hinc atque hinc ad molares illisa, hæren-

A,tlas. Aru,spex. P C

tem intra os ſonum propellit in palatum ſuperius: nec aliter ſonatur g, niſi quòd lenius exit, & paulo largiore ſpiritu quum chi plurimo flatu proferatur: diſcrimen ſenties ſi ſonueris co, go, cho. T *ſonabis, ſi ſumma lingua pulſaris ſupernos & infernos dentes, eos quos* Græci, *ni fallor,* τομεῖς *appellant, modicè diductos.* D *craſſius erumpit, th craſſiſſimé.* Eadem *eſt ſonandi ratio in duplicibus, ut* ψάλλω, ξένος, γάζα: *aut in compoſitis, uelut in* πτύω, πνέω, φράζω. Item *in* κτάομαι, κτῆμα, κνίσσα, γνῶναι, χνοῦς, τλάω, βδέω. Rurſus *in* τμῆμα, τμῶλος, δμῶες, θλάω, θνητὸς, & *alijs huius formæ.* T D

Nunc *expendamus quantũ in his à* Germano *ſono degenerauerimus.* Græci *pro* π *ſonant b* Latinum, *ſi m litera præcedat, ut* ἔμπορος *emboros,* συμπαίζομαι *ſymbæzomæ,* συμπόσιον *ſymboſion.* Id *durius fit, quum idem faciunt in diuerſis dictionibus, mutato etiam ſono v in* μ, *ut* ἐν πρότῳ *embroto,* ἐν πυρὶ *embyri.* Et *hoc mutuamur à uulgi delicijs.* Nec *enim huiuſce rei ulla mentio fit apud ueteres, uſqueadeò in cæteris minutijs tradendis penè dixeram ſuperſtitioſos.* Rurſus *pro* β, *ſonant u noſtrum conſonans,* βάτραχος *uatrachos,* ἀμβρόσιος *amuroſios, quum probabile ſit* β *apud priſcos* Græcos *idẽ ſonuiſſe, quod apud* Latinos *ſonabat b.*

L. Q*uibus in hanc ſententiam duceris argumentis?*

V. Primùm *eſt, quod ex tot* Grammatices *ſcriptoribus nemo uarietatis huius facit mentionem.* Hoc *ſi leue eſt, dicam aliud.* M. Tullius *in epiſtola quadam ad* Pætum, *ut demonſtret eandem uocem apud alios obſcœnã eſſe, quæ apud alios ſit uerecunda: nec in uerbo turpitudinem eſſe, ſed in ſenſu loquentis, producit bini, &* βίνει, *quæ* Latinis *ſit pudica,* Græcis *obſcœna.*

Atqui si βῆτα sonabat tum Græcis, quod uulgo sonat hodie, non erat uox eadem apud utranque gentem nihilo magis, quàm apud Latinos bini & uini. L. *Probabile est quod narras.* V. *Arguit idem Græcanicarum uocum usurpatio. Quod enim Græci dicunt βοῦς, nos dicimus bos: & quod illi βοᾷν, nos boare: quod illi τυρϐᾷν, nos turbare: quod illi βαλανεῖον, nos balneum. Quid autem infinita persequor? Et siquid detorquemus, in diuersam partē id facimus citius, ueluti quum pro βαϐαὶ, dicimus papæ. Hîc peccant & eruditi: uulgus autem, & qui uulgatam pronuntiationem non dedidicerunt, interdum pro b pronuntiant u consonans, & contrà, ut bibit pro uiuit, & uiuit pro bibit. Id peculiare dicitur cuidam Hispaniarum regioni. Audiuimus & Gallos aliquot ad eundem modum sonantes. Sūt & apud Germanos, qui pro b sonēt p, & contrà, ut pipere pro bibere, & biper pro piper.* L. *Frequenter istiusmodi uoces audisse memini.* V. *Imò & in libris manu descriptis huius pronuntiationis uestigia sæpe deprehendimus, ut pabtismus pro baptismus, & uelle pro belle, & bictus pro pictus, βάτος pro πάτος. Sed plus etiā est erroris in c, cui respondet apud Græcos κ. Aliud enim sonat Latinis quū præcedit e, i, y, æ, œ, quàm cū antecedit a, o, u, ut in Ceres, cinis, cynicus, cœlum, cæcus: aliud in canis, colo & curo. Nam in illis uulgus nostratiū penè nihil discernit inter c & s, ut uix aures diiudicent cœnæ dicas à cœna, an sene à senex: & utrum silicem pro lapide, an Cilicem pro gente: citum à cio, an situm pro positum. In Sicilia, primæ syllabæ sonum ægrè dignoscas à sono proximæ. Qua quidem in re minus peccant Itali, præsertim Romani,*

qui tametsi non prorsus eodem modo sonant c ante uocales omnes: tamen ita pronuntiant ut manifesto discrimine dignoscas c literã ab s, linguam in latus dentium læuum intorquentes cum sonant Cicero, Cæsar, *&* Cyrus. *in aliis tamen minus est crassitudinis, ut in canis, colo & cura.* Difficilior *autem est huius literæ distinctio, quoties præcedit s, ut in scio &* Scytha, *resciscit, asciscit, quam tamen euidenter ac fœliciter exprimunt* Romani, *nos mirè confundimus.* Nos *hîc & alio peccamus modo, spiritũ addentes, c quoties antecedit s, & sequitur a uel u, schando sonantes pro scando, & schutum pro scutum.* Quin *&* Græci κ *suũ crassius sonant, quasi uergens ad* γ, *ac sibili nonnihil meditans, quoties præcedit uocales aut diphthongos,* ε, ι, η, υ, αι, ει, οι, υι, *quàm in cæteris.* Nec *dubiũ quin hæc differentia profecta sit à uulgo, quando nemo ueterũ id scripto prodidit, quum tamen aliis de rebus minutissimis plurima conscripserint.* Ex *linguis autem popularibus, quas constat olim lingua* Græca *permixtas fuisse, coniicere licet,* κ *ante uocales quaslibet perpetuũ suum obtinuisse sonum.* Sic Germani *uulgo sonant* Cæsarẽ, Batau*i silicem, sic* Picardi *ici, quod imitatum est à* Græco ἐκεῖ. Nec *me fugit hanc* Galliæ *partẽ ob pronuntiationem rideri à cæteris: retinet tamen manifestiora* Græcæ Latinæque *linguæ uestigia.* Rursus *si quis audiat* Anglum *petentem osculũ, agnoscet* Græcum κῦσαι, *in qua uoce nos pro* υ Græco *sonamus u* Gallicum. Et *in nostrate lingua, quoties illud tenue uolumus exprimere, pro c scribimus* K, *non aliter sonantes eam in* Ky, *quàm in* Ka, *ueluti quum diminutiuè dicimus, puellam aut puerũ, nõ diminutè, aut nosse, aut*

Marginal notes: ✗ · Ici Picardi · Meys. Kin. · Kind. · Kennen. · Kemmen. · Kynne.

pectere, aut mentum. Et quum Angli dicunt iugulo, aut regem, aut serua. Nec defuere Latini, qui non patiebantur c præponi a, ut ca, sed ka scribendum censuerunt, quod ab eruditis reiectum est, negantibus hîc opus esse litera Græcorũ commodatitia, quum c suum natiuum sonum ad omnes uocales deferat. Probabile

κ c est igitur & apud Græcos κ, & apud Latinos c, eodẽ fuisse sono, quacunque uocali sequente. Nam Latini K propemodum pro superflua duxerunt, quemadmodum & q, quibus uix utebantur, nisi quum unica litera signarent totam dictionem, ut Q. pro Quinto: K, pro Kalendis. Atqui superuacanea non est, si nostrum c crebrò proximè accedit ad uocem s. Postremo uel à ranis discere licet quod narro. Nam his hæc litera peculiaris est, quum audimus illas quotidie modulantes illud suum βρεκεκεκὲξ, κοάξ κοάξ, in quo non percipitur illud crassius, & ad γ sibilúmque uergens, quod nunc audimus in uulgata Græcorum pronuntiatione.

L. Certum est argumentum. Nam ranæ non mutant cantionem suam tot iam seculis, quum homines nihil sinant esse diuturnum. V. Non absurdè dicis, siquidem ranis lingua summa religata est, postrema quæ fauces spectat libera, ut aliter sonare non possint. Iam

γ g mediã quæ est γ, uel g, Latini non semper eodẽ enuntiant sono. L. Quî sic? V. Quum dicis uaga, uago, exiguus: nónne aliud audis, quàm quum dicis, uage, uagi? L. Prorsus. Nam in ga & go & gu, audio nescio quid crassius ac spirantius. V. Item aliud audis in lego, quàm in legis, legit: in longas, quàm in longis. L. Sentio. V. Similiter in Græcis aliud audis, quum dicitur, θεολόγῳ, θεολόγου, θεολόγα: quàm cum

κολόγε, κολόγοι. L. Vt nos quidē sonamus. V. Huic malo succurrit Germanorū pronuntiatio, qui sono per omnia simili dicunt, lego, legis, legit. L. Video quemadmodū ex corruptis libris, itidē ex linguis quamlibet uitiatis, posse quaedam deprauata restitui. V. Atqui nos Batavi ridemus hîc Germanos, quasi uitiosum sit, quicquid diuersum est. L. Ad istam rationem nihil non esset uitiosum inter homines. Verùm ut hîc rectè sonant g, ita perperam sonant quum dicunt, caudeo pro gaudeo, & cades pro gades. V. Ita sanè sonant quidam, qui uulgatam pronuntiationem didiscere aut non potuerunt, aut neglexerunt. Verùm ex malis siquid inest boni decerpere sapiētis est. Nos tamen grauius peccamus in aspirata χ, siue ch. L. Tantúmne peccatorum? Expectandus est annus Iubileus. V. Fortassis excusabitur ab aliquibus quòd pro mij sonamus mihi, rursus pro mihi michi, quo iure ueteres in Hebraeis usi sunt, quo sonus sit uegetior, ut in Ioahim, & Ioachim. Verùm quòd pro ὑπόχρυσον, ὑπόκρυσον, pro CHRISTE sonamus criste, pro chrisma crisma, quis feret? L. Nemo, nisi qui nescit discrimen inter CHRISTVM & cristas. V. Sunt ex aduerso qui aspiratum pronuntiant etiam cribrum. L. Isto nomine Germani superiores malè audiunt, quum & id, si quod est, uitij multis modis compēsent, & ab Italis profectum uideatur. V. Scio quid dicas. Arrium sentis quem epigrammate ridet Catullus, qui pro commodis dicebat chommoda, pro insidijs hinsidias, ex cuius immodico flatu tantum erat discriminis, ut poëta timuerit, ne postea quàm ille Syriam petens nauigasset Ionium mare, iam non Ionium diceretur, sed Hioniū.

Et olim fuerunt apud Græcos qui uitabant aspirationem, Iones opinor: & apud Latinos priscos. Et nequid existimemus sub sole nouum esse, sunt hodie qui spiritum addunt ubi nihil opus, & spiritum adimunt ubi erat addendus. Quorũ hoc posterius Flandriæ parti gentilitium est, qui mira constantia spiritum addunt tenuibus, & adimunt aspiratis. Is error uelut agnatus hæret illis etiam Latinè Græcéue sonantibus. Quemadmodum enim uulgata lingua dicentes herum, subtrahũt spiritum, & sonant honorem, ita quum dicunt, honorem addunt: Latinè loquentes ululam uocant hululam, & humilem umilem. L. Pulchrè pensant uitium uitio. V. Audiui Florentiæ in professione publica cònstanter pronuntiantem, chorpus, chalidus, & champus: quum tamen ea ciuitas procul absit à mari, etiamsi plus satis uentorũ immittit imminens Apennini dorsum. Arbitror tamen non fuisse Florentinum. Contrà cæteri Itali uix distinguũt hominem ab omine, quod nos ingenuè distinguimus, & utrique alteros ridemus, quum peccemus utrique. Ac ne soli nos in pronuntiando labi uideamur, sunt apud Italos qui ex publico sermonis usu pro laudo sonant laldo, pro audio aldio. Rursus qui pro deus degus, pro eum egum, siue echum: adhæc qui more Hebræorum plerasque syllabas extremas acuto sono pronuntiant, Bergemates ni fallor. Mentior nisi his auribus audiui Romæ sacrificos ad hunc modum pronuntiantes: quúmque narrarem in conuiuio quid audissem, existimans id inscitiæ uitium esse, risere quidam, & protinus agnouere cuiates essent qui sic pronuntiassent. L. Equidem arbitrabar nos solos barbaros sonare barbarè. V. Hodie

Eer
Heer

uulgus nusquam non est barbarum. Quin & chi non prorsus idem sonat in χαῖρε, χῦρας, βραχὺ, χεῖρος, χλὼ, χερρόνησος, quod in χαρὰ, χορὸς, & ἄνουχος. Illic enim audis nescio quid sibili, quod in posterioribus non audis. L. Num id rectè? V. Non ulla ratio, sed deliciæ morem hunc inuexerunt, mea quidem sententia.

L. Apparet. V. Quod dicam, à priscis traditum est, γ si sequatur aspirata χ, aut alterum γ, aut ξ, sonat mediũ quiddam inter ν & γ, ut ἐγχειρίδιον, ῥόγχος, ἄγγελος, λύγξ, σφίγξ, enchiridion, rhonchus, angelus, lynx, sphinx. Adeóque non conuenit his literis in eadẽ dictione, ut si prior syllaba desinat in ν, uertatur in γ. γ
Nam ab ἐν & χεὶρ compositum est ἐγχειρίδιον. Quòd si post γ succedit κ, utriusque literæ sonus mutatur, uelut in ἀνάγκη, λυγκεύς. Nam in his γ propemodum sonat ν, & κ propemodum γ: propemodum dixi, quod nõ ad plenum exprimitur ν & γ, sed medium quiddam inter utrũque. Simile quiddã auditur & apud Latinos, si literæ g succedat n, aut alterum g, aut c, aut q, uelut in magnus, agnus, pignus, cygnus, magnes, agger, aggero, anchora, anquiro. Ac ueteres, quorũ est Victorinus, adeò putabant nobis hîc deesse literam, medio sono inter g & n, ut pro aggerem & suggestum, scribendũ existimarint, angerẽ & sungestum. Rursus pro anchora, agchora: pro ancylia, agcylia. Verùm n, litera nostris auribus blandior uicit. Illud certè constat, Italos emendatè loquẽtes, aliter sonare magnus, agnus, quàm nos sonamus. Nec enim sonant agnus, ut a per se sonet: nec ag nus, ut g hæreat priori uocali: sed pro g, audis quiddam quod neque sit prorsus n, neque prorsus g, sed è duobus medium quiddam. Ex eodem fonte Sungestus Agchora

nascitur, quòd quidam scribere maluerunt anquiro, Acquiro *quàm acquiro, quòd q uim obtinet eandem cum c &* K. E*a uarietas declarat illos nec prorsus sonuisse g, nec prorsus n, sed mediũ quiddam.* Idem *censebant de ecquid, nunquid, nanque, tanquam, quanquam, & similibus.* V*is enim literæ q, sic m uertit in n, ut g sonum admisceat.* L. H*æc mihi uidentur argutiora, quàm pro nostra regione.* V. *Simile quiddam tradunt de sono medio inter m & n, si sequatur p, b, aut ph, ut in ampullis,* Lycambes *&* Amphimachus. *Ausculta, ut sonos auribus diiudices.* Q*uid audis quum sono* Lycanbes? L. *n.* V. Q*uid quum* Lycambes? L. *Prorsus m.* V. Q*uid nunc?* Lycãbes. L. Nec *m, nec n: sed quiddã utrinque mixtum.* V. Bene *habet quòd hæc inter nos aguntur lingua: nam calamo non possint exprimi.* L. N*isi uocalis esset calamus, quales erant illi plus satis loquaces, qui* Midæ *auriculas sic traduxerunt, ut hodie quoque prouerbio celebrentur.* V. Sic

T. *est.* Sed *ut pergamus in t, d, & th siue θ, uide quot mo*

D. *dis peccetur.* Germani *superiores th subinde sonát, &*

TH. *scribunt pro t,* Protheus *pro* Proteus. Contrà *nos sonamus t pro th, ut in theologus,* Timotheus, *&* Phaethon, Phlegethon, *alijsque innumerabilibus, sed multo magis quum aspiratæ adhæret consonans alia, ut pro θνητὸς, sonamus τνητὸς: pro æthna, ætna: pro θρέφω, τρέφω: pro* Thraces, Traces: *& in totũ ægrè assuescimus huic aspiratæ sonãdæ, quã fœliciter exprimũt* Angli *in initio,* Thief *quum sua lingua dicunt furẽ: in fine, quum dicunt fa-* Smyth *brum ferrariũ.* Nam *his uocibus uelut inimitabilibus solent hospitẽ prouocare.* Q*ui crasse docent, monstrant θ propemodum sonare, quod nobis sonat ts, quam sylla-*

bam nostra lingua facillimè sonat in tsa, quum duabus syllabis dicimus, simul. L. *Agnosco.* V. *Quin frequēter d & t differentiam confundimus, ueluti quum pro* David, *sonamus* Dauit: *& ad* Petrum, *ad te, at* Petrum, *at te: quod idem facimus in b, nonnunquam sonantes pro abste, apste, quum d & b crassius sint sonanda.* Porrò quòd Græci τ *sonant, ut nos d* Latinum, *quoties præcedit ν, in* ἀντὸς *&* ἔντερα, *arbitror eos eodē iure facere, quo pro* π *sonant b* Latinum *in* ἔμπορος. Nam *quod pro ti, sonamus ci, quoties excipit uocalis, fortassis ueterū authoritate probatum est in* Laurentius *&* Patiētia, *quum idem apud* Græcos *nequaquā fiat.* De *duplicibus duobus* ξ *&* ψ, *iam per occasionem diximus, quas* Galli *ægrè pronuntiant, dūtaxat in initio dictionis, salmus sonantes pro psalmus, & senia pro xenia: nos hîc certè sumus fœliciores.* Et *Gallorum quorundam uulgus hîc addere solet e, exenia pro xenia, epsallo pro psallo.* Idem *faciunt in st, sp, pro sto sonantes esto, pro specto especto.* L. *Isthuc non in* Gallis *tantum animaduertere licet.* V. *Scio & antè dictum esse, cum quibusdā* Hispanis *hoc illis esse commune.* Et *una tantum* Galliæ *pars habet quod dico, ne totā in me concites.* Tertia *dupliciū est* ζ, *complectens in se* σ *&* δ, *si* δ *crassè pronunties.* Vnde Græci *quidam pro* γάζα, *scribunt* γάσδα: *pro* μελίζειν, μελίσδειν. Alij *rursus* διὰ *uertunt in* ζα: *inde nobis etiam* ζάβολος, *pro* διάβολος. Hanc *literam, quoniam non reperitur in* Græcis *dictionibus,* Latini *ferè uertunt in geminum ss, ut in patrisso* πατρίζω, *& in musso* μύζω. Eam Germani *& fœliciter & frequēter usurpant lingua uulgata, quemadmodum &* Sarmatæ *uidentur ea*

Tsamen

τ

ti pro ci

ξ ψ

ζ

delectari. Nos tamen loquentes interdum usurpamus
Si.Zi illius sonum ubi nihil opus: id ferè perpetuò quoties s incidit inter duas uocales, pro læsa dicentes læza, pro uise uize, pro illuso illuzo, pro risi rizi: quod unde uenerit in nostram consuetudinem, non satis queo conie-ctare, quum Romani nõ uarient in huius literæ pronuntiatione: nec causam uideo mutationis, nec ab ullo
SA ueterum tale quicquam sit traditum. Nec enim sa de-
SO bet aliud sonare in musa, quàm sonat in salus: nec so
SE aliud in uiso, quàm in solus: nec se aliud in uise,
SI quàm in sedeo: nec si aliud in risi, quàm in sileo. Nec huiusmodi rei quicquam est apud Græcos, quibus σ sonum suum perpetuò obtinet locis omnibus. L. Atqui quosdã audio pro simplici s, sonare geminum. V. Atque adeò scribunt quoties antecedit longa uocalis, ut
Caussa in caussa & læssio. Ad eum modum scribere solitum ferunt M. Tullium. L. Fortassis hinc nata est uarietas. V. Fieri potest, quanquam reclamat Romanorum consuetudo: at nos idem facimus, etiam si correpta uocalis præcedat, ut in nisi & miser. Quibus autem hic usus à pueris inolitus est, similiter peccant & in Græcis, sonantes μέζον, pro μέσον, & μοῦζα pro μοῦσα.

L. Video rem operosiorem esse, quàm putarã, emendatè pronuntiare. Verùm nondum explicuisti quo pacto sonandum sit ζ. V. Rectè mones, nam exciderat.
S σ lingua ponè dentes superiores appressa profert lenẽ sibilum, qualem ædit serpens minitans & erectus, ubi quis imprudens propius ad nidum accesserit, unde
S litera S figuram habet eius animantis sibilum ædentis, & inflexo corpore deterrentis. Vnde & exibilandi uerbum deductum. Huic sibilo accedit sonus δ, sed

crassior, aut lenior potius. Quemadmodum in cæteris duplicibus sibilum antecedit habitus oris quo sonatur p aut c. Demiror *autem quur hæc litera tantopere displicuerit* Dionysio *rhetori, qui tradit eum ferarum esse sonum, & uix homine dignum, quum* Græci *in plerisque dictionibus* ρ *uertant in* σ, *sicut attigimus suprà: rursum quoties incidit* ττ *geminum, malunt in geminum* σσ *uertere, pro* γλῶττα γλῶσσα: *pro* θέτταλος θέσσαλος, *pro* τὺ, σὺ *sonantes.* Nam *si ideo displicet, quòd hunc sonum à serpentibus didicerunt homines, displicere debet &* κ, *quæ ranarũ est & coccygis: &* β, *quæ est ouium: &* μ, *quæ est boum: &* ο, *quæ est asinorũ: &* ρ, *quæ est canum rixantium: &* α, *quæ est puerorũ uagientiũ.* L. A*tqui ne desit omnino patronus* Dionysio, *prisci* Latini *uidẽtur illam elidere soliti. Quod genus illud ex epigrammate quod refert* Plinius *in historia naturæ,* Reginæ Iunonis *supremi coniugis templum.* I*tem illud ex* Ennij *uersibus quos adducit* Aulus Gellius,

Doctus, *fidelis, suauis homo, facundus, suóque*
Cõ*tentus atq; beatus, scitus, secũda loquẽs in* Tẽpore.

V. *Quid mihi narras* Ennios, *quasi non idem hodie faciant in oratione soluta* Galli, *quod* Ennius *fecit in carmine: prorsus elidentes s, quum incidit inter uocalem & consonantem: in fine uerò sic obscurantes porrecta in immensum uocali, ut uix sentias, uelut in est & dominus, in quorũ priore, eliso s, sonant geminum, aut triplex potius eee: in posteriore, u, trium uocaliũ habet spatium.* L. A*t mihi uidentur uiri iusti pariter ac prudentes* Hispani, *qui quod* Galli *peccant in s, abundè pensant, nihil sine hac litera pronuntiantes,*

Est
Seigneur

ac sæpius eã in eandem dictionẽ insulcientes. V. *Vera narras.* L. *Si ludere uacaret, dicerem Gallos, quoniam non assueuerunt sibilis ob serpentium illic raritatem, metu ac religione uitare literam, ne prouocatum cognato sibilo noxiũ animal frequentius eò demigret.* Contrà Hispanos, *ut uiros fortes, & serpentium sibilis assuetos, adeò contemnere illos, ut etiã obsibilent, quo absterreant, quomodo solent quidam oppedere tonitruis. Quòd si nunc in re etiã seria fas esset iocis indulgere, poterã & illud aduersus* Dionysium *proferre, quòd matres ac nutrices hac litera, quam ille uipereã uocat, somnos accersunt infantibus.* Sed *mittamus & iocos, & recentiorum delicias ac fastidia: quot homines, tot sentẽtiæ.* Magis *me mouet, quod priscis illis tantopere displicuerit, qui parcè literam hanc admiscuerunt, in tantum ut quidam totas odas conscripserint* ἀσίγμως, *hoc est, nusquam admisto* σ. *Quin &* Pindarus *fertur hanc literam infamasse uersu,* Πρὶν μὲν εἷρπε σχοινοτενῆ φωνήεντα διθυράμβων, καὶ τὸ σὰν κίβδαλον, ἄνθρωποι. Iam *& illud admiror, quũ* ζ *respondeat gemino sigma: in hoc enim uertunt* Latini *quur tantopere probetur eruditis, ut* Quintilianus *homo minimè surdus, uix aliam putet spirare suauius, ut in* Zephyris *&* Zopiris. L. *Dicam quod uenit in buccam.*

V. *Vt lubet.* L. *Ipsa se mollit: ut quædam si modicè sumas lædũt, si copiosè prosunt, ut de lactucis & testudinibus est proditum. quemadmodũ n, in manna iucũdius sonat, quàm in maneo: & m in mamma mollius est, quàm in lama.* Tum *uis literæ* δ, *admixta tẽperat asperitatẽ sibili.* L. *Nihil absurdi loqueris.* Superest *f, de qua superius per occasionem nonnihil at-*

F

tigmus. Sed pleniorem explanationem data opera in hunc distulimus locum. Et hanc quidam iudicarunt superuacaneam, scribentes philius, phacio, phacies: mox ph, seruata est Graecis dictionibus, phama, Phaethon, Phoebus, Philippus, Pamphilus: Latinis dicata f, foelix, facio, fibra. Quanquam ne hîc quidem satis constantes sumus. Nam famam, fugam & furem per f scribimus, quum Graecis sint φημη, φυγὴ, φώρ. Quòd si prorsus idē sonat f, quod ph, siue φ, constat literam esse superuacaneam. Rursus si nihil interest in sono, quî conuenit ut φ numeretur inter mutas, f locus datus sit inter semiuocales? Ad haec quid opus erat AEolibus digamma, quum haberent φ: aut nobis quum suppeteret f? Fatentur enim omnes Claudium Caesarem iure addidisse digamma AEolicum, quod nostro f inuerso notabatur Ⅎ: utcunque uicit consuetudo. Ad haec, quum authores quidam tradant apud nos u consonans, eam habere uim, quam apud AEoles habet digamma: sequitur has literas sono uariasse, quandoquidem constat u consonans, sonare diuersum quiddam ab f. L. Sic apparet. V. Iam Priscianus non omnino malus author, scripsit nonnihil esse discriminis inter ph & f. Quod euidentius facit Quintilianus libro primo, referens iocū Ciceronis ex oratione pro Fundano, testem Graecum, opinor, irridentis, quòd primam eius nominis literam sonare non posset, phundanus dicens pro fundano. At M. Tullius magis erat irridendus, si Graecum φ, & Latinū f, nihil sono discrepant. Idem Fabius libro, ni fallor, 12. commemorat hanc literam Latinorū inter eas, quae parū foelicis sunt soni, quòd inter dentes effletur, unde fieri putat ut sermo

Fama
Fuga
Fur
Ⅎ

Latinus ne possit quidem ad iucunditatem Græcanicæ pronuntiationis aspirare. Atqui si in hac litera paria faciunt Latini cum Græcis, ridiculum est quod Fabius hoc argumēto persuadere conatur, nos Græcis inferiores esse uocum suauitate. Adde his quod Terentianus docens huius literæ pronuntiationem, euidenter indicat discrimen inter ph, & f. quum enim docet aspirationem in initio uocalibus additam, aut consonantibus quatuor à tergo adiectam, non mutare literæ sonum, sed tantum aspirationis gratiam addere, Sotadeo metro sic rem explicat,

Quia non adicit literulis nouum sonorem,
Sed Græcula quædā scholicæ nitela uocis. De f longè aliter loquitur: referam enim illius carmen,
Imum superis dentibus apprimens labellum,
Spiramine leni, uelut hirta Graia uites,
Hanc ore sonabis, modò quæ locata prima est.

An nō hîc duplici nota discernit φ ab f? primùm quòd in f, labium inferius apprimitur superioribus dentibus: deinde quòd spiritu leniore profertur, ueluti studio uitandi Græcam aspirationem, quæ est in φ, cuius sono labijs utrisque diductis spiritus uehementior erumpit. Et haud scio an probabile sit, percontatorem illum qui ex Amphione sustulit aspirationē, de quo suprà meminimus, ex Amphione fecisse Amfionem, quēadmodum alter ille Græcus ex Fundano fecit φundanum. Quæ si uera sunt, triplici uarietate distincta sunt, ph, f, & u consonans. L. Qua ratione possunt auribus discerni? V. In ph, magis stringuntur labia priusquam erumpat spiritus, is erumpit uehementior labijs ac dentibus latius diductis: in f lenius, dentibus

pene coeuntibus, & inferiore, ut dictum est, labro superioribus dentibus affixo, ut inter haec litera uelut effletur: in u consonante, multo etiam mollius effertur aspiratio, quam uel in φ, uel in f, idque diductis & labijs, & dentibus in exitu uocis. Nunc auribus obserua sonos, & oculis os meum intuere. Dico pha, fa, ua. Rursum phama, facio, uado. L. Papae manifestum uideo discrimen. V. Superest scrupulus, quid AEolibus sonuerit digamma, tum autem an hodie recte sonemus u consonans. Primum ubi iaceo sonamus conflatis primis uocalibus, praeter ia nihil audimus in sono noui. At quum idem facimus in uadit, uelo, uino, uolo, uulnus, aliud quiddam sentiunt aures. Sona ia, duabus syllabis. L. Ia. V. Contrahe. L. Ia. V. Fac idem in ua. L. Vă. V. Contrahe simili modo. L. Sentio sonum primae syllabae in nostratibus uerbis, quum dicimus, uigilare, molle, uinum, & habitare. V. Vna igitur nobis deest, si recta est horum temporum pronuntiatio. L. Dic clarius. V. Inter ph & f, nonnihil interesse in confesso est. L. Est. V. Inter f uero & u consonans multum interesse res ipsa loquitur. L. Vt nos quidem sonamus. V. Atqui quum Batauus sonat album aut latum, aliud audis ui, quam quum Latine dicis, uide: rursus aliud quum Batauus dicit percontari, aliud quũ ulcisci, aut stringere. L. Recte. Verum id scribunt per geminum uu. V. Nimirum differentiae causa. Nam & illis est u consonans eo sono, quo Latine loquentes efferimus, ueluti cum dicunt, pinguem, aut simultatem. Contra quum dicunt scito aut legem. Alioqui quae uocalis duplicatur initio dictionis, nisi mutet naturã? Nunc accipe & illud argumẽtum. L. Hic

V consonans

Wacken
Weeck.
Wyn
Wonen

Wit
Wijt.
uraghen
Wracken
Wringhen.
uet
ueet.
Wet
Weet.

ſum. V. *Quum grammatici diligenter indicent affinitatem literarum inter ipſas, ueluti quum pro i, ponitur u, ut in optumus: pro aſpiratione f, ut in fordeo pro hordeo: pro ſ, t, ut in mertare & pultare: pro u, o, ut in dicont pro dicunt, ac ſimilibus innumeris, nuſquam mentionem faciunt affinitatis inter f & u conſonans, tanta eſt ſoni uicinitas, ut ſi paulo lenius ſones f, fiat u: ſi paulo preſſioribus labris u, fiat f.* L. *Non leue, per muſas, argumentum.* V. *Ad hæc apud Aulū Gellium libro* XIIII. *cap.* 5. *grammaticus ubi præſcripſiſſet legem, per quam nomina deſinentia in us, ſi proximè antecederet i, uocandi caſum inflecteret in i, non in e, ut egregius egregi, quēadmodum Virgilius Virgili: diuus, riuus & cliuus, & huius generis alia hoc lemmate excepit à regulá, quoniam non ſimpliciter deſinerent in us, quemadmodum Virgilius, ſed in eam quæ per duplex u ſcribitur, ad cuius literæ ſonum declarandū repertum eſſet digamma AEolicum. Quòd ſi id tum ſonabat, uus in riuus & cliuus, quod hodie nobis, nihilo magis erat opus exceptione in riuus, q̃ in Rufus, quum eſſet manifeſtus conſonantis ſonus ante u poſterius.* L. *Perſuades aliū fuiſſe ſonum. Quid igitur cenſes?* V. *Cenſor eſſe non auſim, at diuino ueteribus propemodū ſonuiſſe f, quod Græcis ſonat φ, & quod hodie f ſonat Phryſonibus: ſonāt enim aſperius, quàm nos, qui & u conſonans propemodum ſonant uti nos f, ueluti quū dicunt, muſcam, uolare, metuere, quæ nos per u conſonans ſonamus lenius. Porrò u conſonās ſonuiſſe, quod apud AEoles & Claudium Cæſarē digamma. Id denique propemodum ſonuiſſe, quod apud nos hodie ſonat* w *geminū. Nam quod in uulgata pro-*

Vocatiuus in i.

Egregi

fliech

flieghen

freſen

nuntiatione, u consonans sonamus aliquanto lenius, quàm f, apparet ex ijsdẽ delicijs ortum, quae pro ἔμπορος, sonant emboros: & pro βίνει, uini. L. *Quibus indicijs isthuc colligis?* V. *Ex ijs quae iam commemoraui, tum ex linguae nostratis uestigijs, quam constat* Graeco Romanóque *sermone permixtam esse.* Innumerasunt *locorum uocabula à uico dicta, ut quum dicimus, comitis uicum, pastorum uicum, fontium uicum, in quibus ultima scribitur per* w *duplex. unde colligere licet quid olim sonuerit* Latinis *u consonãs in uicus, uanus, & riuus.* L. Verisimillimũ *est quod narras.* V. I*tem quum uulgata lingua nominas uinum, deprehendis quid in uino sonuerit prima syllaba.* Idẽ *arbitror esse quum dicimus uiolentiã, quanquam corruptis, ut solet, literis aliquot.* Rursus *quum pro uacare dicimus uigilare, & quum sonamus uentũ & uentosum.* Similiter *quum apud nos uelut euanescit u, illi scribunt per geminum* w, *ut quum dicunt graue, iurare, uexare, fatuum, duos.* Nam *apud nos pluribus literis additur, quàm apud* Latinos. Contrà *quũ apud* Latinos *habetur f,* Phrysones *&* Angli *quidam uertũt in f, nos in u consonans, ut hodie sonant* Latini, *uelut in fluere, fluctu, pisce, & similibus innumeris.* Nam *in pisce, & hinc deriuatis, p tenue mutauimus in ph, pro qua scribebant f: nos rursus f uertimus in u consonãs, ut nunc quidem profertur.* L. Certa *narras, mira tamen, & haud scio an omnibus credenda.* V. Hinc *est quòd* Germani *spirantiores,* Latinè *loquentes confundunt interdum has literas, u consonans & f, quum efferunt conuidit pro confidit, & fideo pro uideo.* Nec *mirum uideri debet, siquod tradidimus non est per-*

Cõtwyck
harderwyc
Bruynswyc
Ghewelt
walzen.
wint
windich.
Swaer
Sweren
Qwelen
Dwaes
Twee
Vloyen.
Vloet.
Visch.

petuò uerũ, ſed fallit in quibuſdam dictionibus, quum non ignores quanta ſit ſermonis uulgo crediti uolubilitas & inconſtantia. L. Cætera facilè corrigerentur, nimirum ut aliquo diſcrimine ſonemus f, in filius: & ph, in Philippus. Cæterum illud durum, ſiquis pro uanus ſonet Vvanus, aut pro riuus, rivvus, atque itẽ in cæteris, quæ per u conſonans efferuntur. V. Nec eſt neceſſe, ut prorſus exprimamus uulgatam Germanorũ pronuntiationem: ſatis eſt ſi paulo longius recedamus à ſono f, & aliquanto propius accedamus ad ſonum u uocalis. Nam inter f, & u conſonans fuiſſe diſſonantiam euidentiorẽ, quàm nũc eſt & illud arguit, quòd nuſquam altera in alterius uicẽ ſuccedit, quod tamen in cæteris fit paſſim, inter quas uel tenuis intercedit cognatio, uelut in βούλομαι & uolo: rurſum in eo quo ueteres, teſte Fabio, pro hœdo dicebant fœdus, pro hordeo fordeum. Verùm non occurrit ubi uel f mutarint in u conſonans, uel u conſonans in f. L. Nondum animum omnibus ſcrupulis liberaſti. Veteres qui meminerunt de digamma AEolico, ueluti Quintilianus, Priſcianus, Aulus Gellius, &, ni fallor, Victorinus, exẽpla proferunt, in quibus u antecedit ſeipſam, ut in uulgus & ſeruus, riuus & diuus. Quòd ſi litera AEolica non alibi locum habet, quid ſonabit u, in uanus, Venus, uino, & uolo? V. Et in his eundem ſonum indicat epigramma, quod Ioannes Tortellius, uir ſuo ſeculo magnus, Romæ ſibi uiſum fuiſſe teſtatur, in quo bis fixit, ſcriptum erat pro uixit. L. Nil miror, fortaſſe Germanus quiſpiam aut Phryſo poſuit: quaſi nos Romæ non deprehenderimus in huiuſmodi monumentis inſignes ſolœciſmos. V. Atqui non ſic elaberis, ô bone,

Terentiani uersus audi,

Vt uade, ueni, uota refer, teneto uultum:
Creuisse sonum perspicis & coisse crassum,
Vnde AEolijs litera fingitur digammos.
Quae de numero sit magis una consonantum,
Vocalis in istum mage, quàm uersa sit usum.

Audis hîc in exemplis ua, ue, uu? quo minus autem posuerit ui, metrũ obstitit, quanquam dicere poterat, uideto uultum, atque in his u mauult esse nouam literam AEolicam, quàm ex uocali mutatam. L. *Nondũ exemisti scrupulũ. Prae A. Gellio & Quintiliano contemnere possem Terentianum: & quod aut de digammo, potest ad ultimum exemplum pertinere, uidelicet uultum. Nam epigramma nihil me mouet. Auli Gellij sententiam retuli, Quintiliani uerba subtexam: Nostri, inquit, praeceptores, ceruon seruónque u & o literis scripserunt, quia subiecta sibi uocalis in unum sonum coalescere & confundi nequiret; nunc uu gemina scribuntur, ea ratione quam reddidi, neutro sanè modo uox quam sentimus efficitur. Nec inutiliter Claudius AEolicam illam Ⅎ ad hos usus literam adiecerat. Ex his Quintiliani dictis perspicuũ est, fuisse quẽdam sonum quem nec φ redderet Graecum, nec f Latinum, nec u consonans. Rursus constat u consonans aliud sonuisse in uado, uenio, uideo & uolo, quàm in riuus aut seruus: & hunc sonum Latinis literis notari non potuisse: eóque peregrinam literam à uicinis AEolibus mutuò sumptam, quam δίγαμμον appellant: quae ne uideretur eadem cum f Latina, inuersa est Ⅎ. Ea loco utriusque u, ponebatur in serⅎs, nec aliâs uidetur habuisse locum. Nos autem nihil discernimus u consonan*

Ceruon Seruon

Ⅎ

tem, ſiue præcedat u, ſiue alias uocales, etiam ſi hoc diſcrimen Quintilianus ſignificat fuiſſe perquàm tenue, ſentimus, inquiens, & tamen erat aliquod cuius gratia Romanus Imperator putarit literam aliunde accerſendã. V. *Sic urges, quaſi meditatus ad hoc certamen acceſſeris. Cogimur itaque quartum addere ſonum, phu, fu, uo, uu, ut ph in phuga ſpiritum obtineat Græcanicum: f in fundo flatum Latinum: u in uolo craſſius quiddam quàm f: u, in ſeruus longius abſit à ſono f, quàm u in ſeruos, ac propemodũ ſonet, quod apud Barbaros & olim ſonabat u geminatum. Qua de re ſatis, opinor, antè diſertum.* L. *An ſatis nõ liquet? Nam Victorinus tradit Æolicum digamma eandẽ eſſe literam quam Hebræi dicunt Vau, eámque reſpondere noſtræ u conſonanti. ſed libet quod in ſcholaſticis diſputationibus ſolenne eſt dicere, acquieſco, quo reliqua peragas.*

G *V. De g igitur dictum eſt, inter illius cognatas De h propemodum conuenit inter grammaticos, è literarum catalogo iure ſubmouendam eſſe, nihilóque iuſtius uideri ut inter literas numeretur, quàm ſi apud Græcos ſpiritus toni ue nota in literarum ordinẽ accerſeretur, quum interim, inuitis grammaticorum centurijs propè dixerim, regnet in medijs literis, præpoſita uocalibus lenius ſonans: rarius enim poſtponitur in aliquot barbaris & interiectionibus, ueluti in ah, uah, oh, & proh, non ſine rixa tamen grammaticorum, cauillantium id per apocopen fieri, quum integræ uoces fuerint, aha, uaha, ohe, & prohe: alijs dicentibus nihilo magis præcipi poſſe quomodo ſcribendæ ſint interiectiones, quàm præſcribi poteſt alienis affectibus, quorũ illæ ſunt notæ: conſonantibus uerò poſt-*

posita uehementius sonat. Postponitur *autē c,t,p.* Semper *autem ρ apud* Græcos, *si consonans hæc sit uocis initium, rursus in medio geminatis ῤῥ, additur posteriori, ut in choris, thymum, phyllis, & rhetor, & catarrhus.* Nec *rarò medijs uocalibus interseritur, quo sonus sit uegetior.* Siquidem Aulus Gellius *citat peruetustos codices, quos existimabant fuisse* Maronis *αὐτογράφοις, in quibus ait se uidisse uersum hunc ex secundo* AE*neidos libro,* ῤῥ

Exultat *telis, & luce coruscus a^h ena.* Ahena

ita fuisse scriptum, ut supernè inter a & e, h litera fuerit annotata, a^h ena. Similiter *in illo uersu,*

Et *folijs undam tepidi despumat a^h eni.*

Q*uod idem in nihil & nihi factitatum, iam prius ad-* Nihil
monuimus. Adeò *uerò non est superuacanea, ut* AEolū Mihi
exemplo Latini *quoque huius uicæ subijciant f, dicentes, ut modo dictum est, pro hordeo fordeum, & pro hœdus fœdus.* Latini *in* Græcis *usurpandis non rarò uertunt in s, quum pro ὗς dicunt sus, pro ὑπέρβιος superbus, pro ἕρπω serpo, pro ἑπτὰ septem, pro ἕξ sex.* ἕξ sex

L. Mirū *istos adeò contempsisse spiritum, quum uideamus & arbores diffringi, & tecta subuerti, & mare intumescere, & terræmotus cieri spiritu.* Verùm *illud adde quomodo promedus hic flatus?* V. Q*uidni superne?* L. Non *hinc ambigo, quanquam & ructus supernè erumpit: sed quibus, & quomodo temperatis organis?* V. Id *in arteria, musculis, & faucibus situm est, tam morigeris, ut animo nonnunquam aliud agenti tamen obsequantur.* Puer *uirilem uocem edere non potest, sicut nec mulier, nimirum ob angustiam transitus.* At *uir constrictis musculis, quum libet, uocem*

ædit puerilem. Et *alioqui contractis aut dilatatis faucibus & arteria pro suo arbitratu, magis exilem aut grandiorem emittit.* Nec *igitur summis labris ædendus est flatus, qualem solent qui pultem plus æquo feruentem refrigerant: nec ab umbilico ducendus, ut solent* Germani *quidam, tantum efflantes uenti, quantũ molæ farinariæ circumagendæ sit satis: sed moderatè proferendus è faucibus, neque fatigandus pulmo, uelut in spiritosis ac labore anhelis.* S*unt enim in quos illud è satyra possis dicere,* T*unc immensa caui spirant mendacia folles.* Et *sunt rursus qui molestè ferant sibi inhalari spiritum alienum, qui nonnunquam obolet allium, cepas, aut salsamenta, aut polypum, ut absit scabiei contagiosæ, aut pestilentiæ, alteriúsue morbi periculum, quum nullus sit facilior, quàm per halitum transitus.* L.V*nde mihi uidetur modestiæ causa natum, quòd quidam ore presso loquuntur, quæ res apud* Gallos *mulierculis uersa est in iocũ oris pusilli.*

V. A*b eadem modestia natum arbitror, quòd olim oculis semiclusis inuicem intuebantur.* I*d indicant picturæ nostrates ante annos ferè centum æditæ, tali forma nobis exhibentes, siquos intelligi uolunt ab improbitate uehementer alienos.* L. E*moriar, nisi istuc in picturis mediocris antiquitatis sæpenumero miratus sum.* V.V*erùm ut hoc ineptum sit, tamen est in oris & oculorũ diductu quædam decora mediocritas.* M*e puero sese sic stringebant mulierculæ, ut insectas diceres.* E*a res quum esset inepta, uidebatur cum primis elegans, simulque quod erat consequens, uerecundũ habebatur, quàm minimum sibi capere.* A*d id enim confert medij corporis strictura.* A*t è diuerso parum de-*

corum est mulierem discinctam uideri.
Virtus est medium uitiorum utrinque redactum.
Idem obseruandum in diducendo rictu, in dilatandis faucibus, in promendo spiritu. Peccant qui nihil aspirant, peccant qui aspirant omnia, peccant qui lenius, quàm sat est, peccant qui plus satis, sed grauissimè peccant qui præposterè id faciunt. Nec quiuis flatus est aspiratio literaria: concitatus, anhelus, aut qui procul semotis loquitur, ut solent nautæ rusticique, maiore spiritu loquũtur, quàm qui cū proximis confabulatur. Verùm hoc nihil ad grammaticum. Alioqui nullius literæ sonus absque spiritu promitur. De spiritu satis uidemur nugati. Addamus his, si uidetur, reliquas semiuocales, l, m, n, & r: inter quas, ρ Dionysius γενναιοτάτην appellat, quum sit asperioris soni. Nam linguæ fastigio in palatum superius uibrato tremulis ictibus fragorē reddit, qualem audimus in lapide magno impetu perpulso funda, aut iaculo balista excusso, aut baculo uirgáue celeri motu per aërem acto. Vnde in dictionibus, quibus celeritatem, impetum, aut asperitatē significare cupimus, hanc literam admiscemus, ueluti Græcis in ῥεῖν, ῥιπὴ, κρούω, χειμάῤῥοις, τρέχω, τραχὺς, τρόμος, βρέμω: Latinis in rapio, ruo, roto, fulgur, tonitru, torrens, ructus, horror, fremo, frendo, strido. L. Itáne uoces ad rerum quas significant, similitudinem efficta sunt? Arbitrabar fortuito natas, aut certè pro arbitratu instituentium repertas. V. Imò referunt ipsis elementis, ipsóque sono quod significant: uerum nihil est necesse rē totam, ut est, uoce repræsentari, satis est aliquā similitudinem apparere: quæ si non appareat, tamen aliquid causæ subest cur huic rei uocabulū hoc sit im-

positum. Bellum, *apud nos ominis gratia blanda uoce sonatur, quemadmodum apud* Græcos Furiæ *dicuntur* Eumenides. Ita *qui lenitatem aut lentitudinem declarant, amant l, ut* Græcis λεῖος, λείχειν: Latinis, *lētus, labi, lenis, lubricus.* Quæ *uerò magnitudinē, m, qua nulla spatio maior litera, gaudent, ut* Græcis μέγας, μακρός: *apud* Latinos, *magnus, mons, moles.* L. Quur *igitur leonem dicimus potius, quàm reonem?* V. Vel *ominis causa, uel quia in longum porrectum est animal nullius proceritatis.* L. Si *uera narras, oportebat cuiuslibet rei in quauis lingua idē esse nomen.* V. Nihil *est necesse.* Quum *enim sufficiat qualiscunque rei repræsentatio, potest eadem alijs atque alijs modis effingi, ueluti quum* Græcè *dicis* χαίνω, Latinè *hio,* Batauicè *ghapen: in singulis sentis expressam oris diductionem.* L. At *quur* μακρὸν *&* μικρὸν, *quum diuersa significent, eandem habent consonantem?* V. Affinitas *inter contraria poscebat hoc, sed per a, quod amplè sonat: & i, quod exiliter, notatur discrimen.* Ad *hæc quoniam eiusdem rei multæ sunt qualitates, satis est si ab una quapiam harū sumatur uocabulum: nec absurdum sit, si res eadem lingua pluribus uocabulis signetur.* Verùm *satius est ut hanc disputationem in aliud tempus reijciamus, uel quia uix habet exitum argutatio, uel quia ad id quod instituimus, nihil habet momenti.* Aliâs *dabitur otium si libebit.* L. Tuo *arbitratu: sed absolue quod orsus es.* V. De *l dicam. itaque*

L *si linguam ualidè tendas in eam palati partem quæ dentibus supernis est proxima, móxque diducas os, erumpit blandus ille tinnitus, sonantior tamen in medio ac fine, quàm in initio dictionis, ut sol, mel, uolo, le-*

go, nisi quum finit syllabam, ut soluo, saluus. M *uerò, compressis inter se labijs, mugitum quendam intra oris specum attractis naribus ædit, sonantissima in medio duplicata, ut mamma: in fine prorsus obmutescens, unde* μύζειν *dicuntur* Græcis, *&* Latinè *mussare, qui tacitè loquuntur, nec audent uocem clarã ædere.* Hinc *& mutum dixerũt* Latini. Superest *n, quæ ad palati conuexum inhærente lingua, gemino naris & oris spiritu uocem explicat, maximè tinniens in medio geminata, & in fine dictionis, aut syllabæ, ut in manna, mandragora, & nomen.* Vnde *& tinniendi uerbum* Latinis*, elementi uocem exprimens, fortassis & ganniendi.* Docet *autem* Fabius*, olim diu fuisse rarum semiuocales duplicare, ut in alijs, lallare,* Tullius*, manna, sanna, & curro: & probabile est ueteres sic fuisse loquutos ut scribebant.* Nam *eam rationem* Quintilianus *indicat optimã, ut ita scribantur dictiones, quẽadmodum sonantur.* Contrà *uocales, ut dixi, productas geminabãt.* L. *Isto pacto* Gallos *uideo posse defendi qui palium dicunt pro pallio, mama pro mamma, sana pro sanna, anum pro anno, panum pro panno, torens pro torrens.* Quanquam *hoc non in liquidis tantum faciunt, ex concursu quarumlibet consonantium aliquam elidunt, aut certè obscurant, dum capa dicunt pro cappa, lipus pro lippus, batus pro battus.*

V. Ridiculũ *sit nunc in nostram pronuntiationem adsciscere, quæ* Ciceronis *etiam ætate erant obsoleta.* Nec *minus tamen peccant, licet diuersò uitio, qui pro simplicibus sonant geminatas, comma pro coma, commedo pro comedo, comminus pro cominus, collo pro colo, bonnus pro bonus, curro pro curo, rippa pro ripa, pe-*

M

Mussare

Mutus

N

Tinnire.

Gannire.

Consonãtes antiquis nõ geminatæ.

ne pro penne, pro anus annus, camellus pro camelo, mustella pro mustela, suadella pro suadela. Si *uetustas patrocinatur errori, antiquum est & haec ita sonari.* E*tenim ni fuisset hic error,* Vi*ctorinus non rixaretur cum suis discipulis, quòd in his dictionibus consonantem perperam geminarent.* Q*uanquam idem author indicat, consonantem duplicandam* Sicilica *notula signari solere, quae cuiusmodi fuerit, nec mihi satis liquet, nec refert, quum is scribendi mos iam olim exo-*

y *leuerit.* Nihil, *opinor, superest praeter y, qua* Latini *nō utuntur, nisi in* Graecis *dictionibus, sonum illius fuisse medium inter i & u,* Gallico *more pronuntiatum iam indicauimus.* Vnde *non defuerunt, quorum est* Victo-*rinus, qui y literam nobis necessariam esse iudicarūt, in gyla, mysera, proxymus, optymus, sylla: pro quibus nos gula, misera, proximus, optimus, & sulla sonamus, quanquam sylla est usitatius.* L. V*tinam libeat & illud addere quod solent literarū doctores.* V. Q*uidnam?* L. V*t exemplo proposito praeceptiones, uelut in speculo nobis ostendas, exigásque num satis uel intellexerim, uel meminerim, quae tam multa disseruisti.*

V. Nihil *grauabor: uerùm id lingua fieri nō potest, nec est unde petamus calamum, atramentum, & chartas.* L. I*mitabimur ueteres pastores, qui teneris arborum corticibus inscribebant suos amores, spina, opinor, utentes pro stylo.* V. Non *committemus ut cuiquam in nos damni dati sit actio.* E*st mihi uagina recens, ac uersuum aliquot capax, & stylus adest, quanquam non in hūc usum paratus.* L. V*tinam sic abuterentur omnes suis armis.* V. E*n scribo.*

Ŏptimă quǣque dĭē̄s mŭ̆sĕris mŏ̄rtālibus ǣui,

Prīma fúgit, súbeūnt mórboi, trīstísque sénéctūs:
Et lábor & díra rápit inclēméntia mórtis.

Nunc audi pronuntiantem, oculis in uaginam defixis, auribus ad uocē attentis. L. *Adsum, sona.* V. *Vides & audis in* Optima *primam longam & acutam.* Optima

L. *Naturáne, an positu?* V. *In hoc loco nihil refert, quandoquidē tonus est in antepenultima.* L. *Recté.* V. *In secunda syllaba ti, audistine sonum mediū inter i & u* Gallicum, *quēadmodū in heri?* L. *Plané.* V. *Tertiam uides breuem, addita ueluti semicirculi nota, sursum porrectis cornibus, ne putetur auferēdi casus.* L. *Video, sed quur media non habet notā?*

V. *Quoniam accentus arguit illam esse breuem, Latinis duntaxat.* L. *Quur in quæque, prior habet circunflexum?* V. *Quoniam natura longa est, nimirum diphthongus, & syllaba sequitur natura breuis.* Quæque

L. *Quin hîc addis notam productionis?* V. *Quoniam tonus ipse demonstrat esse porrectam, qui nisi in longis non habet locū, ídque uel in fine, uel in proxima finali. Eadē de causa, quæ, nullam habet notam, quoniam inflexus accentus in eadem dictione non antecedit nisi natura breuem.* L. *Sed præstat ut tu me perconteris.* V. *Agam, si lubet, grammaticum: tu discipuli personā sustine.* L. *Hoc sanè malebā.* V. Dies *quur priorem acuit?* L. *Quia sequitur natura longa.* V. *Adde, & præcedit breuis. Quoties enim ultima natura longa est, non refert qualis syllaba præcedat: secus esset si prior esset longa, non positione, sed natura. Nunc sona mihi posteriorē syllabam, es.* L. *Diēs.* Dies

V. *Probè, quasi sit geminum ee, & sono* Gallico. *Atqui uulgus nō discernit æs in eo unde est æris: in dies*

Miſeris — *& fames, ab es à ſum. Qur in miſeris prima acuitur?* L.*Quia penultima natura breuis eſt, eóque notam non habet.* V.*Rurſum ſona mihi miſeris.* L.*Miſeris.* V.*Sentíſne te hîc bis peccaſſe?* L.*Quî?* V.*Primū ſe, non oportebat aliud ſonare inter duas uocales, quàm ſonat in ſedere.* L.*Exciderat.* V.*Deinde ris,*

ijs — *ſonandum erat ueluti duplicato ij, quemadmodum ſonas Batauicè glaciem. Nunc denuo ſona.* L.*Miſeris.*

Mortalibus — V.*Pulchré. Sequitur mortalibus. In mor, quam uides notam?* L.*Breuis, & eius notulæ dimidiū.* V.*Quid ſibi uult?* L.*Quia ſyllaba mor, poſitu longa eſt, non natura.* V.*Vnde id doces?* L.*In promptu eſt, quum dicimus èmori.* V.*Quid in ta?* L.*Virgulam iacentem, quæ doceat natura longam.* V.*Qur præterea nihil?* L.*Quoniam ſyllaba non deſinit in conſonantem, eóque non habet niſi duo tempora.* V.*Li, qur nullam habet notam?* L.*Quoniam accentus præcedens indicat eſſe breuem.* V.*Quid ſi dicas mortalis?* L.*Circunflectam tâ, natura longam, ſequente lis natura breui.* V.*Quomodo ſonas bus?* L.*Non u Vueſphalico, ſed Gallico, niſi quod non itidem porrigo labra, neque profero ſonum.* V.*Docilem agis diſci-*

AEui — *pulum. AEui, qur priorē non circunflectit, ſed acuit?* L.*Quoniā ſequitur ultima natura longa.* V.*Quid ſi poſitu tantum eſſet longa?* L.*Circunflecteretur.* V.*Da exemplum.* L.*Vt ſi dicas æ̂ŭŭm.* V.*Hîc natura breuis eſt poſterior, ut in Sorex.* L.*Sôrex.*

Prîma — V.*Prîma, qur inflectit tonum?* L.*Quoniam natura longa ſequentem habet natura breuē.* V.*Quid ſi dicas, prima luce?* L.*Acuam primam, & mā addam uirgulam, prímā.* V.*Quanquam & hoc ſuper-*

uacuũ æquè atque in breui: ſed fúgit, quur acuit prio- Fugit
rem? L. *Quoniam breuis natura breuem præcedit.*
V. *Quid ſi dicas fugit heri?* L. *Inflectam fû.* V. *Quur?* L. *Quoniam natura longa proximam habet natura breuem.* V. *Quur prior morbi, caret nota* Morbi
breuis? L. *Quia producitur.* V. *Quin igitur addita eſt notæ porrectæ, ſed breuis & ſemis?* L. *Quia poſitu longa eſt, non natura.* V. *Quur prior acutum habet potius, quàm inflexum?* L. *Quia & ipſa poſitu longa eſt, & ſequitur natura longa.* V. *Vnde ſcis eſſe poſitu longam?* L. *Quia deduci uidetur à moriendi uerbo.* V. *Quid ſibi uult diphthongus in poſteriore?* L. *Vt diſcernatur à genitiuo ſingulari.* V. *Trîſtíſ-* Triſtíſque
que, quur priorem habet circunflexam? L. *Quoniã natura longa eſt.* V. *Verùm, ſed ſequitur longa.* L. *Poſitu, non natura.* V. *Vnde tonus alter?* L. *Ex que coniũctione, quæ proximam è graui facit acutam, quod idèm faciũt ne & ue.* V. *Senéctũs, uides longè aliud* Senectus
ſonare ultimam, quàm in mortalibus. L. *Quidni uideam? Hîc Gallos imitor excepto tono.* V. *Et, quur nul* Et
lũ habet accentum? L. *Opinor quòd ut coniũctiuncula adhæret illi quod connectit, quod idem accidit in nonnullis præpoſitionibus quæ ſic annectũtur ſuis caſibus, quaſi ſit unica dictio, ut inarmis, inbello, exædibus. Item in diſſyllabis, ut ſuperomnia, præteromnes, antediẽ. Nam in uetuſtis codicibus etiã ſcriptura coniungit hæc.* V. *Commodus es diſcipulus qui uiciſſim & doces. Quid ſi lâbor inflexiſſes?* L. *Iam ex nomi-* Labor
ne feciſſem uerbum. V. *Dirai cur acuit priorem?* Dirai
L. *Quia longa natura præcedit longam.* V. *Quî fit igitur ut Græci circunflectant μῦσαι.* L. *Quia αι*

& οι in fine dictionis pro breuibus habentur, duntaxat quod ad accentus ratioñe attinet. Ea lex non est apud Latinos. V. *Qur igitur non scribunt μοῦσαις infle-xé?* L. *Obstat addita consonans.* V. *Qur in dirai, pro æ scriptum est ai?* L. *Vt distingueres genitiuum à nominatiuo plurali.* V. *Quum, mortis, longam habeat ante breuem, qur non inflectitur prior?*

Mortis

L. *Quia positu longa est, non natura.* V. *Vnde id coniectas?* L. *Quoniam à Græco μόρος, & inde mori, ut antè dictũ est.* V. *Nunc rursus, si libet, ausculta me sonantem hos uersus,*

Optima quæque dies miseris mortalibus æui,
Prima fugit, subeunt morbi, tristísque senectus:
Et labor, & dirai rapit inclementia mortis.

L. *Auscultaui non oscitanter.* V. *Primum, animaduertísne quasdam productas sonare tono acuto, ut æui: quasdã inflexo, uelut in prima & tristis.* L. *Sẽsi discrimen.* V. *Deinde breues aliquot acuto tono, ut díes, míseris, fúgit, lábor, rápit.* L. *Qua in re peccant Latini quum Græca pronuntiant?* V. *Nec illud te fugit, me aliquãto productius sonuisse natura, quàm positu longas.* L. *Sensi: uerùm admonuisti, subtile discrimen hoc non seruari in metris qui suis currunt legibus.*

V. *Et in quæque, sensisti elidi u, licet non penitus?*

L. *Sensi & hoc.* V. *Iam in æui, duo sensisti, & diphthongi uestigium, & sonum AEolicæ literæ.* L. *Sensi tenue quiddam.* V. *In prima fúgit, arbitror animaduertisse te discrimẽ inter inflexum tonũ & acutum.* L. *Non hîc tantum.* V. *Quin in, subeúnt, non te latuit, opinor, aliud sonare u, quàm in mortalibus & senectus.* L. *Videbar audire ου diphthongũ,*

V. Itidem audis in ſunt, legunt, audiũt. Euidentius erit diſcrimen, ſi tollas liquidã, & ſunt uertas in ſutor, & eunt in uter. L. Papæ, quantũ intereſt! V. Verùm hoc, ut antè dictum eſt, fortaſſis excuſabit uetuſtas quæ in huiuſmodi ont pro unt ſolet ſcribere, legont, cupiont. Rurſus in optima, deprehendiſti o ſemoueri a pt. Sic efferunt Itali, nec liquet quam ob cauſam, quum ſint duæ mutæ. Et incertum an ab opto deducta uox ſit, nec ſatis conſtat naturáne producatur prima an poſitu. L. Quid igitur? V. Eas in quibus nec ipſa uocalis, nec diphthongus, nec cognatio dictionum diſſoluit ambiguitatem, pro natura longis habemus, quemadmodum in triſtis. L. Pergratum feceris Vrſe, ſi Græcum diſtichum tantum, ad eundem modum excuſſeris. V. Eſt diſticho locus, en tibi carmen Heſiodi,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Αἰδὼς ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ᾽ ὀνίνησι.

Nunc oculis obſerua ſcripturam, uocem auribus.

L. Iſtic ſum.

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Αἰδὼς ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ᾽ ὀνίνησι.

L. Nouum pronuntiandi genus. V. An non alium audis ſonum in αι, quàm in κε, aut in μι? L. Quid ni audiam, nı ſurdus ſim? V. Audis propemodũ eam uocem, quam ædunt Sueui ſonantes Cæſarem ſua lingua. L. Maximè. Nec a prorſus, nec i prorſus, ſed tamen utranque agnoſco literam. V. Deinde in δὼς, audis δ aliquanto ſonare craſſius, quàm d uulgo ſonant Latini. L. Planè. V. Ad hæc in δὼς, non hîc idẽ ſonat os quod in ὁδός. L. Audio longam ex duo-

bus oo minutis conflatam. V. *Quid in οὐκ? audíſne Gallicum u?* L. *Minimè.* V. *Italicum?* L. *Non.* V. *Vueſphalicum?* L. *Propemodum, niſi quod o magis reſonat, ut quum nos dicimus frigidum.* V. *Quid in θῆ?* L. *θ fœliciter aſpiratum, & pro η, propemodum a Zelandicum.* V. *Qur θῆ grauatur potius, quàm acuitur?* L. *Quoniam ſenſus nullam ibi concedit interſpirationem.* Alioqui *tranſiſſet grauis in acutum.*

V. *Quid in κε?* L. *Idem ferè ſonat κ quod in κομίζει, niſi quòd lingua nonnihil lenteſcere uidetur ad γ.* V. *Tantulum ſanè dare fas eſt conſuetudini.* Nec *te fugit hîc κε præter naturam ſuam porrigi, quòd à muta liquidáque excipitur.* L. *Teneo.* V. *Nec ideo produci μέ, quòd habeat tonū acutum.* L. *Vtranque corripis μῦρον, priore clarius ſonante, poſteriore ſummiſſius.* V. *Qur in ἄνδρα prior acuitur potius, quàm inflectitur, ἆνδρα?* L. *Quoniam poſitu longa eſt, non natura.* V. *Atqui* Homero *eſt anceps.* L. *Sat eſt alicubi corripi, ut hanc legem effugiat.* Nam *in ἀνήρ, a breue eſt.* V. *Iam in κομίζει, nónne aliud ſonat uocalis penultima, aliud diphthongus ultima?* L. *In ζει audio ſonum ex ε & ι conflatum.* V. *Atqui noſtro uulgo nihil diſtinguitur inter θη, χρη, μι & ζει.* L. *Sic eſt.*

V. *In altero carmine, in ἦτ' rurſus audis a Scoticum, & in ὀνίνησι præter η & iota quod ſuo utcunque ſono dignoſcitur, quum nos confundere ſoleamus, σι nihil aliud ſonat, quàm in σίνεται: alijs ſonaturis ὀνίνηζι.*

L. *Memini.* V. *Nec ideo corripio penultimam η, quòd præcedat acuta breuis, quemadmodum nec in μέγα priorem porrigo, quòd tono intendatur, non extendatur.* L. *Nihil euidentius, ſiquis aſſueſcat.* Iámne

satis dissertum est, quod attinet ad rectam pronuntiationem? V. De rhetorica pronuntiatione non institueramus dicere: de grammatica non ita multum arbitror superesse, si iunxerimus distinguẽdi rationes. Nam & in his peccat uulgatus usus. Nec iam loquor tantum de incisis, quæ commata uocant Græci: déque mẽbris, quæ cola nominant: & de periodis, quæ conclusiones aut circumacta dicas licebit: déque notis horum si scribas: silentij modis, si pronunties: uerumetiam de morulis respirationũ, quæ tradi arte non possunt: quandoquidem nec in illis tradendis admodũ consentiunt grammatici, nec perpetuũ est quod tradant. Nec enim semper æquale silentium dirimit comma à commate, nec colon à colo: nec quanuis periodũ sequitur æquè prolixa respiratio. Quoties enim articuli constant singulis uerbis ἀσυνδέτως, neque nihil, & minimũ moræ debet interponi, ut, Veni, uidi, uici. Sin duabus ac pluribus uocibus, plusculum interponitur moræ, ut, Rem familiarem prodegit, famam prostituit, genus dehonestauit, amicos alienauit, patriã prodidit. Hîc commatum cursus quidam, & congeries est. Rursus quum prius comma proponitur uelut à percontante, & posterius accinitur uelut à respondente, paulo longius silentiũ intercedet, ut, Quæ tandẽ spes est illum fore frugi? Num pudor corriget? Iampridem depuduit. Amicorum consilia? Ne parentibus quidẽ unquam auscultauit. AEtas grandior? Ea semper addidit nequitiã. Interdum ipsa incisa habent leuem incisionem, uelut in illo Musonij dicto, Siquid turpe feceris cum uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet. Siquid honestè feceris cum labore, labor abit, honestas manet. Hîc quanquam in utroque

Distinguẽdæ orationis, & morularũ interlegendũ faciendarũ ratio.

membro, post uoluptate & labore est diastole, tamen post feceris, & post abit, & manet, nonnihil est respirationis, quo magis sentiatur ἀνάπαυσις. *Rursus idē fit in secundo membro. Subtilius est autem quod indicat Fabius in arma, uirúmque cano: primam dictionē arma, per hypodiastolē separandam à sequentibus, quū uterque casus referatur ad idem uerbum cano: cæterū quoniam uirum refertur ad sequentia, nimirum hæc, Troiæ qui primus ab oris, breuissima interspiratiuncula monendus est auditor, sic ut minimum accedat silentio, minimū decedat breui syllabæ. Vnde &* ὑποσυστολὴ *dicitur, quòd breui quoque nōnihil detrahitur. Quoties enim ex longa fit breuis, ut, Vrbémque Fidenam, systolen uocant grammatici, hoc hyposystolen appellat Fabius, quæ dimidium temporis detrahit syllabæ, & addit silentio. Rursus post hanc clausulam, Atque altæ mœnia Romæ, quatuor aut quinque temporum spatio uocem suspēdere licebit, ut uelut nouo exordio subijcias, Musa mihi causas memora. Interdum & uox nonnihil immutatur, ubi particulam à sensu diuulsam interseris: ut, Hos illi, quod nec bene uertat, mittimus hœdos. quod nec bene uertat, uoce nonnihil immutata sonatur. Obscurius est in illo, Qui, malum, alij? Malum enim, quoniam interiectionis uicem obtinet, leui submissione uocis distinguendū est, nec non morula, sed breuissima. Cæterum in Adelphis Mitio quum dixisset, Storax, clariore uoce sonuit, nimirum accersens seruum, interposito iusto silentio, reliqua mutata uoce ueluti secum loquitur. Verùm hæc persequi non est huius instituti, & extant authores unde hæc qui uolet possit petere: quod hîc agimus, illud est pueros*

Systole.

Terentij locus.

*arcendos à more quorundã, qui totum ſermonem per-
petua linguæ uolubilitate, & , ut* Græci *dicunt,* ἀπνευστὶ
pronũtiant , quod in Gallis *potiſſimum mihi uideor
animaduertiſſe, nonnullis etiam hoc ceu uirtutem affe
ctantibus.* Rur*ſus alij ſingulas penè uoces longa inter-* Accentuum
ſpiratione, aut etiã tuſſi, gemitúue dirimunt, nec ullum ratio.
*tam leuiter inciſum occurrit, ubi non diutius interſile-
ſcant. Sunt autem uoces quæ ſe nullo ſilẽtio interpoſito
patiuntur coniũgi, ut cumprimis, & homo prædiues, o-* Cũprimis.
ratio benelõga, uir maleſanus, quaſi cõpoſitæ ſint. Rur Benelonga.
ſus aliæ non patiũtur, ut, Vxor *iuſſit ſuo nomine tibi ſa* Maleſanus.
*lutẽ dicerẽ: uxor à iuſſit, tenui diſcrimine ſeparandũ
eſt, atque etiã iuſſit à pronomine ſuo, ob colliſionẽ con-
ſonantiũ: ſuo nomine, probè ſibi cohærent.* At *id magis
faciendũ in duplicibus duplicatis, aut concurſu dupli-
catarum, ut ſyncera pax xenia non moratur: & pons
ſtruẽdus: inter pax & xenia, inter pons & ſtruendus
diſtinctio uerè duo requirit tempora.* Et, *Declarant ſtu
diũ in nos ſuũ:* I*nter declarant & ſtudiũ, uix ſufficit
interpoſuiſſe tẽpus unũ.* L. De*um immortalẽ, quàm
operoſa res eſt emendatè loqui.* V. Ex *his conijcias
licebit cætera.* N*am, ut diximus, innumeræ ſunt cauſæ
quæ uel continuationem ſuadent, uel inciſionem di-
ctionum & partium.* L. H*aud prorſus alienum ſit
ab hoc argumento, de diſtinctionum notis nonnihil at-
tingere.* V. O*ptarim in his typographos conſentire.*
N*unc uariæ feruntur, nec pares tamen uarietati diſtin
guendæ uocis.* Theodorus G*aza eodem puncto diſtin-
guit triplicem pronuntiationem, perfectam puncto in
medio ſpatij poſito, imperfectam in imo, mediam in
ſummo.* Ver*ũm hic ut facilis eſt ſcribarum lapſus, ita*

& pronuntiantium falli possunt oculi. Malim notulas uariā habere figuram, ut minima interspiratiuncula, qualis est post uocandi casum interdum, signetur puncto inflexo ad imum dictionis: paulo maior distinctio duobus punctis, quorum alterum ad latus additum modicè flectatur deorsum: principale uerò cōma quod secat orationem, notetur duobus punctis, quorum superius inferiori immineat. Cæterum ubi iam non pendet constructio, sed additur aliquid sententiæ, pūctum addatur imæ dictioni. Totam periodum absolutam signent duo puncta, quorum inferius fluat deorsum, quæ Græcis nota est interrogandi. Siquid extra ordinem interijcitur, quod uelut ab alio interloquente dictum, submissiore uoce sonari solet, lunulis duabus dimidiatis signant quidam. Interrogationem nota Græcorum inuersa signant Latini. Hîc existit scrupulus, quæ sit uera interrogatio. Quoties negamus per interrogationem, quidam non putant addendam notam: multo minus quum percontandi specie dubitamus aut miramur. Hæc differentia uidetur & alteram notam desiderare, quæ sic fingi posset, unico puncto sursum inflexo. Iam si illud quoque conueniat, ut omnes ad singulas notas uocem accommodent, non parum erit commoditatis uel ijs qui dictant alijs scribenda, uel ijs qui collatione codices emendant, uel ijs denique qui publicè recitant aliquid. L. Et breuiter & dilucidè rem expedisti, nec amplius abs te requiram, si exemplum subieceris. V. Ausculta ergo. Si mihi charissime nepos, daretur optio, malim breuem uitam cum honestate, quàm longam cum infamia. Propterea quòd nulli mortaliū uita longa possit contingere, memoria uerò

(quæ uera eſt hominis uita) in multa ſecula porrigatur. Quid uerò humana uita fugacius: contrà quot ſeculorum millibus quorundam fama durat? L. Nihil prætermiſſum. V. Illud tamen admonendus es, ut commata, ita & hypodiaſtolas & hypoſtigmas poſſe plures in eadem periodo incidere. Nam quemadmodū ea pars quæ præcedit comma principale, aut etiam colon, poteſt habere plures minutas diſtinctiūculas, ita & ea quæ ſequitur: omitto nūc illas notulas, quæ monēt ſyllabas ac diſtinctiones diuidendas, quæ malè coniungerentur. L. Rectè, ſed probáſne quorundam, meo iudicio, moroſam diligentiam qui Græcorum exemplo Latinis dictionibus aſcribūt ſpiritus ac tonos, ac præter illorum exemplum, etiam porrectionis aut correptionis notas addunt: h quoque è literarū ordine ſubmota, huius uice notulam ſuperſcribunt aſpirandæ literæ? V. Superſtitioſum ſcribēdi genus audi. L. Non defuere tamē apud Italos, qui genus hoc inuehere moliebantur. Si pateris, addam exemplum tuæ uaginæ.

V. Vel totam occupa. L. Diſtichon ſat erit,

Ŏmnĭă ſūnt ŏ'hŭmĭnūm tĕnŭī pēndēntĭă fīlō.
E't ſŭbĭtō căſū quæ uălŭêrĕ rŭūnt.

L. Quid tibi uidetur? V. Hîc illud uetus occurrit, μηδὲν ἄγαν. Primum h, iam tot ſeculis receptam, quid attinet tollere? Deinde ſignare temporū minutias, nimis curioſum mihi uidetur: tonos & productiones aut correptiones in his notare, in quibus cauſa quæpiam hortatur, probo. L. Quot cauſas adferunt? V. Tres potiſſimū, diſtinctionē, ambiguitatem, & neceſſitatē. Diſtinctio & ambiguitas, quarum una uidetur habere locum in unica dictione, altera in duabus, pluribúſue,

ſuadet addi notam mutati accentus,ut quum dicimus, Ponè *ponè ratem, ultimæ tonum addimus, ut ponè intelligatur eſſe præpoſitio,idem ualens quod iuxta:non imperatiuum à pono.* Pône *Nam pône metum,habet priorem circunflexam . Rurſus, Penè rem patriam perdidit, quum aduerbium intelligi uolo, poſteriori tonum addo: quum membrum obſcœnum,priorem inflecto,Pêne rem perdidit. De lâbor & lábor antè dictum eſt.*

Palàm L. *Memini.* V. *Idem licet in palàm dedit,aduerbium indicans,addo tonum in fine:ſi eſt inſtrumentum ruſticanum,aut anuli pars,priorem inflecto. Nec eodem modo ſono, quum improbum & efferatis moribus aio feræ ſimilem: & quum eum qui non multum abeſt à forma alterius,dico ferè ſimilem.* Ferè *Ad eundem modum quantitas diſtinguit dictionem:cédo,unde cecídi,longam habet & acutã: cedo unde ceſſi,non habet quo diſcernatur, niſi fortè tono cêdo. ſed ab hoc cĕdo,quod pro dic interdũ uſurpatur,rurſus nota breuitatis diſcernitur. At cécidi à cado,primã habet acutam: à cedo,penultimam cecídi.* Cédo Cêdo Cĕdo *Item proféctò participium eſt,profectò aduerbium affirmantis: & uúlgo uerbum eſt, uulgò nomen ſiue aduerbium. Cérto uerbum, certò aduerbium. Fálſo nomen,falſò aduerbium,tametſi quidam hoc malunt circunflectere: úna nomen,unà aduerbium:ōs,unde oris:& os,unde oſſis: & ôra ab os,& óra uerbum:érgo coniunctio,& ergô nomen pro gratia, Illius ergô uenimus. Ita diſtinguimus raûce & ſpûrce uocandi caſum, & ráuce,ſpúrce aduerbium: lége uerbum,à lêge nomine: uénimus & uênit præteritum, à uenímus, & uénit præſenti: & diuûm à díuum,& deûm à déum,& numûm à nú-*

Profectò Vulgò Certò Falſò Vnà ôra Ergô Ráuce Lêge Vênit Diuûm

mum, genitiuos ab accusatiuis. Huius *generis exempla sunt infinita.* Necessitatis *exemplum adferunt, quum dicimus intereáloci, in aduerbio transferẽtes tonũ ab antepenultima prioris dictionis in ultimam, & proximam dictionem suo tono spoliantes, ut auditor admoneatur, intereáloci, nihil aliud ualere, quàm interea. Nam loci, festiuitatis causa adiungitur.* Huius *farinæ sunt, maleficus, malesânus, sicut malesuâda, ádmodum, propémodum, ínuicem, propédiem, índies.* Idem *fit quoties ex præpositione & aduerbio conflatur dictio, prómde, démde.* Similiter *in coniunctionibus, enímuero, étenim, síquidem, quandóquidem.* Nec *ideo statim corripio, ue, penultimã in enimuero, si nim, præcedentem syllabam acuo.* Alij *necessitatis exemplũ producunt, quum dicimus, homo probus doctúsque, ut intelligas, que, coniunctionem adhærere proximæ dictiòni præter rationem accentuum: posteriorem syllabam acuo: & si plurium syllabarum sit dictio, geminum addo tonum, ut omniúmque.* Aliter *enim effero, ómnium quæ fecit rationem reddidit: aliter, patris omniúmque cognatorum fauorẽ amisit.* L. At *uereor ne quis nos hebetes stupidósque uocet, si nõ queamus ex ipso sensu diiudicare in* Falso *queritur genus humanum: falso aduerbium sit, an nomen, an participium.* Aut *in illo,* Nunc *scio quid sit amor: amor, nomen sit, an uerbum.* V. Sit *hoc sanè perspicuum mediocriter eruditis, ac frequenter sic incidunt, ut semidocti labantur, docti nonnihil hæsitent: an non rectum fuerit illorum errorem, horum contatiunculam exiguo negotio redimere?* Vulgo *quantum operæ perit in adiectitijs literarum flexibus & lasciuiẽtibus lineis?*

Intereáloci

Malesânus

Que coniũctio.

Quanto facilius est addere uirgulam, quæ ut doctis nihil officiat, ita pueris & illiteratis est necessaria. rudis enim ætatis hîc negotium agimus potissimum. His *quum dictamus, ab his quum exigimus dictata, quum scripturã emendatam exposcimus, tum hæc superuacanea uideri non possunt.* Nec *tamen in his mihi probatur anxia superstitiosáque cura, præsertim ubi res agitur seria, quod non hîc tantum præcepit ille scriptorum omnium diligentissimus Quintilanus: sed eum qui bene scribere nititur, curiosum non esse, sed fuisse oportet: quemadmodum, ut ait* Seneca, *quædam didicisse oportet, non discere.* Tum *demum gratiam habet in arte negligentia, si successit immodicæ diligentiæ, ita ut curam remissam sentias non omissam.* Hæc *nimirum est illa docta negligentia, quam* Terentius *mauult æmulari, quàm aliorum obscuram diligentiam.* L. At *sunt qui putant à magnis authoribus rectissimè dictum,* S*cientiam mihi seruans, usum sequor: &* S*apiendum ut pauci, loquendum ut plures.*

Loquẽdum ut plures.

V. I*sthuc tum fortassis erat aliquid, quum sermonis ius adhuc penes populum erat, quúmque ritu foliorũ cadentium uicissim ac subnascentium noua uerba gigneret, deijcerétque quæ fuerant in honore uocabula pro suo arbitrio popularis usus.* Q*uanquam nec* Cicero, *nec* Q*uintilianus loquuti sunt ut plures:* Nec *enim uulgo receptus error, usus nomen promeretur.* N*unc uerò nihil rei nobis est cum populo: à doctis petitur omnis loquendi ratio.* L. A *quibus tandem, & quo seculo natis?* V. H*îc tibi pro me respondet uetus* Græ*corum prouerbium,* οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. A Ci*cerone nemo negat optimũ loquendi*

Loquẽdi ratio à qbus petẽda.

Cicero.

exemplar peti, nec inficiari possumus eo seculo dicendi genus incorruptissimum fuisse, quo iam & horror ille nimirũ priscæ uetustatis abesset, & nondum degenerasset Romanæ linguæ synceritas. Non tamen ab uno Cicerone petã omnia, nec statim quicquid illi placuit, pro optimo duxerim, ut rissi dicere malim, quàm risi, quia sic ille fertur scribere solitus. Nec reijciam siquid uetustiores aut recẽtiores porrexere melius. L. Nunc quibusdam putet quicquid in libris Ciceronis non deprehenditur. Rursus alij siquam scripturam in cariosa charta, aut in saxo uetustate semeso, aut in nomismate peruetusto reperiunt, eam uocant in exemplum dicendi scribendíque. V. Equidem hoc hominum genus ridere soleo, non odisse. Delectant enim nos antiquitatis studio, nonnunquam & prosunt. Non permittam autem illis, ut è suis delicijs, loquendi leges nobis præscribant. Siquidem orthographiæ ratio nec eodem seculo fuit eadem apud omnes. Et tamen obsoleta loco intermixta suam habent gratiam, ueluti quum citamus priscorũ dicta, aut ad illa alludimus. Tum siquid desiderabitur in supellectile Romani sermonis, quod apud Ciceronem non reperiatur, haud uerebor ex Catone, Varrone, Plinijs, Quintiliano, Seneca, Suetonio, Quinto Curtio, Columella sumere mutuó. Si ab his quoque destituor, superest Græcorum sacra anchora.

Rissi, risi

I. Nihílne igitur petendum ab horum temporum consuetudine? V. Quidni? siquid habeat recti. Vides quàm multa sumpserimus ex Gllorum, Germanorum, Britannorum, Italorum uulgari pronuntiatione. Et si mihi disputandũ esset in scholis publicis, ineptus essem si nihil tribuerẽ ibi receptæ consuetudini.

Præstat enim balbutire cũ balbis, quàm & rideri, nec intelligi. Attamen ita cedendũ est consuetudini, ut medicus cedit morbo: paulatim allemãs, quando semel nõ potest tollere. Et nunc in scholis ferũtur, quæ ante annos triginta fuissent explosa: adeò quædam facilius elabuntur, quàm expelluntur. Quis olim tulisset in templis pronuntiantem Timótheus *antepenultima acuta? Aut* Kyrie *eleeson, septẽ syllabis, & absque diphthongo? Aut* Christe *sonantem pro* Criste? *Nunc probantur etiam, non modo feruntur. Cæterum illa debet esse curarum prima, ne puer Græcè Latinéue pronuntiãs, ex uulgari sermone uitia trahat: quorum minimum esse ferunt apud* Romanos*, plurimum apud* Gallos, *plus satis apud* Germanos, *nonnihil & apud* Hispanos. *Anglis in ratione pronuntiandi, secundũ ipsos primam laudẽ tribuunt* Itali. Sed *quid risisti* Leo? Rugire *leonum est, non ridere.* Dicam *tamen quæ res in mentem ueniens mihi risum excusserit.* V. Narra, *te quæso, ut ipse quoque tecum rideam.* L. Dicam. *non admodum diu est, quòd me fortè præsente* MAXIMILIANVS *Cæsar ab aliquot oratoribus salutaretur, quod ex more magis, quàm ex animo nonnunquam fieri solet, quorum unus erat* Gallus, *natione* Cenomanus: *nomen non exprimam, ne uidear hominem notare, cui bene uolo.* Is *orationem ab* Italo *quopiã, ut arbitror, compositam, nec malè Latinam, adeò* Gallicè *pronuntiauit, ut* Italis *aliquot eruditis qui tum aderant,* Gallicè *non* Latinè *dicere crederetur.* Nominare *possim ex illis aliquot tibi non ignotos.* Quum *is perorasset, non absque incommodo: (nam in media dictione sibi exciderat, turbatus, ut coniicio, risu circun-*

stantiū) quærebatur qui ex more responderet, idque ex tempore. Nam Galli *oratio præter expectationē acciderat.* Protrusus *est ad hoc negotij* Doctor *quidā aulicus.* V. Vnde *id liquebat?* L. Pileum *gestabat suffultum candidis pellibus: hoc signi.* Is *hūc in modū orsus est,* Cæsarea *maghestas penè caudet fidére fos, & horationem festram lipenter audifit: aliáque tanto spiritu, támque* Germanicè, *ut nemo uulgari lingua dicens possit magis* Germanicè. Hunc *maior excepit risus.* Sequutus *est orator* Daniæ, *quanquam is qui dicebat, uidebatur* Scotus, *mirè referens eius gentis pronuntiationem.* Huic *oppositus est* Zelandus *quidam: deierasses neutrum loqui* Latinè. V. Quid *interea* Cæsar, *potuítne tenere risum?* L. Assueuerat *huiusmodi fabulis, nec erat ullius linguæ rudis.* Verùm *hæc eò dico, quò tua dicta confirmem, nihil prius curandum, quàm ut puer dediscat uitia linguæ gentilitiæ.* Superest *ut indices, quibus id rationibus quamocyssimè & quāfœlicissimè fieri possit.* V. A *psittaco licet exemplum sumere.* Crebrò *occinitur meditanti, ac subinde exigitur quod didicit.* Si *indocilis est, domatur ferula, reddenti quod accepit, cibus præmij loco est.* Adhibendus *qui linguā habeat emendatam: is admonitus quomodo præeat, conantem adiuuet, fœliciter reddentem collaudet, relabentem in ueterem consuetudinem crebrò corrigat: mensis unus totum hoc negotium absoluet.* Profuerit *si puer sodalibus utatur minimè balbis, sed incorruptè explanatéque loquentibus.* L. Rationem *probo, nisi quòd interim periculum est, ne, quoniā perpauci sunt emēdatè loquētes, pòst cogatur quod magno sudore didicit, maiore dediscere, itáque fiet ut nec*

Italis placeat, nec suis. V. Quod scholis accidit, idem eueniet omnibus caeteris: optima placebunt si non omnibus, certè quamplurimis. Et tamē non improbarim, si cui tanta naturae dexteritas obtigit, ut quemadmodū Polypus colorem ad loci subiecti speciem, ita rhetor uocem ad auditorum aures pro tempore accommodet.

Pronūtiandi recta celeritas quomodo contingat.

L. Quibus rebus fiet, ut contingat emendata pronuntiādi celeritas, praesertim in Graecis, quae ferè grādiores hodie discimus? V. Quid assequutus sim nescio: quid quomodo conatus sim aperiam. Quur enim quicquam arcani celem talem amicum? L. Muto dixeris. V. Vt tamen aurito. Posteaquam literas, syllabas, ac dictiones Graecas satis eram meditatus, ad parandam inoffensam celeritatem his artibus utebar. Adiunxi me quibusdam, quos existimabam castigatissimè sonare: finxi me codicum duorum collatione uelle castigare librum: persuasi id utrisque fore commodo: quum in hoc, ut utriusque codex ex alterius comparatione fieret emaculatior, quemadmodum manus manum fricat: tum ad eruditionē. Sic autem conuenit, ut alternis uicibus recitaremus & auscultaremus. Principio lentior erat recitatio. deinde, quemadmodum solet, incalescens paulatim lingua sponte ferebatur ad celeritatem. Si mihi cum doctiore res erat, tantum orabā ut secus, quàm oporteret sonantē admoneret. Ipse recitantis linguam arrectissimis auribus obseruabam, oculis in codicem fixis. Siquid esset recitatum difficilioris soni, fingebam me non satis percepisse, rogabámque ut repeteret, quo certius eius syllabae sonitum infigerem animo. Quum ille iam recitando defessus esset, & ad me recitandi uices redissent, illius linguam pro

uiribus imitabar, reprehendenti gratias agebam. S*i cum pari negotium esset susceptum, æquis legibus paciscebamur, ut uterque alterum reuocaret errantem.* A*d hoc munus interdũ natione* G*ræcum mercede conduxi, licet alioqui parum eruditum, propter natiuum illum & patrium sonum.* T*ametsi doctos aliquot nactus sum, quorum pronuntiationem ego sanè* G*ræcorum quorundam eloquutioni non dubitem anteponere.* H*uic exercitationi datum est trimestre spatium.* N*ec ullius operæ me minus pœnituit unquam.* N*ec enim simplex erat huius laboris utilitas.* E*xcepta siquidem exercitatione pronuntiandi, primum ipsa lectio præterquam quòd erat alacrior ac uigilãtior, quam si solitaria fuisset, habebat & illud commoditatis, licebat sciscitari, siquid parum intelligerem.* N*am & imperitior sæpenumero tenet, quod doctiorem fugit.* E*t nescio quo pacto fit, ut acrius meminerimus, quæ recitari audimus, quàm quæ taciti legimus, interdum semisomnes.* L.N*ihil uerius.* V.H*ac arte euoluimus seu reuoluimus potius totum* D*emosthenem, totum* P*lutarchum, totum* H*erodotum,* T*hucydidem,* H*omerum &* L*ucianum.* N*ec his contentus, asciui mihi sodalitatem aliquot* φιλελλήνων. C*õditæ leges nequis super cœnam, nisi* G*ræcè loqueretur,* παραγενόμενῳ *multa dicebatur pecuniaria, siquis* L*atinè dixisset absque ueniæ præfatione, assis: si* G*ræcè quidem, sed inemendatè, assis dimidium: si bis ad eundem impegisset lapidem, hoc est, si delaberetur in eum errorem, cuius antè fuisset admonitus, drachma.* L. Q*uomodo successit res?*

V.I*nitio submolestè, ne dicam dolo, uerùm pauculis diebus successit facilitas, mox & iucunditas non sine*

fructu maximo. His artibus hanc quantulamcunque dicendi legendíque promptitudinem ſum adeptus, ad quam tuendam plurimum confert alijs prælegere bonos authores. L. Optarim tibi fortunam exiliorem.

V. Etiámne exiliorem, quum penè nulla ſit? Quo meo merito mihi precaris tantum mali? L. Præficerem te meo leunculo. V. Næ tu planè, quod dici ſolet, boui clitellas, aut ſiquid eſt ineptius. Quòd ſi literator eſſe poſſem, habeo domi quos doceã. Verùm hanc operam tibi polliceor mi Leo: Tu quod potes diſpice, ſi quem nanciſci poteris idoneũ huic prouinciæ, ego uiciſſim circunſpiciam, ſiquid queam: & collatis in commune noſtris conſilijs, proſpiciemus catulis noſtris, ut ex hominibus nati uideri queant. L. Habeo gratiam Vrſe, quantũ poſſum maximam, relaturus etiã ubi dabitur & opportunitas & facultas. Quàm tibi Leonis occurſus fuerit fœlix neſcio: mihi tales Vrſos optarim ſæpius occurrere. Onuſtus tuis officijs domum redeo.

V. Nec ego nihil aufero bonæ ſarcinæ. Par pari relatũ eſt. L. Vnum te uelim adiungere tam multis in me benefactis. V. Quódnam? L. Iſtam uaginã optarim eſſe meam. V. In quem tandem uſum? L. Ne mihi excidant iſti uerſus tam bellè picti. V. Quidni? ut cum Samijs ridearis literatus miles. L. Ego uerò ſic uel literatiſſimus haberi cupiam: & ſi proficiſcar in bellum, nolim ullam armorũ partem eſſe mutam, ſed & uaginam, & enſem, & capulum, & arcum, & ſagittas, & lanceam, & bombardam, & galeam, & thoracem, & baltheum, & clypeum optarim habere literarum nonnihil, quod me alicuius bonæ rei admoneret. Sin domi ſit agendum, cuperem totam undique

loquacissimam esse, sic ut & postes, & ostia, & fenestræ, & singulæ tesselæ uitreæ, & trabes, & laquearia, & pauimenti lateres & parietes, ad hæc & supellex uniuersa, lodices, cortinæ, aulæa, mensæ, sellæ, mãtilia, disci, canthari, cyathi, cochlearia, pelues, ollæ, chytropodes, aliquid loquerentur quod expediret non obliuisci: tantum abest, ut me puderet istius uaginæ.

V. *Aiunt inauspicatum esse, siquid huiusmodi rerũ, quæ aduersus hostes gestantur, amicus donet amico.* Hoc *ominis ut uitemus, ex donatione commutationem faciamus.* Da *tuum ensem, & accipe meum, sitque hoc pignus inter nos initi literarij fœderis.* L. Q*uod nobis utrisque, nostrísque catulis bene uertat, accipio quod offers,* M*usis, uti spero, bene fortunaturis.*

EXCVDEBAT ROB. STEPHANVS TYPOGRAPHVS REGIVS, LVTETIAE, ANN. M. D. XLVII. XVI. CAL. IVLII.

INDEX EORVM QVAE IN HOC de recta pronuntiatione dialogo continentur.



